ECONOMISCHE AGENDA

NU BEGUN

UITVOERINGSPLAN

Samen werken aan uitvoering

Oktober 2026

2026
2028

De parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen trok op 24 februari 2023 harde conclusies. Groningen en Noord-Drenthe verdienen een Nij Begun: een mooie, leefbare, veilige en betere toekomst. Dertig jaar lang wordt gewerkt aan herstel en perspectief. De gevolgen van de gaswinning laten diepe sporen na bij een groot deel van onze inwoners. Een noodzakelijke voorwaarde voor een betere toekomst is het herstel van woningen en mensen. Zolang als nodig. Koste wat kost. Het aanpakken van schade, versterking en herstel is daarom de belangrijkste prioriteit. Daarnaast is 200 miljoen euro per jaar beschikbaar voor sociaal en economisch perspectief. Ook is er tot 2035 voor isolatie van woningen 1,65 miljard euro beschikbaar. In Groningen en Noord-Drenthe zetten we samen met het Rijk de schouders eronder.

GRONINGEN NOORD-DRENTHE

NIJ BEGUN

Meerjarig uitvoeringsplan Economische Agenda voor Groningen en Noord-Drenthe 2026-2028

Samen werken aan uitvoering

Inhoudsopgave

1. Voorwoord 4

2. Samenvatting 8

3. Wat is de Economische Agenda? 12
   - 3.1 Een generatielange ontwikkelmotor 13
   - 3.2 Een nieuwe manier van uitvoeren: triple helix 14
   - 3.2.1 De triple helix in uitvoering 16
   - 3.2.2 Toegevoegde waarde van de agenda 16

4. Van agenda naar meerjarig uitvoeringsplan 18
   - 4.1 De agenda als breed vertrekpunt 19
   - 4.2 Ambities voor 2026–2028 20
   - 4.2.1 Ambitie 1: Ontwikkelen en toepassen van technologie 20
   - 4.2.2 Ambitie 2: Talent opleiden, benutten en behouden 33
   - 4.2.3 Ambitie 3: Toerisme ontwikkelen als krachtige motor 35
   - 4.2.4 Voorwaarde 1: Vestigingsklimaat en ondersteuning van het mkb 40
   - 4.2.5 Voorwaarde 2: Zelfbewustzijn, imago en profiel 41

5. Van ambities naar uitvoering 46
   - 5.1 Ontwikkeling van kansrijke initiatieven 47
   - 5.2 Implementatie van projecten 48
   - 5.3 Ondersteuning met expertise 49
   - 5.4 Goed opdrachtgeverschap 49

6. Financiën 50

6.1 Het financieel kader van het meerjarig uitvoeringsplan 51

6.2 Fonds Economische Agenda Startkapitaal 53

6.3 Een gemengd financieringsmodel 54

6.4 Kansen zoeken binnen de kaders rond staatssteun 54

6.5 Inzet en verantwoording van middelen 55

7. Samenwerking, randvoorwaarden en monitoring 56

7.1 De Economische Agenda staat niet op zichzelf 58

7.2 Aansluiting op de zorgplicht van het Rijk (Groningenwet) 59

7.3 Aansluiten op ruimtelijk beleid 60

7.4 De Economische Agenda en internationalisering 62

7.5 Monitoring 62

8. Bijlagen 63

1. Voorwoord

In juni 2025 is de Economische Agenda ‘Samen Werken’ vastgesteld. Deze agenda maakt deel uit van de kabinetsreactie Nij Begun en richt zich op de structurele versterking van de economie van Groningen en Noord-Drenthe. Samen werken en investeren in een regio met voldoende werk, goede opleidingsmogelijkheden en kansen voor ondernemers. Een regio waar mensen prettig kunnen wonen, werken en leven. Nu en in de toekomst. Daarmee is de Economische Agenda een investeringskader om de brede welvaart in de regio structureel te vergroten tot minimaal het landelijke gemiddelde in 2055.

De Economische Agenda is een dynamische agenda en vormt geen eindpunt maar eerder een startpunt. Daarbij is extra aandacht voor Noord-, Midden- en Oost-Groningen. Juist daar moet de economische versterking direct voelbaar zijn in het dagelijks leven van inwoners.

Tegelijkertijd ligt er een belangrijke opgave om het vertrouwen van inwoners terug te winnen door nieuw toekomstperspectief te bieden na de aardgaswinning. De Economische Agenda voelt de verantwoordelijkheid.

Voortbouwen op regionale kracht

Dit meerjarig uitvoeringsplan 2026–2028 beschrijft hoe we samen werken aan de uitvoering van de Economische Agenda. De agenda bouwt voort op wat al sterk is in de regio, benut kansen en denkt in nieuwe mogelijkheden. Het brengt focus aan door prioriteit te geven aan drie ambities op het gebied van technologie, talent en toerisme. De ambities zijn groot en vragen om gezamenlijke inzet, doorzettingsvermogen en een lange adem. Het meerjarig uitvoeringsplan geeft hier richting.

We koppelen economische investeringen expliciet aan maatschappelijke impact: meer en beter werk, hogere productiviteit, sterkere lokale ketens en een aantrekkelijk woon-, leef- en vestigingsklimaat. Voor de uitvoering van de agenda stelt het Rijk de komende dertig jaar 100 miljoen euro per jaar beschikbaar, naast een startkapitaal van 250 miljoen euro. De regio neemt zelf het voortouw om de agenda uit te voeren, in nauwe samenwerking

met het Rijk. Brede welvaart vormt daarbij het gezamenlijk kompas. Dit vraagt om een nieuwe manier van samenwerken.

Nieuwe samenwerking

Overheden stellen duidelijke kaders en zien toe op verantwoording van de besteding van publiek geld. Daarnaast is volop ruimte voor de denk- en uitvoeringskracht van ondernemers, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties. Samen versterken we projecten, vertrouwen en organiserend vermogen in de regio. Essentieel voor brede welvaart.

We willen sneller van idee naar uitvoering. Hoe sneller plannen worden uitgevoerd, hoe sneller inwoners dat merken in werk, scholing en hun leefomgeving. De nieuwe samenwerking krijgt in 2026 zijn formele vorm, maar de eerste inhoudelijke stappen zetten we nu al.

Vliegende start: nu al aan de slag

Het startkapitaal bood de kans op een vliegende start met eerste projecten. Zo komt de AI-fabriek naar Groningen en kenden we geld toe aan Djewels als baanbrekend project voor de productie van groene waterstof. Daarnaast onderzoeken we of we de Westpier in de Eemshaven kunnen realiseren, als belangrijke economische en toeristische verbinding met Noorwegen en Noordwest-Europa.

We investeren in het Groningse en Noord-Drentse midden- en kleinbedrijf (mkb). Via de Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM) hebben we een fonds geopend dat investeert in innovatieve bedrijven die bijdragen aan de doelen van de agenda. Tegelijkertijd werken we met het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) aan regelingen met hetzelfde doel. Zo bereiken we mkb-bedrijven in de hele regio en versterken we werkgelegenheid, innovatie en economische veerkracht.

2026: een overgangs- en ontwikkeljaar

In dit uitvoeringsplan laten we zien welke onderdelen uit de agenda de volgende stap zetten richting uitvoering en wat dat concreet betekent. Ook geven we aan welke onderwerpen meer tijd nodig hebben voor uitwerking en wat daarvoor nodig is. De verschillende onderwerpen en status van ontwikkelingen zorgen ervoor dat deze verschillen in hun mate van concreetheid. Dit betekent dat sommige ideeën rijp en concreet zijn en leiden tot projecten. Andere projecten zijn een kans die nog moeten worden uitgewerkt. Vaak gaat het daarbij om de inzet van een 'ontwikkelbudget' als ondersteuning van kansrijke initiatieven in de eerste fases. Denk daarbij aan projectontwikkeling, het vormen van samenwerkingsverbanden, haalbaarheidsstudies, businesscases en het uitwerken van programmalijnen. We laten zien hoe de nieuwe uitvoeringsstructuur goede ideeën sneller klaarstoomt voor investeringen en uitvoering. Het jaar 2026 is daarbij een belangrijk overgangs- en ontwikkeljaar.

Een begin dat smaakt naar meer

Dit eerste meerjarig uitvoeringsplan is onderdeel van een unieke samenwerking. Het Rijk neemt verantwoordelijkheid met Nij Begun en de regio neemt het voortouw in de uitvoering. Samen geven we vorm aan een nieuwe manier van werken. Dat vraagt om lef. We leggen de lat hoog, leren terwijl we aan de slag zijn en geven de nieuwe samenwerking de ruimte om stappen te zetten richting ons gezamenlijke doel. De afgelopen periode vormde een belangrijk begin, waarin we al veel bereikten. Een begin dat smaakt naar meer en de basis legt voor een nieuwe generatielange samenwerking.

Tot slot wil ik iedereen bedanken voor de wijze waarop het kwartiermakersteam heeft kunnen samenwerken met partners uit het bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden. Dankzij de open dialoog, het wederzijds vertrouwen en de constructieve inzet van alle betrokkenen is het gelukt om tot een gedragen plan te komen. De bereidheid om kennis te delen, kritisch mee te denken en gezamenlijk verantwoordelijkheid te nemen, maakt dat ik met veel vertrouwen uitkijk naar de uitvoering van onze gezamenlijke ambities.

Kwartiermaker
Jakob Klompien, oktober 2026

NIEMEYER
NIEMEYER

2. Samenvatting

Dit uitvoeringsplan beschrijft hoe we samen verder werken aan de uitvoering van de Economische Agenda van Nij Begun. In de eerste jaren focussen we op drie ambities op het gebied van technologie, talent en toerisme. Met gerichte investeringen, nieuwe samenwerking en ruimte voor innovatie bouwen we voort op de kracht van Groningen en Noord-Drenthe. Sommige acties zijn al in gang gezet.

Om deze drie ambities waar te maken zien we twee voorwaarden die hiervoor essentieel zijn: het vestigingsklimaat voor bedrijven (in het bijzonder het mkb) en het imago van de regio. Deze ambities en voorwaarden hebben we uitgewerkt in dit uitvoeringsplan. Met concrete plannen, acties, investeringen en samenwerkingen creëren we meer werkgelegenheid, een krachtig mkb, een aantrekkelijk woon- en leefklimaat en een sterk profiel dat herkenbaar en uniek is. Door vroeg te investeren in kwaliteit, samenwerking en executie vergroten we de kans dat projecten de eindstreep halen, maken we onze ambities waar en dragen we bij aan blijvende vergroting van brede welvaart.

Ambitie 1
Ontwikkelen en toepassen van technologie

Zoals Wennink in zijn rapport omschrijft is technologie de versneller van onze groei, productiviteit en ons verdienvermogen. Het vormt de basis voor grote transities van deze eeuw, zoals de energietransitie, de digitalisering en innovaties in de zorg, industrie en landbouw. Daarom zetten we vol in op het ontwikkelen én toepassen van nieuwe technologie in de praktijk.

Betaalbare, betrouwbare en duurzame energie is een essentiële randvoorwaarde voor economische ontwikkeling. We werken aan een brede energiemix en slimme koppelingen tussen energiestromen, bijvoorbeeld via lokale energiehubs en het gebruik van waterstof.

We richten ons op industrieën waarin Groningen en Noord-Drenthe een unieke uitgangspositie hebben: in de maritieme maakindustrie (bijvoorbeeld de Werf van de Toekomst), de chemische procesindustrie, circulaire en groene chemie en biobased bouwen. In deze sectoren zetten we in op digitalisering, robotisering, circulaire productie en nieuwe toepassingen van materialen. We ondersteunen deze ontwikkelprocessen en werken daarbij aan randvoorwaarden zoals campussen en betere toegang tot (risico)-kapitaal.

De komst van de Nederlandse AI-fabriek betekent een investering van 200 miljoen euro, waarvan 60 miljoen euro uit de Economische Agenda komt. Hiermee bouwen we een geavanceerde infrastructuur voor het ontwikkelen, trainen en toepassen van betrouwbare kunstmatige intelligentie (AI). Rond de oude tabaksfabriek Niemeyer komt een AI-campus en expertisecentrum. Hiermee versterken we de positie van de regio als Europese hotspot voor AI-ontwikkeling en vergroten we onze technologische soevereiniteit.

Technologie speelt ook een belangrijke rol in gezondheid en landbouw. In Noord-Nederland bouwen we voort op een sterke kennisbasis rond gezondheidsdata en biomedische technologie, onder meer met Lifelines. Tegelijk zetten we in op data-gedreven landbouw en precisietechnologie om productie te verduurzamen en voedselkwaliteit te verbeteren. Gezond voedsel en Groningen zouden in één adem genoemd moeten worden.

Ambitie 2
Talent opleiden, benutten en behouden

Het opleiden, benutten en behouden van talent is essentieel voor een sterke regionale economie. Te weinig talent blijft in de regio om te werken en zich verder te ontwikkelen. Daarom zetten we in op talentontwikkeling die beter aansluit bij de vraag van het bedrijfsleven en de vaardigheden die nodig zijn in de economie van de toekomst.

Dit vraagt om een gezamenlijke inzet vanuit de Economische Agenda en de Sociale Agenda van Nij Begun. Van een goede startkwalificatie tot gerichte om- en bijscholing dicht bij de arbeidsmarkt. Daarbij richten wij ons op drie speerpunten:

1. Meer mensen interesseren voor kansrijke sectoren als techniek, zorg en ondernemerschap.
2. Een betere aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven waarin een leven lang ontwikkelen en het versterken van vaardigheden waar bedrijven om vragen centraal staan.
3. Het versterken van de campusontwikkeling, waar onderwijs, onderzoek en bedrijven samenwerken aan innovatie en talentontwikkeling.

Ondertussen zetten we al concrete stappen. Naast de campussen uit het Masterplan Campussen ondersteunen we ontwikkeling van een campus rond Groningen Airport Eelde, gericht op werktuigbouwkunde, energie en luchtvaart. Ook werken we aan een gezondheidscampus bij het Ommelander Ziekenhuis Groningen in Scheemda, waar kennis, zorg en innovatie samenkomen.

Ambitie 3
Toerisme ontwikkelen als krachtige motor

Toerisme is een krachtige motor voor de ontwikkeling van onze regio. Investeren in vrije tijd betekent investeren in een aantrekkelijke regio voor bezoekers, inwoners, studenten en bedrijven. De vrijetijdssector stimuleert ondernemerschap, versterkt het mkb en vergroot de nationale en internationale zichtbaarheid van de regio. Door cultuur- en natuurbeleving centraal te stellen kan Groningen zich sterker profileren als bestemming, met Noord-Drenthe als lichtend voorbeeld.

Met steun van de Economische Agenda, waaronder een reservering van 200 miljoen euro, pakt de regio deze kans voortvarend op. Initiatieven als het Ontwikkelprogramma Ruimte voor Vrijetijd en de Kansenkaart Noord-Drenthe vormen daarbij een stevige basis. Het huidige aanbod is nog niet onderscheidend genoeg om structureel nieuwe bezoekers aan te trekken die langer blijven. Door dit te doorbreken, ontstaat ruimte voor groei en vernieuwing. Daarom richten we ons op drie samenhangende lijnen:

1. Het herbestemmen van erfgoed tot unieke verblijfsplekken.
2. Het versterken van publiekstrekkers met bovenregionale aantrekkingskracht.
3. Het ontwikkelen van onderscheidende evenementen die de regio nationaal en internationaal op de kaart zetten.

Voorwaarden

Om onze drie ambities te bereiken zien we twee voorwaarden die hiervoor essentieel zijn.

Voorwaarde 1
Vestigingsklimaat en ondersteuning van het midden- en kleinbedrijf (mkb)

Een sterk vestigingsklimaat en een toekomstbestendig mkb zijn onmisbaar om de economische ambities voor Groningen en Noord-Drenthe waar te maken. Het mkb vormt de ruggengraat van de regionale economie, maar staat voor grote uitdagingen, zoals innovatie, verduurzaming, arbeidsproductiviteit en het vinden en behouden van personeel. Tegelijk is de ondersteuning van ondernemers nu vaak versnipperd. Daarom werken we aan het versterken en bundelen van de eerstelijns mkb-ondersteuning, onder andere met één herkenbaar Noordelijk Ondernemershuis.

Daarnaast komt er ruimte voor lokale gemeentelijke ondernemersfondsen. Hiermee kunnen ondernemers investeren in nieuwe verdienmodellen, vaardigheden en samenwerking. Dat versterkt hun concurrentiekracht en organisatiegraad. Om versnippering te voorkomen, onderzoekt de Economische Agenda een regeling voor groei en innovatie in het mkb. Daarbij ligt de focus op digitalisering, robotisering en het vergroten van verdienvermogen.

We investeren via de Herstructureringsmaatschappij Drenthe-Groningen en het Masterplan Regiocentra in toekomstbestendige bedrijventerreinen en vitale regiocentra. Daarmee versterken we de economische structuur van de regio en bouwen we aan aantrekkelijke plekken om te wonen, werken en ondernemen in Groningen en Noord-Drenthe.

Voorwaarde 2
Zelfbewustzijn, imago en profiel

Groningen en Noord-Drenthe hebben veel te bieden, maar zijn van nature bescheiden. Het is tijd om het verhaal van de regio sterker neer te zetten en zichtbaarder te vertellen, zowel nationaal als internationaal. Een duidelijk profiel en een herkenbaar verhaal helpen om bedrijven, bezoekers, talent en nieuwe inwoners aan te trekken en zo de economische ontwikkeling van de regio te versterken.

Daarom bouwen we aan een sterke organisatie en een samenhangende aanpak voor marketing en profilering. Met gerichte communicatie, nieuwe vormen van mediasamenwerking en een herkenbare regionale identiteit vergroten we de zichtbaarheid van Groningen en Noord-Drenthe en versterken we het imago van de regio.

Van ambities naar uitvoering

Voor de uitvoering van de Economische Agenda stelt het Rijk naast het eenmalige **startkapitaal** van 250 miljoen euro een bedrag van 100 miljoen euro per jaar beschikbaar. Dit eerste meerjarig uitvoeringsplan gaat over de periode 2026 tot en met 2028. Dit betekent niet dat het volledige bedrag in deze periode wordt uitgegeven. Daadwerkelijke toekenningen hangen af van de snelheid waarmee plannen zich ontwikkelen tot concrete uitvoering. De Economische Agenda werkt daarbij als ontwikkelmotor: kansrijke initiatieven worden eerst ontwikkeld en klaargemaakt voor investering, waarna uitvoering en opschaling volgen.

In de eerste jaren ligt de nadruk vooral op investeringen in ontwikkeling. Daarnaast is er al een aantal concrete toekenningen gedaan. Daarna verschuift de focus naar de uitvoering van projecten die hun haalbaarheid en uitvoerbaarheid hebben bewezen.
In hoofdstuk 6 werken we de werkwijze van het uitvoeringsplan verder uit. Dat doen we aan de hand van vier lijnen, waarin we inzicht geven in:

1. De (voorlopige) toekenningen en inzet vanuit het startkapitaal. Besluitvorming hierover heeft al plaatsgevonden of loopt nog via de bestaande werkwijze. Het gaat onder andere om Djewels, de Nederlandse AI-fabriek, het Fonds Economische Agenda Startkapitaal, een mogelijke bijdrage aan de Westpier Eemshaven en de middelen voor investeringen in het mkb en scale-ups.
2. De (voorlopige) **toekenningen** en **reserveringen** van dit meerjarig uitvoeringsplan. Hieronder vallen ook eerdere reserveringen van de Economische Agenda, zoals voor de vrijetijdseconomie (200 miljoen euro), het Masterplan Campussen (150 miljoen euro) en het Masterplan Regiocentra (180 miljoen euro). Het daadwerkelijk beschikbaar stellen van deze middelen hangt af van de snelheid waarmee plannen zich ontwikkelen. Naar verwachting gebeurt dit over een periode van 10 – 15 jaar. Daarnaast gaat het om voorlopige toekenningen voor onder meer de Herstructureringsmaatschappij Drenthe-Groningen, snel internet, digitalisering en AI, en profilering.
3. Het **ontwikkelbudget**. Dit maakt het mogelijk om de rol van ontwikkelmotor te vervullen voor de onderwerpen die nog voorbereiding nodig hebben. In deze fase wordt onderzocht of plannen haalbaar zijn en welke financiering passend is. Pas daarna kan de bijdrage vanuit de Economische Agenda worden vastgesteld.
4. De **organisatiekosten** van de uitvoeringsstructuur Economische Agenda.

De stichting - met daarin vertegenwoordigers van het bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden - begint direct na de oprichting met de uitvoering van dit meerjarig uitvoeringsplan. Daarna kan zij (voorlopige) toekenningen definitief maken. In jaarplannen werkt de stichting dit verder uit. Daarbij legt ze vast:

- Hoe ze middelen uit de reserveringen dat jaar wil inzetten.
- De omvang en inzet van de ontwikkelopdracht.
- De inzet voor de uitvoering van projecten of van financiële instrumenten.

Bij de jaarplannen zit een gecontroleerde en gedetailleerde begroting. Het openbaar lichaam - met daarin de commissaris van de Koning van Groningen, burgemeesters en dijkgraven - stelt deze jaarplannen vast en informeert de volksvertegenwoordigers.

Uitwerking

In de bijlagen 8.1 tot en met 8.1.15 staat per onderdeel van het uitvoeringsplan wat de concrete ambitie is, welke doorbraken we nastreven, welke activiteiten plaatsvinden en wat de rol van de Economische Agenda is. Ook geven de bijlagen inzicht in de huidige status, de verwachte resultaten voor 2026 – 2028 en de cofinanciering voor zover die bekend is. In de bijlagen is ook een begrippenlijst opgenomen.

3. Wat is de Economische Agenda?

De Economische Agenda[1] is een investeringskader dat de economische ontwikkeling van Groningen en Noord-Drenthe richting geeft. De agenda versterkt bestaande initiatieven door kansen te signaleren, samenwerking te organiseren en projecten te ondersteunen. Met als doel het vergroten van de brede welvaart via een toekomstbestendige economie, sterker ondernemerschap, beter benut talent en het verzilveren van regionale kennis.

1. Vastgesteld in juni 2025. Zie ook hoofdstuk 5 (doelen) en hoofdstuk 6.1 (voorwaarden) van de Economische Agenda "Samen Werken".

Zernike Campus

3.1 Een generatielange ontwikkelmotor

De agenda staat niet op zichzelf, want in de regio gebeurt al veel. De middelen uit de Economische Agenda vullen aan op bestaande activiteiten, fondsen en programma's van bedrijven, kennisinstellingen, overheden, investeerders en samenwerkende organisaties. Het vormt de ontbrekende schakel of geeft het extra duwtje in de rug. De Economische Agenda biedt houvast voor de korte termijn en blijft flexibel om in te spelen op kansen in de toekomst. Met de beschikbare middelen investeren we in innovatie. Ook houden we ruimte om bij te sturen als dat nodig is, bijvoorbeeld bij veranderingen in de markt, de technologie of vanuit publieke randvoorwaarden.

De Economische Agenda vormt een **triple helix ontwikkelmotor** (zie paragraaf 3.2.1). Dit betekent dat bedrijven, kennisinstellingen en overheden daarin gezamenlijk vertegenwoordigd zijn. De Economische Agenda kan daarbij:

- Signaleren: kansen benoemen en onderbouwen met feiten en cijfers.
- Aanjagen: partijen stimuleren om plannen, projecten en instrumenten te ontwikkelen.
- Verbinden: samenwerking organiseren tussen partijen, regio's en Rijk.
- Faciliteren: bijdragen met kennis, expertise of financiering om projecten mogelijk te maken.

De Economische Agenda richt zich op het **vergroten van de brede welvaart**. Dat gebeurt aan de hand van de volgende **doelen:**

1. Het stimuleren van een toekomstbestendige economie in een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving.
2. Het verdienvermogen van de regio verhogen en het bevorderen van ondernemerschap.

3. Meer talent ontwikkelen, dit talent beter benutten en aan de regio binden.
4. Meer kennis uit de regio verzilveren.
5. Versterken van ons regionale zelfbewustzijn en imago.

Voor alle investeringen gelden **randvoorwaarden**. De Economische Agenda investeert alleen in economische projecten, initiatieven en programma's die:

- Bijdragen aan gezondheid, duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit.
- Zorgen dat het geld in Groningen en Noord-Drenthe verdiend wordt.
- Plaatsvinden in samenwerkingen met regionale partijen.
- Kennis en het bedrijfsleven met elkaar verbinden.
- De internationale positionering van de regio versterken.

De Economische Agenda zoekt waar mogelijk de inhoudelijke aansluiting bij de **Sociale Agenda van Nij Begun**. De Economische Agenda investeert niet in reguliere (overheids)taken en de agenda vervangt geen bestaande (Europese) fondsen, subsidies of (Rijks)programma's. De inzet van middelen mag de reguliere marktwerking niet verstoren en moet doelmatig zijn. We zijn scherp op verdamping van middelen via overheadkosten en voorkomen versplintering zonder daadwerkelijke impact.

De agenda benoemt **noodzakelijke investeringen** in grootschalige infrastructuur, openbaar vervoer, voorzieningen of woningbouw zonder deze zelf te doen. Hiervoor is aanvullende inzet nodig van de samenwerkende overheden: Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen. De stichting van de Economische Agenda speelt daarnaast een rol bij het verzamelen, bundelen en toegankelijk maken van economische onderzoeken en data ter ondersteuning van beleidsvorming en besluitvorming.

3.2 Een nieuwe manier van uitvoeren: triple helix

Met het vaststellen van de Economische Agenda is gekozen voor een **nieuwe vorm van samenwerken en uitvoeren.** We leren graag van succesvolle voorbeelden zoals Brainport in de regio Eindhoven. Overheden houden een duidelijke rol in het stellen van kaders, het nemen van besluiten en afleggen van verantwoording. Dat past bij het zorgvuldig omgaan met publiek geld. Daarnaast is ruimte voor slagkracht, expertise en daadkracht in de uitvoering. Dit doen we in een gelijkwaardige samenwerking tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden. Waarbij we aandacht hebben voor de structurele inbreng van jongeren, maatschappelijke organisaties en mkb-bedrijven.

3.2.1 De triple helix in uitvoering

De uitvoering van de Economische Agenda is georganiseerd binnen de **gemeenschappelijke regeling** Perspectief Nij Begun[2]. Het bestuur van dit openbaar lichaam bestaat uit de kroonbenoemde bestuurders. Dat zijn de burgemeesters, de dijkgraven en de commissaris van de Koning van de provincie Groningen. Het openbaar lichaam stelt met het meerjarig uitvoeringsplan (iedere vijf jaar) en met een jaarplan per jaar een uitvoeringsopdracht vast. Deze plannen moeten passen binnen de vastgestelde Economische Agenda en bevatten heldere kaders en maatregelen voor de ontwikkelfase en de uitvoering.

De stichting

Het meerjarig uitvoeringsplan en de jaarplannen, inclusief voorstellen voor uitvoerende partijen, worden opgesteld vanuit de stichting. **De stichting heeft een zogenoemde triple helix-samenstelling.** Dat betekent dat bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden samen vertegenwoordigd zijn. Elk draagt maximaal drie bestuursleden aan met expertise en gezag.

In de jaarplannen staat concreet hoe de stichting de opdracht uitvoert en welke (aanvullende) middelen nodig zijn om de ambities waar te maken. De uitvoering kan plaatsvinden door de stichting zelf, door de overheden of (met een opdracht aan) uitvoeringsorganisaties zoals de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) of de Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM).

2. De formele naam voor de gemeenschappelijke regeling is 'Perspectief Groningen & Noord-Drenthe'.

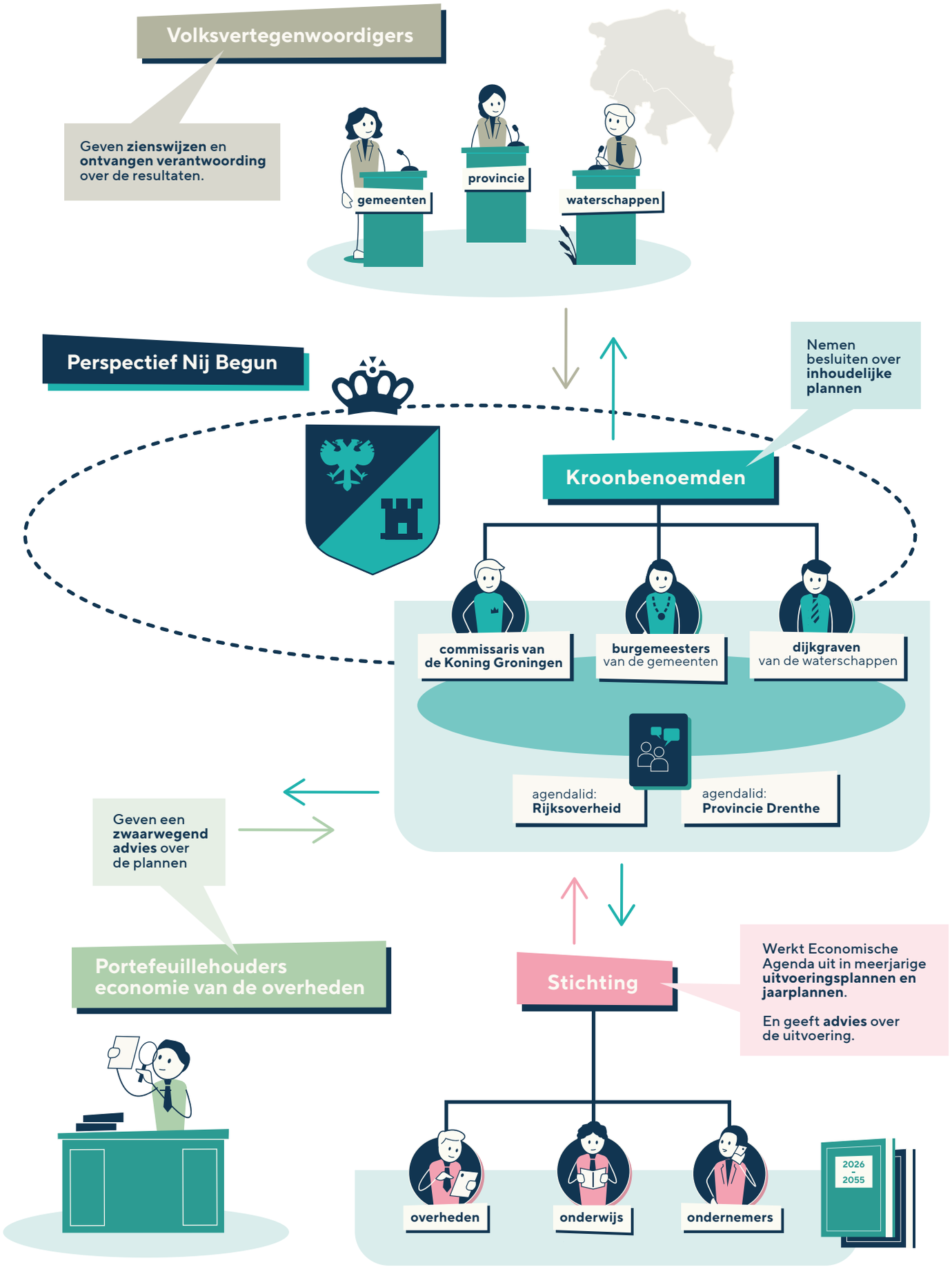
Volksvertegenwoordigers
Geven **zienswijzen** en **ontvangen verantwoording** over de resultaten.
gemeenten
provincie
waterschappen
Perspectief Nij Begun
Nemen besluiten over **inhoudelijke plannen**
Kroonbenoemden
commissaris van de Koning Groningen
burgemeesters van de gemeenten
dijkgraven van de waterschappen
agendalid: Rijksoverheid
agendalid: Provincie Drenthe
Geven een **zwaarwegend advies** over de plannen
Portefeuillehouders economie van de overheden
Stichting
Werkt Economische Agenda uit in meerjarige **uitvoeringsplannen en jaarplannen**.
En geeft **advies** over de uitvoering.
overheden
onderwijs
ondernemers
2026 - 2055

De stichting legt jaarlijks verantwoording af aan het openbaar lichaam. Het openbaar lichaam legt vervolgens verantwoording af aan de deelnemende overheden en hun volksvertegenwoordigingen.

Besluitvorming

Dit eerste meerjarig uitvoeringsplan heeft een aangepaste looptijd van 2026 tot en met 2028. De besluitvorming loopt tegelijk met de besluitvorming over de gemeenschappelijke regeling en de oprichting van de stichting. Dit gaat als volgt:

- In de regio verloopt de besluitvorming via de colleges en dagelijkse besturen van gemeenten, provincie en waterschappen.
- De Stuurgroep Economische Agenda brengt advies uit aan de colleges.
- De volksvertegenwoordigingen kunnen zienswijzen indienen.
- Vervolgens legt de kwartiermaker het uitvoeringsplan voor aan het openbaar lichaam voor definitieve besluitvorming.
- De kwartiermaker verricht voor dit uitvoeringsplan het voorbereidende werk dat later door de stichting wordt overgenomen.
- Het uitvoeringsplan wordt aan Rijkszijde vastgesteld in de ministerraad.

3.2.2 Toegevoegde waarde van de agenda

Deze nieuwe manier van uitvoeren biedt kansen en heeft duidelijke meerwaarde ten opzichte van bestaande werkwijzen. De stichting vervult daarbij een bijzondere rol, gebaseerd op de volgende uitgangspunten:

1. De stichting kan extern publiek of privaat kapitaal mobiliseren door de vraag te stimuleren en investeringsrisico te verkleinen.
2. De stichting beschikt over aanvullende expertise, mandaat en strategische partners om plannen investeerbaar en uitvoerbaar te maken.
3. De stichting kan doelgericht en efficiënt besluiten nemen tot financiering en ontwikkeltrajecten.
4. De stichting staat op gepaste afstand van overheden, maar is ook dichtbij voor goede afstemming, agendering en verantwoording.
5. De stichting ontwikkelt kennis en netwerken binnen en buiten de regio en zet middelen in als aanvulling op, of in combinatie met, bestaande middelen van andere organisaties.

Water, bodem en klimaat als ordenende principes

De uitvoering van de Economische Agenda Nij Begun vindt plaats binnen de fysieke en ecologische grenzen van Groningen en Noord-Drenthe. Water, bodem, klimaatadaptatie en waterveiligheid vormen daarom geen afzonderlijk thema, maar zijn randvoorwaarden en ordenende principes voor alle investeringen en ontwikkelingen binnen de agenda. Bij de uitwerking, ruimtelijke inpassing en beoordeling van initiatieven wordt aangesloten bij het principe ‘water en bodem sturend’ en bij de omgevingsvisies van provincies en gemeenten en de waterbeheerprogramma’s van de waterschappen. Hiermee wordt bijgedragen aan een toekomstbestendige economie die past binnen de draagkracht van het gebied.

nda

uitvoeringsplan

economis

4. Van agenda naar meerjarig uitvoeringsplan

De Economische Agenda vormt de basis voor de economische structuurversterking van Groningen en Noord-Drenthe. In de agenda staan de doelen, randvoorwaarden en gekozen richting. Daarmee is de agenda het vertrekpunt voor het meerjarig uitvoeringsplan als de eerste stap naar een uitvoeringsstrategie.

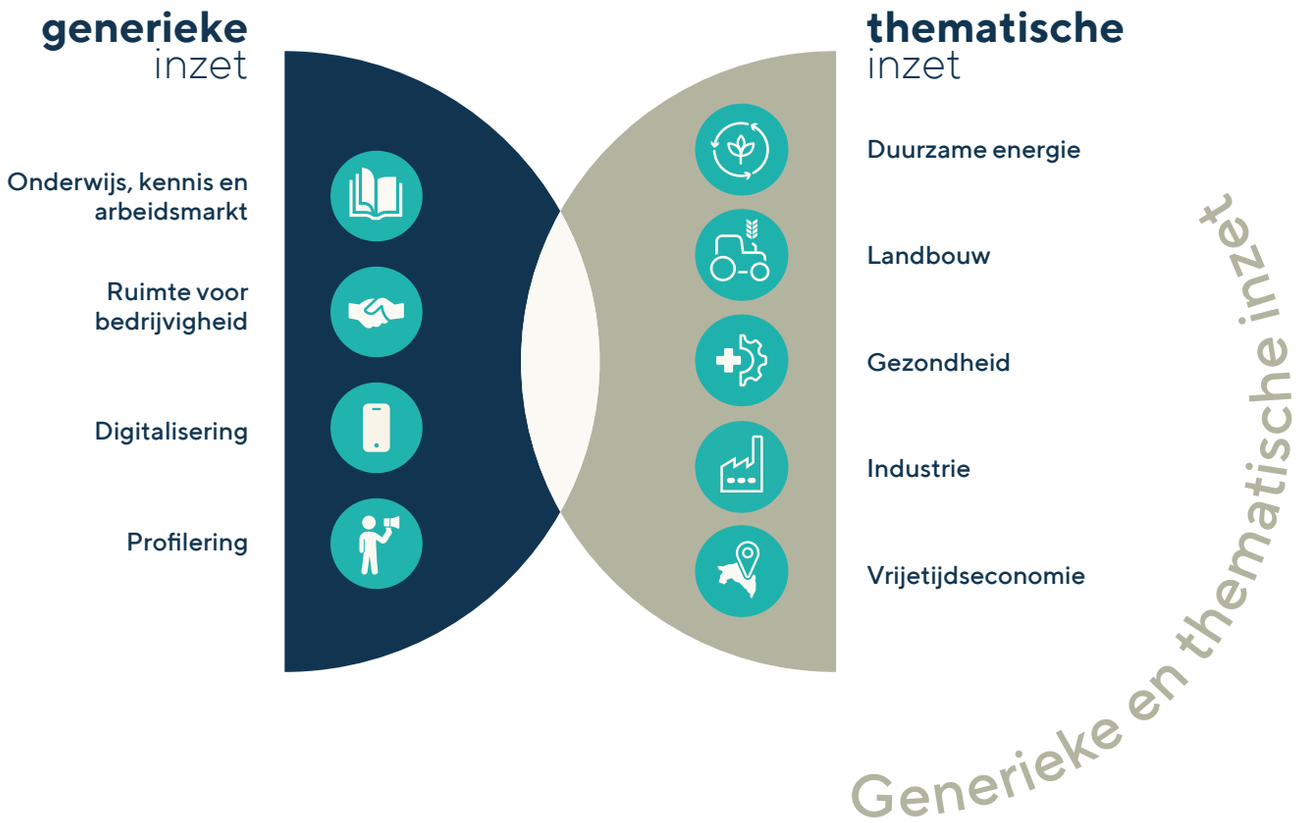

Met deze 20MW waterelektrolyser is het mogelijk om op grote schaal groene waterstof te produceren voor het verduurzamen van de industrie.

4.1 De agenda als breed vertrekpunt

Om de gestelde doelen te halen, koos de Economische Agenda voor **generieke** en **thematische inzet.** De generieke inzet richt zich, net als het Rapport Wennink[3], op cruciale en voorwaardelijke onderwerpen die de economische structuur en het verdienvermogen van de regio versterken. De gekozen thema's sluiten aan bij waar Groningen en Noord-Drenthe al goed in zijn, of waarin de regio zich verder wil ontwikkelen. Met bestaande, sterke ecosystemen en de kans om gelijkwaardig bij te dragen aan de nationale economie en Europese positie van Nederland ten opzichte van andere regio's.

De agenda is hiermee breed opgezet en de stand van uitwerking verschilt per onderwerp. Soms is al veel werk verricht vanuit een bestaande samenwerking en is er zicht op een concrete volgende stap. In veel gevallen is dat nog niet zo. De kans is dan wel zichtbaar, maar de weg naar een concreet uitvoerbaar plan vraagt uitwerking.

3. 'De route naar toekomstige welvaart' - Peter Wennink (2025).

Dit eerste meerjarig uitvoeringsplan brengt focus aan. In de eerste jaren werken we aan onze ambities op technologie, talent en toerisme. Technologie is een belangrijke versneller in samenhang met talent (arbeidsmarkt, vaardigheden, regionale binding) en toerisme (regionaal verdienvermogen, zelfbewustzijn, vestigingsklimaat en leefkwaliteit). Twee voorwaarden zijn van doorslaggevend belang om onze ambities te bereiken: een goed vestigingsklimaat en ondersteuning van het midden- en kleinbedrijf (mkb) en aandacht voor zelfbewustzijn, imago en profiel.

Met focus op de drie ambities en twee voorwaarden kunnen we:

- Prioriteiten stellen.
- De inzet gefaseerd opbouwen.
- Aansluiten bij al lopende initiatieven.

technologie talent toerisme

4.2 Ambities voor 2026–2028

Niet alle onderwerpen uit de agenda kunnen tegelijk worden ontwikkeld. De verschillende onderwerpen en status van ontwikkelingen zorgen ervoor dat deze verschillen in hun mate van concreetheid. Dit betekent dat sommige ideeën rijp en concreet zijn en leiden tot projecten. Andere projecten zijn een kans die nog moeten worden uitgewerkt. Op basis van de brede agenda heeft de stichting nadere kaders, richting en armslag nodig om als ontwikkelmotor te functioneren. Er is daarom gekozen voor drie samenhangende ambities waar het uitvoeringsplan mee aan de slag gaat. Daarbij hebben we twee voorwaarden benoemd die van belang zijn om onze ambities te bereiken. De Economische Agenda is steeds het kader geweest op basis waarvan keuzes zijn gemaakt.

We vertalen de generieke en thematische onderwerpen uit de Economische Agenda naar concrete plannen. We gaan in op waar al aan gewerkt wordt en waar we mee aan de slag gaan. Een gedetailleerd overzicht van alle onderwerpen, inclusief maatregelen en activiteiten van de stichting is te lezen in de bijlagen 8.1 tot en met 8.1.15.

4.2.1 Ambitie 1: Ontwikkelen en toepassen van technologie

Technologie en technologische innovatie zijn de belangrijkste krachten achter een toekomstige en duurzame economische groei. Ze versterken onze productiviteit en het verdienvermogen van de regio. Zoals Wennink in zijn rapport aangeeft, vormen technologie en innovatie de ruggengraat van de grote transities van deze eeuw. Daarom richt dit uitvoeringsplan zich op het stimuleren en toepassen van nieuwe technologieën in de praktijk.

Binnen de ambitie technologie zien we innovaties op vele onderwerpen. We hebben daarom een onderverdeling gemaakt en benoemen vijf terreinen waarbinnen technologie een grote rol speelt en gaat spelen in de toekomst: duurzame energie, industrie, digitalisering en AI, gezondheid en landbouw.

Duurzame energie

Beschikbaarheid van betaalbare duurzame energie en een brede energiemix zijn de belangrijkste randvoorwaarden voor economische ontwikkeling in Groningen en Noord-Drenthe. Door netcongestie en toenemende schaarste aan energie is innovatie en slimmer gebruik van verschillende energiestromen nodig. Ook energiereductie (bijvoorbeeld binnen bedrijventerreinen, mkb en circulaire economie) kan daarin een rol spelen. Het uitvoeringsplan investeert daarom in duurzame energie, waterstof en energiehubs om het energiesysteem toekomstbestendig te maken en de positie van de regio in de Europese energievoorziening verder te versterken.

Noord-Nederland heeft door de gaswinning altijd een belangrijke rol gespeeld in de Nederlandse en

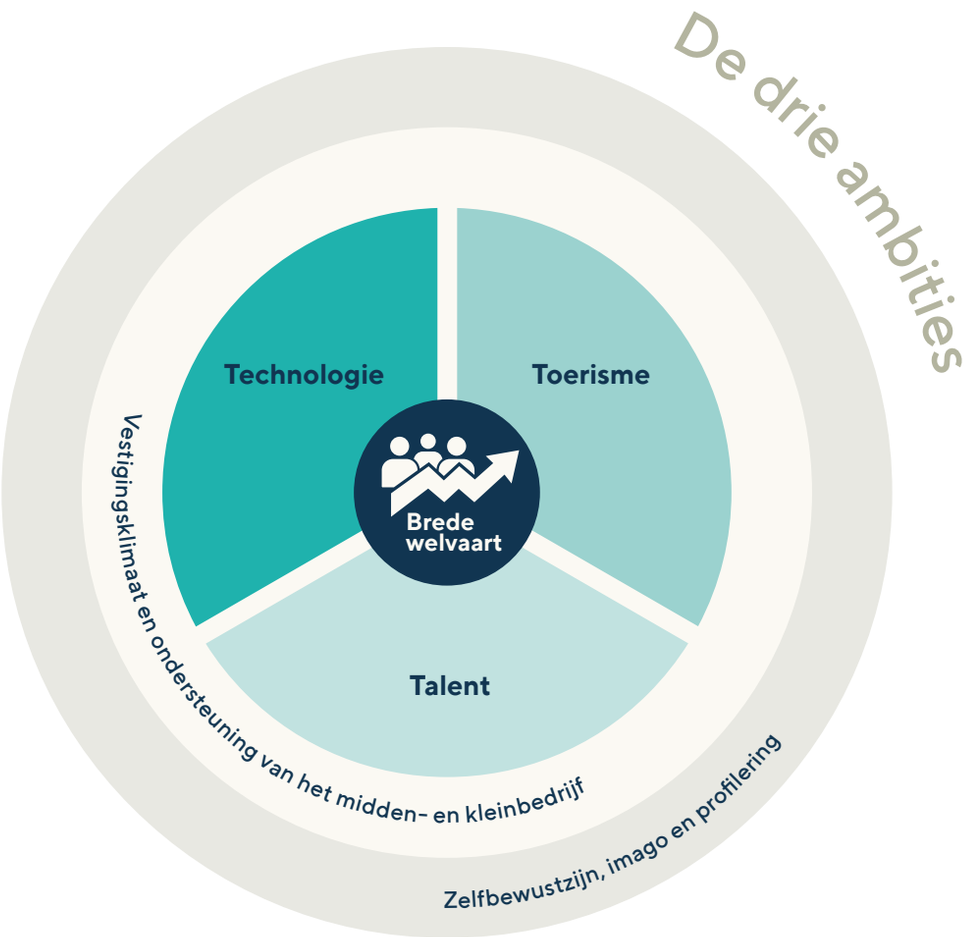

Europese energievoorziening. De **Eemshaven** is bovendien één van de belangrijkste energiehavens van Europa. Door te investeren in innovatieve energiebronnen én industriële toepassingen met hoge technologische waarde kan de regio deze positie versterken. We stellen via het **Fonds Economische Agenda Startkapitaal** financiering beschikbaar voor innovatieve scale-ups, bedrijven en projecten op het gebied van energietechnologie.

Waterstof

Waterstof wordt een noodzakelijk onderdeel van de toekomstige energiemix. Onze regio wil klaar zijn om hiervan te profiteren zodra de ontwikkelingen echt op gang komen. Daarom investeert de Economische Agenda in waterstof. Het project **Djewels** bouwt op het Chemiepark Delfzijl een 20 megawatt water-elektrolyser. Met nieuwe technologie produceert deze installatie groene waterstof uit duurzame elektriciteit en water. Deze waterstof helpt de industrie op het chemiepark te verduurzamen, energie op te slaan en stroom op te wekken, bijvoorbeeld voor duurzame mobiliteit. We verwachten dat de fabriek eind 2027 operationeel is.

Tegelijkertijd sluit de Economische Agenda aan bij **onderzoeken van marktpartijen** naar de mogelijkheden voor een **blauwe waterstoffabriek** (250–300 megawatt) in de Eemshaven. De haalbaarheid van dit initiatief vraagt om een zorgvuldige beoordeling. Daarbij kijken we naar drie samenhangende factoren:

1. De uitvoerbaarheid en schaal van productie.
2. De beschikbaarheid en betaalbaarheid van transport en infrastructuur.
3. De kostprijs en marktvraag van eindgebruikers.

Met de marktpartijen verkennen we de haalbaarheid op deze drie factoren. De intentie is om de waterstoffabriek gezamenlijk te realiseren en de strategische positie van de regio binnen de nationale waterstofontwikkeling te versterken.

Inzet op medische technologie

Met innovatieve technologie ontstaan nieuwe mogelijkheden voor specialistische behandelingsopties.

Foto: IMDS Roden

Energiehubs

(Duurzame) energie is een belangrijke motor voor de industrie en het regionale mkb. Het draagt ook bij aan leefbaarheid en brede welvaart in Groningen en Noord-Drenthe. Daarom zet de Economische Agenda in op **lokale energiehubs** en een brede energiemix. De eerste stappen zetten we rond de Eemshaven en Oosterhorn, in samenhang met de Portlands Campus Groningen. Het doel is om te werken aan een **robuuste en betaalbare duurzame energievoorziening** voor bestaande en nieuwe bedrijven. Met speciale aandacht voor het IndustrieCluster Oost-Groningen wil de Economische Agenda het vestigingsklimaat voor nieuwe **maakindustrie** versterken. Bij alle energie-initiatieven kijken we nadrukkelijk naar de ruimtelijke impact en veiligheid.

De stichting wil helpen om de slagkracht van initiatieven en organisaties in het noorden en bij het Rijk te vergroten. Zij ondersteunt de regionale ambitie en investeert, onder de juiste voorwaarden, in duurzame energie. Daarnaast stimuleert en faciliteert de stichting structurele samenwerking rond energie, en ondersteunt waar nodig. Daarbij bouwen we voort op onze sterke kennispositie en ontwikkelen we die verder. De Hydrogen Valley Campus Europe en de New Energy Coalition spelen hier een belangrijke rol.

Industrie

De industrie in Noord-Nederland staat voor grote uitdagingen op het gebied van innovatie, productie en opschaling. Dit uitvoeringsplan richt zich daarom op drie industriesectoren waarin de regio een unieke uitgangspositie heeft: de maritieme maakindustrie, de chemische procesindustrie en biobased bouwen. Door samenwerking, innovatie en gerichte ondersteuning wil de agenda het regionale verdienvermogen versterken en bijdragen aan een toekomstbestendige industrie.

De industrie ziet diverse uitdagingen op zich afkomen: hoge energieprijzen, netcongestie, beschikbaarheid van voldoende zoetwater en stikstofproblematiek, lange vergunningstrajecten, inconsistent beleid, een tekort aan heldere randvoorwaarden en risicokapitaal. De stichting onderzoekt hoe het de industrie in Noord-Nederland kan helpen om deze uitdagingen op te lossen.

Maritieme sector

De maritieme sector heeft zich verenigd in de Digital Green Maritime Coalition (DGMC). Doel van deze coalitie is om de nationale en internationale strategische relevantie van de sector te versterken. De ambitie is een **intensieve regionale samenwerking** tussen bedrijven, kennisinstellingen en overheden gericht op een toekomstbestendig maritiem ecosysteem. Deze samenwerking stelt het regionaal verdienvermogen centraal en stelt de sector in staat te verduurzamen en te innoveren. Hierdoor ontstaat meer ruimte om talent aan te trekken en te behouden. De stichting omarmt deze ambitie.

De stichting onderzoekt samen met de Digital Green Maritime Coalition belangrijke ontwikkelingen in de markt. We kijken daarbij naar de haalbaarheid van kansrijke **ontwikkelingen** in de maritieme sector, zoals:

- De vergaande robotisering in de scheepsbouw.
- De doorontwikkeling van modulematige scheepsbouw.
- De 'Werf van de Toekomst'. Deze buitendijkse werf biedt directe toegang tot diep vaarwater. Daardoor kan grootschalige scheepsbouw, offshore logistiek en maritieme assemblage zonder beperkingen plaatsvinden.

Belangrijke ontwikkelingen in een tijd waarin Nederland zich steeds sterker positioneert in **duurzame maritieme innovatie, offshore windenergie en defensie-logistiek**. Onze regio ligt aan de Eems, dicht bij de Duitse industrieclusters en heeft daardoor een unieke uitgangspositie.

De maritieme sector staat voor belangrijke veranderingen. Van traditionele scheepsbouw ontwikkelt het zich naar een digitaal, modulair en gerobotiseerd productieproces. Dit maakt dat de sector bij de bouw van schepen beter voorbereid is op nieuwe energieconcepten en efficiënter gebruik van middelen. In lijn met de Sector Agenda Maritieme Maak Industrie moet robotisering leiden tot een structurele verlaging van de arbeidskosten bij cascobouw met 10% tot 15% in 2030 ten opzichte van 2023. Hiermee kan de maritieme maakindustrie haar concurrentiepositie behouden en versterken.

Bedrijven in de maritieme sector hebben soms moeite om de voorfinanciering van bouworders rond te krijgen. Stijgende kosten voor bijvoorbeeld materialen zorgen ervoor dat productie of afbouw onder druk komt te staan en kansrijke opdrachten uitblijven. Daarom onderzoekt de Economische Agenda de mogelijkheden en voorwaarden van een **revolverend garantiefonds** voor de maritieme sector. Zo kan de slagkracht en het verdienvermogen van de sector een belangrijke impuls krijgen.

Een robot doet laswerk in de scheepsbouw (AI-gegenereerd)

Chemische procesindustrie

Binnen de chemische procesindustrie wordt continu gewerkt aan innovatie en aan toepassing van nieuwe **schone technologieën.** Het doel is om de positie van de chemische industrie in Noord-Nederland te versterken door werkprocessen te **verduurzamen** en over te stappen op duurzame grondstoffen. Dit gebeurt in nauwe samenwerking met de industrieclusters in Heerenveen en Emmen. Ook is het gebied Delfzijl-Eemshaven-Emmen een belangrijke speler in de chemische industrie, energieproductie en productie van kunststoffen, vezels en metalen.

Het behouden en versterken van deze industrieclusters vraagt om voortdurende inzet. Overheden werken daarom samen met bedrijven, financiers en andere betrokken partijen aan plannen. Dit moet sneller en op grotere schaal gebeuren. Een goed voorbeeld van zo'n versnelling is het initiatief 10x10x10 van Chemport Europe. Dit initiatief laat zien hoe de overgang van een lineaire naar circulaire industrie kan worden opgeschaald. Het doel is om de komende tien jaar 1 miljard euro te investeren in de ontwikkeling van een circulaire, groene chemie. De Economische Agenda draagt hieraan bij door risicokapitaal en ontwikkelcapaciteit beschikbaar te stellen, onder meer via het Fonds Economische Agenda Startkapitaal. Daarnaast richt de agenda zich op belangrijke randvoorwaarden, zoals sterke campussen als Portlands, aantrekkelijke regiokernen en toegang tot aanvullende vormen van financiering. Hierbij werkt de agenda nauw samen met het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

Biobased bouwmaterialen

In de toekomst neemt het gebruik van biobased bouwmaterialen toe. Naast het stimuleren van de vraag door bijvoorbeeld de uitvoering van de Isolatieaanpak (Nij Begun-maatregel 29), versterking en nieuwbouw, vraagt het om geschikte **gewassenteelt** zoals vezelhennep en voldoende **verwerkingscapaciteit**. Het grootschalig toepassen van biobased bouwmaterialen biedt kansen voor de landbouw. Boeren krijgen een beter en stabieler verdienmodel door de teelt van bruikbare gewassen. Daarmee ontstaat nieuwe **werkgelegenheid**, met name ook voor praktisch geschoolde mensen. Noord-Nederland kan zich daarmee ontwikkelen tot landelijke proeftuin voor biobased bouwen. Van teelt en productie tot toepassing in de bouw. Ook erfgoed, demonstratieprojecten en onderzoek spelen hierin een rol. Samen met regionale partners,

In de toekomst stijgt het gebruik van biobased bouwmaterialen

zoals Building Balance, werken we aan het ontwikkelen van de regionale keten van biobased bouwen en bekijken we waar de Economische Agenda een plus kan leveren. Tot slot volgen wij de ontwikkelingen rond carbon credits als verhandelbare certificaten voor vermeden CO_2-uitstoot. Deze kunnen de keten versterken en zorgen voor een aanvullend verdienmodel.

Digitalisering en AI

Digitalisering en kunstmatige intelligentie (AI) zijn van groot belang voor het toekomstig verdienvermogen van Groningen en Noord-Drenthe. Door samen de Nederlandse AI-fabriek naar de regio te halen en te investeren in een sterke digitale infrastructuur, versterken we onze leidende positie binnen het Nederlandse en Europese AI-ecosysteem. De AI-fabriek biedt bedrijven, kennisinstellingen en overheden een plek om AI-toepassingen te ontwikkelen, op te schalen en internationaal samen te werken. Daarmee positioneren wij ons als hét Europese knooppunt voor betrouwbare, veilige en toepasbare AI. Een plek waar talent, technologie en ondernemerschap samenkomen en waar nieuwe standaarden worden gezet voor mensgerichte en verantwoorde digitalisering.

Technologische soevereiniteit van Europa

Als onderdeel van een Europees netwerk van AI-fabrieken is dit initiatief een beslissende stap richting **technologische soevereiniteit van Europa**. In een wereld waarin veel digitale infrastructuur wordt beheerd door spelers uit de Verenigde Staten en China, bouwen wij aan een krachtig, autonoom en concurrerend Europees alternatief. Europese bedrijven besteden momenteel jaarlijks 264 miljard euro aan Amerikaanse clouddiensten en software. Dat geld kan ook worden ingezet om onze eigen innovatiekracht, data-infrastructuur en economische groei te versterken. De ontwikkeling van een nationaal en **Europees AI-ecosysteem**, gebaseerd op soevereiniteit, veiligheid en economische weerbaarheid, is daarmee niet alleen een ambitie, maar een strategische noodzaak. Wij zien de verbinding met **neuromorfe technologie** en initiatieven zoals CogniGron, waar wordt gewerkt aan energiezuinige computers die zijn geïnspireerd op de werking van het menselijk brein. Deze technologie maakt een nieuwe generatie AI-systemen mogelijk die krachtiger én efficiënter zijn. Door deze ontwikkeling te koppelen aan de AI-fabriek, vergroten we onze rekenkracht en bouwen we als regio aan een sterke, onderscheidende en duurzame AI-infrastructuur voor de toekomst.

Digitale campus en expertisecentrum

De AI-fabriek is een belangrijke eerste stap. De volgende fase is het versterken van het **regionale AI-ecosysteem.** Hiervoor is, naast coördinatie, aandacht nodig voor drie belangrijke randvoorwaarden: **talent, vraag en rekenkracht**. Samen vormen ze het vliegwiel dat ervoor zorgt dat AI van waarde wordt voor iedereen. Voor bedrijven, kennisinstellingen, overheden en inwoners. AI is de technologie waarmee we het **toekomstig verdienvermogen vergroten.** Groningen en Noord-Drenthe hebben hiervoor al een flinke basis gelegd. Dit levert nu al belangstelling op van Europese data en AI-partijen.

De voormalige **Niemeyer Tabaksfabriek** in Groningen groeit uit tot een levendige plek waar technologie, kennis en ondernemerschap samenkomen. Als AI-campus wordt het Niemeyergebouw een ontmoetingsplek voor het delen van ideeën en het in gang zetten van nieuwe ontwikkelingen. Ook komt hier het **expertisecentrum van de AI-fabriek.** Dat is belangrijk voor de verdere groei van het ecosysteem. Bedrijven die zelf nog weinig kennis hebben van AI, krijgen hier laagdrempelig toegang tot kennis en ondersteuning bij het toepassen van verantwoorde software en AI.

Het expertisecentrum biedt workshops, begeleiding en advies op maat bij het invoeren van AI in de praktijk. Ondernemers, AI-experts, studenten, onderzoekers, kunstenaars en ontwerpers werken hier samen aan concrete vraagstukken. In het Niemeyergebouw combineren we **technologie met cultuur en creativiteit.** Dat zorgt voor een inspirerende omgeving waarin technologie en menselijke verbeelding elkaar versterken.

De inzet op AI

De inzet op AI gaat nadrukkelijk gepaard met bijvoorbeeld aandacht voor passende netcapaciteit, fysieke ruimte, beschikbaar talent en maatschappelijke inbedding. Daarnaast is het voor het AI-ecosysteem erg belangrijk dat er een schaalbare **productiefaciliteit** voor AI-toepassing komt. In Groningen en Noord-Drenthe liggen kansen om computerkracht op een slimme, duurzame wijze te organiseren. We willen een **digitale infrastructuur** bouwen die helpt bij het trainen, produceren, hosten en toepassen van **AI-modellen.** Daarbij is het belangrijk dat de opbrengsten niet alleen bij bedrijven terechtkomen, maar ook waarde opleveren voor de samenleving. De Economische Agenda omarmt het regionale initiatief.

Het AI-ecosysteem heeft versterking nodig om goede ideeën uit te laten groeien tot succesvolle bedrijven. Om investeerders aan te trekken, moeten er eerst bedrijven zijn waarin zij kunnen investeren. Daarin nemen bestaande organisaties en het consortium rond de AI-fabriek nu het voortouw. De stichting stimuleert de ontwikkeling van een **accelerator**, een bedrijvenbouwer (Venture Builder) die helpt om nieuwe bedrijvigheid te realiseren. Op dit moment blijft privaat kapitaal nog achter, omdat er te weinig kansrijke startups zijn. Een accelerator kan dit doorbreken. Startups krijgen dan niet alleen toegang tot kennis, maar ook tot financiering en een sterk netwerk.

De ambitie is om in tien jaar tijd minimaal **1.000 AI-startups** op te richten en te ontwikkelen. Samen moeten zij een waarde hebben van meer dan 10 miljard euro en zorgen voor 5.000 tot 10.000 nieuwe banen. De Economische Agenda helpt dit mogelijk te maken door ontwikkelingen aan te jagen, en partijen te verbinden. Een voorbeeld is het opzetten van een high-level ontwikkelraad die zorgt voor coördinatie binnen het ecosysteem. Deze raad ondersteunt de triple helix-samenwerking tussen bedrijven, kennisinstellingen en overheid.

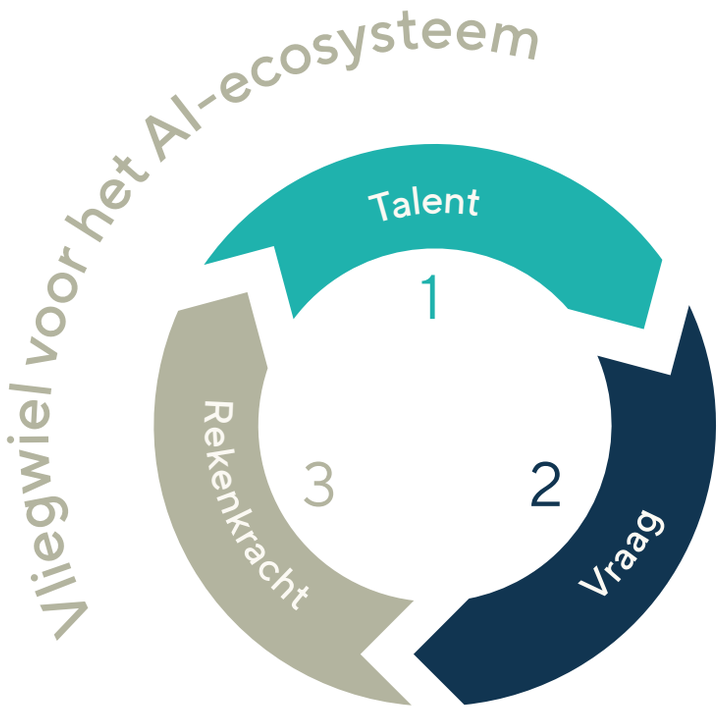

Niemeyer campus

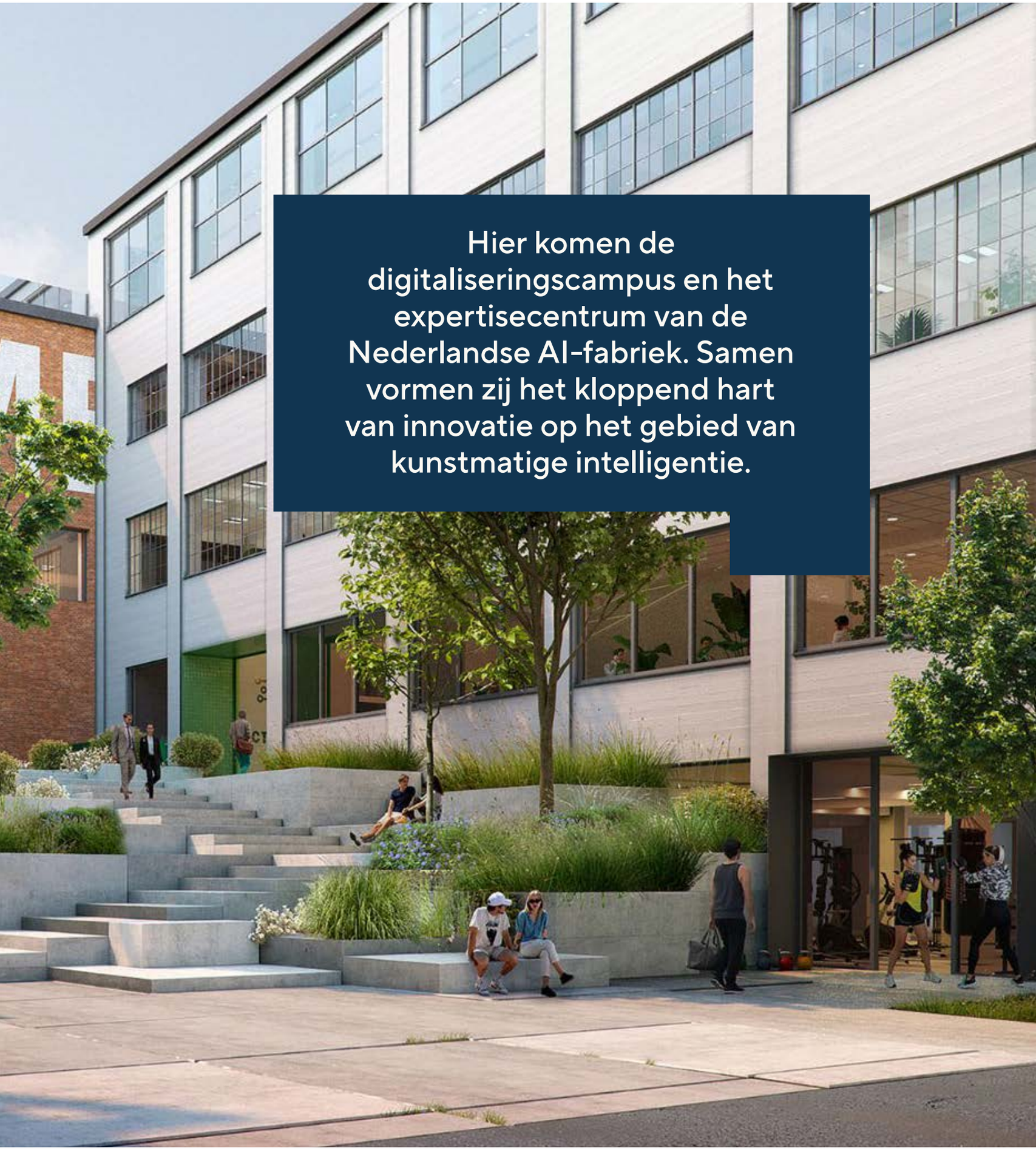

Hier komen de digitaliseringscampus en het expertisecentrum van de Nederlandse AI-fabriek. Samen vormen zij het kloppend hart van innovatie op het gebied van kunstmatige intelligentie.

Concrete AI-toepassingen: van gezondheidszorg tot landbouw

We zetten actief in op **praktische toepassingen** van AI in onder andere de zorg, landbouw, energie, maakindustrie en de publieke sector. Hieronder drie voorbeelden:

- **Nationale AI-Agenda voor landbouw, voedsel en natuur:** Gezonde bodem, data en AI vormen de basis voor de landbouw van de toekomst. Het ontwikkelen van slimme sensortechnologie voor bodemkwaliteit, AI-gedreven systemen voor precisielandbouw en dataplatformen kunnen boeren helpen bij het maken van keuzes. Met monitoring van gewasgroei, bodemvocht en nutriëntenniveaus kunnen opbrengsten stijgen terwijl het gebruik van meststoffen en bestrijdingsmiddelen afneemt. Dat versterkt het verdienvermogen van boeren, de beschikbaarheid van gezond voedsel en het herstel van de natuur. De koppeling tussen AI-innovatie en de agrarische sector versterkt de positie van de regio als kennis- en innovatiehub voor duurzame landbouw. AI-toepassingen voor deze sector zijn alleen mogelijk bij voldoende beschikbaarheid van zoet water.
- **Shaping the Future of Work:** Samen met vakmensen ontwikkelen en testen we slimme robotica en digitale hulpmiddelen op de werkvloer. Denk aan robots die zwaar werk verlichten, AI-assistenten die werkprocessen verbeteren, en trainingen in virtuele realiteit. Zo gaat technologische vooruitgang hand in hand met het behoud en versterken van vakmanschap. Door werknemers vanaf het begin te betrekken ontwikkelen we technologie die écht aansluit bij de praktijk. De Economische Agenda stimuleert en ondersteunt dit programma, samen met het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.
- **Vrouwkracht**: We gebruiken data, bijvoorbeeld uit Lifelines om de duurzame inzetbaarheid van vrouwen rondom zwangerschap en overgang te versterken. Met als doel de gezondste vrouwen van Nederland, halvering van uitval in zorg en onderwijs, en de regio als dé plek voor kennis en data rond vrouwengezondheid en FemTech.

Digitale weerbaarheid van mkb-ondernemers

Digitalisering biedt kansen, maar brengt ook **digitale kwetsbaarheden** mee. Daarom werken we binnen de brede digitaliseringsagenda aan de digitale weerbaarheid van mkb-ondernemers. Samen met partijen zoals de Hanze en Samenwerking Noord onderzoeken we hoe ondernemers beter ondersteund kunnen worden. Denk aan hulp bij **cyberbeveiliging**, veilig omgaan met data en het versterken van hun digitale infrastructuur. Zo kunnen ook kleinere bedrijven profiteren van de digitale transitie zonder onnodige risico's te lopen. Voorwaarde voor de bijdrage vanuit het meerjarig uitvoeringsplan is dat de ondersteuning voor concrete impact bij ondernemers zorgt.

Snel internet

Snel internet is een basisvoorwaarde om mee te kunnen doen en te kunnen ondernemen in een digitale wereld. Een voorwaarde die voor iedereen in het Nij Begun-gebied beschikbaar moet komen om te kunnen werken, ondernemen en innoveren in de economie van de toekomst. De Economische Agenda draagt financieel bij aan het project 'Snel Internet Groningen' van de provincie Groningen om 4.000 adressen in buitengebieden aan te sluiten op glasvezel voor snel en betrouwbaar internet. Daarmee wordt een achterstand ingehaald. Voor de resterende 1.000 adressen zoeken de regionale overheden een passend alternatief. Een glasvezelaansluiting zorgt hier voor disproportionele kosten. Wanneer de provincie Drenthe en betrokken Noord-Drentse gemeenten besluiten aan te sluiten en hiervoor cofinanciering beschikbaar stellen, kan worden verkend hoe ook resterende adressen in Noord-Drenthe onderdeel kunnen worden van een gezamenlijke aanpak.

Snel internet voor iedereen in het Nij Begun-gebied

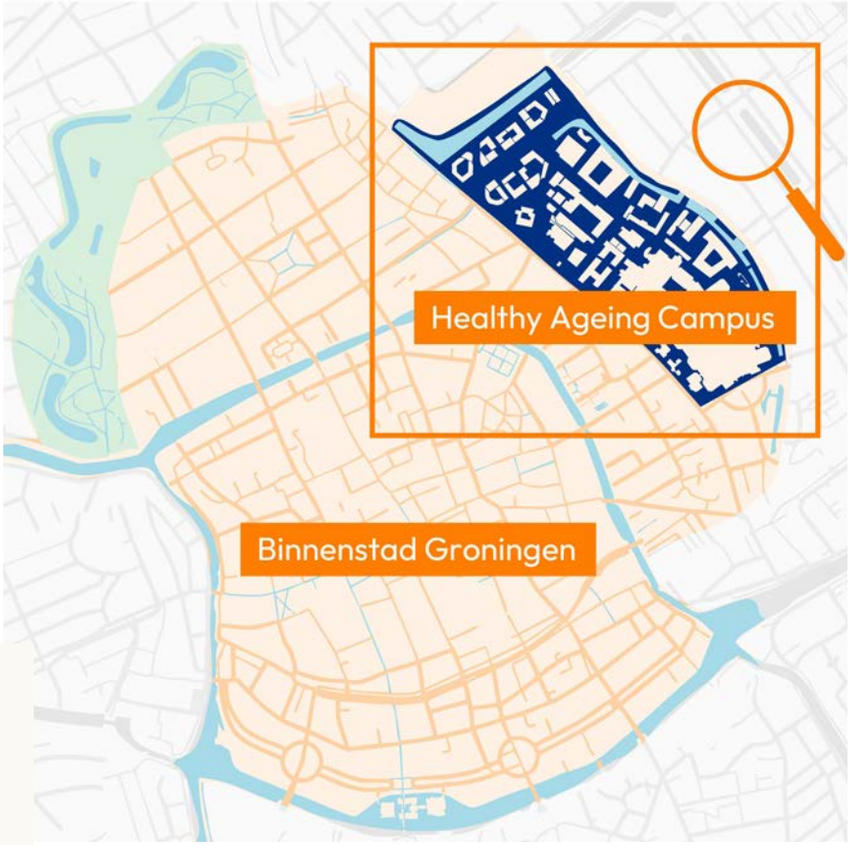

Gezondheid

Noord-Nederland beschikt over een sterke kennisbasis en innovatieve bedrijven op het gebied van gezondheid. De regio staat bekend als Healthy Ageing-regio. De Economische Agenda bouwt hierop voort door de groei van bestaande bedrijven te stimuleren en nieuwe ideeën te ondersteunen. Dit uitvoeringsplan richt zich vooral op twee onderwerpen waar de regio al sterk in is en een groot economisch potentieel heeft: gezondheidsdata en AI en biomedische technologie. Dit maakt de regio aantrekkelijker voor bedrijven om zich hier te vestigen.

Biomedische technologie en data gedreven innovatie

Biomedische technologie en data gedreven innovatie veranderen de **gezondheidszorg** wereldwijd ingrijpend. Gezonde en vitale inwoners zijn daarbij niet alleen de basis voor betere zorg, maar ook voor brede welvaart, arbeidsproductiviteit en economische groei. Noord-Nederland heeft in dit internationale speelveld een toonaangevende uitgangspositie met Lifelines. Dit is de grootste **multigenerationele biobank** van Europa, met 167.000 deelnemers, acht miljoen onderzoeksmonsters en inmiddels meer dan 750 wetenschappelijke publicaties. Deze unieke kennis en data bieden ongekende kansen. Door AI en gezondheidsdata slim in te zetten kunnen we preventiestrategieën ontwikkelen, diagnoses sneller stellen en behandelingen verbeteren.

AI-Ecosysteem

Met de komst van de **AI-fabriek**, de ontwikkeling van Datapoort en de verdere uitbouw van Health Data Valley bouwen we aan een **ecosysteem**. Hierin werken wetenschap, publieke partners en bedrijfsleven samen om data en kennis niet alleen te benutten voor maatschappelijke impact, maar ook verantwoord te vermarkten. Zo kan Lifelines uitgroeien tot een structurele motor voor innovatie en economische ontwikkeling. Tegelijk staat Lifelines voor de opgave om deze waarde op een ethisch verantwoorde en financieel duurzame manier te verzilveren. Als dit lukt, ontstaat een solide basis om het programma langdurig met meer zelfstandigheid te borgen. De Economische Agenda draagt, samen met het Rijk, in de volgende fase graag bij aan de verdere ontwikkeling.

Zorginnovatie en **data-gedreven** oplossingen binnen de biomedische technologie kunnen worden ontwikkeld, opgeschaald en vermarkt als motor voor zowel maatschappelijke als economische waarde. De regio bouwt daarbij voort op de sterke positie van

LIFE Cooperative. In dit netwerk werken overheden en onderzoeks-, kennis- en onderwijsinstellingen samen met zo'n 60 mkb-bedrijven op het gebied van gezondheid en medische technologie. De gezamenlijke industrie-agenda is een voorbeeld van een ambitie gericht op uitvoering. Het Universitair Medisch Centrum Groningen (UMCG) en de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) leveren **internationale kennis** op het gebied van diagnostiek, beeldvorming en polymeerchemie. Groningen en Noord-Drenthe onderscheiden zich door unieke toegang tot klinische **onderzoeksfaciliteiten**, **specialistische expertise** over toepassingen van polymeren en de duidelijke focus op gezond ouder worden.

Het uitbouwen van onze sterke positie op bovenstaande terreinen moet niet alleen economisch verdienvermogen met zich meebrengen maar ook een verbeterde gezondheid in de regio. De Economische Agenda ondersteunt de regiocampus Gezond Leven bij het Ommelander Ziekenhuis Groningen in Scheemda. Met deze middelen kunnen zij aanhaken bij het Masterplan Campussen. We onderzoeken de haalbaarheid om op deze campus de datagedreven gezondheidszorg en (bio)medische technologie in samenwerking met bedrijfsleven te vertalen naar toepassingen op het gebied van preventie en care-tech.

Landbouw

De Economische Agenda wil bijdragen aan de positie van Noord-Nederland als toonaangevende regio waar landbouw en natuur duurzaam in balans zijn. Door in het uitvoeringsplan in te zetten op duurzame maatschappelijke opgaven zoals voedselzekerheid, waterbeheer en klimaatadaptatie, werken we ook aan toekomstbestendige landbouwkundige verdienmodellen, innovatie en een veerkrachtig landelijk gebied.

Rond de toekomst van het landelijk gebied speelt veel. Hierover wordt bijvoorbeeld gesproken binnen het Ruimtelijk Arrangement en de NOVEX-aanpak, de Agro Agenda Noord-Nederland en het programma Toekomst Landelijk Gebied. Alle inzet is gericht op **duurzame verdienmodellen** voor de landbouw die samengaan met oplossingen voor grote maatschappelijke opgaven zoals **voedselzekerheid** en gezonde voeding. Als agroregio moeten wij ons verhouden tot de toenemende vraag naar eiwitten en de verwerking hiervan. **Water en bodem sturend** werken is van belang. Met oog voor voldoende **zoet water**, het tegengaan van verzilting en omgaan met verdroging.

De doelstellingen vanuit de Economische Agenda sluiten aan op de bestaande programma's zoals Toekomst Landelijk Gebied, de Agro Agenda Noord-Nederland en het Agro-programma voor het versterkingsgebied. Samen werken we aan een **toekomstbestendige landbouwsector** en een **vitale plattelandseconomie**. We richten ons het komende jaar op het vinden van de goede aansluiting van de Economische Agenda bij de toekomst van het landelijk gebied. Om samen met de betrokkenen te bepalen waar deze aansluiting het meest waardevol is.

De Economische Agenda zet daarnaast al actief in op de combinatie van landbouw en AI. Met slimme **data-toepassingen** en **precisielandbouw** kan de productie verduurzamen, verbetert de kwaliteit van voedsel en ontstaat een gezondere leefomgeving. Dit versterkt niet alleen de agrarische sector, maar helpt ook om de regio sterker te profileren als gezonde regio.

Met goede monitoring minder gebruik van bestrijdingsmiddelen (AI-gegenereerd)

4.2.2
Ambitie 2:
Talent opleiden, benutten en behouden

Het behoud, de ontwikkeling en het aantrekken van talent is een belangrijke voorwaarde voor het economisch toekomstvermogen van Groningen en Noord-Drenthe. Dit uitvoeringsplan sluit aan bij de herijking van onderwijs, kennis en arbeidsmarkt en richt zich vooral op een betere aansluiting tussen talentontwikkeling en de vraag van het bedrijfsleven. Zo werken we aan vaardigheden, een sterke leercultuur en een arbeidsmarkt die beter aansluit op de economie van de toekomst.

De Sociale Agenda en Economische Agenda versterken wat nodig is om talent te behouden, aan te trekken en te ontwikkelen. Hiervoor is inzet nodig op het gebied van onderwijs, kennis en arbeidsmarkt. De Economische Agenda is aanvullend op de bestaande inzet vanuit regionale opleiders, kennisinstellingen en de arbeidsmarktregio. Deze inzet wordt op dit moment herijkt, onder andere naar aanleiding van veranderde wettelijke taken voor de **arbeidsmarktinfrastructuur**. De arbeidsmarktregio handelt voortvarend door niet alleen de gevraagde bestuurlijke wijzingen door te voeren, maar ook een vernieuwde inhoudelijke strategie te ontwikkelen. Daarnaast wordt er gewerkt aan een **mbo-strategie**. Vanuit de Economische Agenda verwelkomen we deze autonome (strategische) herijking. Zonder deze eenduidige koers is het vormgeven van samenwerking en realiseren van een plus via de Economische Agenda niet mogelijk. Alleen zo zetten we de stap naar talentontwikkeling gericht op vaardigheden en aansluiting bij de markt.

Vraag vanuit het bedrijfsleven

Omdat andere partijen (wettelijk) verantwoordelijk zijn voor investeringen in onze regionale arbeidsmarkt en voor het aanbieden van onderwijs, kiest de Economische Agenda voor een **focus op de vraag vanuit het bedrijfsleve**n. Daarom zet de Economische Agenda gericht in op drie samenhangende terreinen:

1. Meer talent interesseren voor een opleiding in **techniek, zorg en ondernemerschap:** sectoren waar tekorten zijn én kansen liggen.
2. Het onderwijs beter laten **aansluiten** op wat bedrijven nodig hebben.
3. De **leercultuur** veranderen door om- en bijscholen en een leven-lang-ontwikkelen een vaste plek te geven op onze arbeidsmarkt.

Masterplan Campussen

Centraal staat het Masterplan Campussen en de uitvoering daarvan. Het masterplan richt zich op het **ontwikkelen en behouden van talent** door het **innovatievermogen** te vergroten op acht locaties[4]. Dat gebeurt door kennis, onderzoek, onderwijs en praktijk beter met elkaar te verbinden, met extra aandacht voor het mkb. Zodra de stichting is opgericht, gaat het opdrachtgeverschap van het Masterplan Campussen over naar de stichting. Zo zorgen we voor **duidelijke aansturing** en een **gezamenlijke uitvoering**, waar alle betrokken organisaties vanuit hun eigen kennis en expertise aan bij kunnen dragen. Het doel blijft een **open systeem** voor campusontwikkeling, waarop initiatieven kunnen aansluiten en weer kunnen stoppen als dat nodig is. Voor dit open systeem worden voorwaarden en een afwegingskader opgesteld die voor alle campus plannen in de regio gelden. De werkwijze vanuit de Campus Coalitie blijft daarbij het uitgangspunt. De Economische Agenda investeert nu al extra middelen voor de eerste haalbaarheidsstap voor nieuwe campusontwikkelingen die reeds zijn benoemd in de Economische Agenda:

- Een campus rond Groningen Airport Eelde, gericht op werktuigbouwkunde, energie en luchtvaart.
- Een gezondheidscampus bij het Ommelander Ziekenhuis Groningen in Scheemda.

Samenwerking in de triple helix

Naast de ontwikkeling van campussen in de stad en de regio is ook een **betere samenwerking** nodig binnen de triple helix. Tot nu toe lukt dit onvoldoende. Sectoren werken vaak langs elkaar heen en de gevraagde vaardigheden veranderen vaak sneller dan het onderwijs en opleidingen innoveren. Bedrijven en onderwijs spreken niet altijd dezelfde taal en hebben niet altijd voldoende zicht in elkaars werkwijzen. Tegelijkertijd hebben bedrijven een belangrijke rol in het wendbaar en weerbaar maken, evenals het bevorderen van een **leercultuur binnen bedrijven**. Dit draagt bij aan de duurzame inzetbaarheid van werknemers. De agenda focust op het naar binnen brengen van de vraag vanuit het bedrijfsleven zodat deze beter aansluit bij het aanbod. Vanuit die positie haken we aan bij de vernieuwde strategie van de arbeidsmarktregio. Daarnaast zetten we alvast in op een aantal kansrijke initiatieven.

4. Zernike Campus, Healthy Ageing Campus, Makeport Mercurius, Ruby, Portlands Campus, Vitaliteitscampus, Duurzaamheidscampus.

Samenwerkingsverband Noordwaarts

Het samenwerkingsverband Noordwaarts is een nieuwe plek voor contact tussen (mkb-)bedrijven, kennisinstellingen en overheden. **Samenwerken staat centraal**. Het doel is dat mensen van verschillende sectoren en disciplines samenwerken aan **maatschappelijke opgaven**. Ze kunnen, vanuit hun eigen expertise, elkaar daarbij helpen om te leren, te ontwikkelen en uit te voeren. Dat noemen we **transdisciplinair leren**.

Op verschillende plekken wordt al op deze manier gewerkt en geleerd. Toch gebeurt dat nog te vaak los van elkaar en vooral vanuit het eigen aanbod, in plaats van vanuit de vraag van de arbeidsmarkt. Meestal zijn deze initiatieven afhankelijk van subsidies en de inzet van een kleine groep betrokken mensen. Deze inzet en kennis gaan vaak verloren en worden onvoldoende gedeeld en geïmplementeerd doordat kortlopende financiering stopt.

Noordwaarts brengt in kaart wat werkt en wat niet werkt. Het initiatief ontwikkelt en deelt kennis over toepassingen vanuit de verschillende (kansrijke) sectoren. Zo hoeft niet iedereen het wiel opnieuw uit te vinden. Hier ligt voor de Economische Agenda een duidelijke rol om de vraag vanuit de markt binnen het systeem van leren en opleiden te borgen. Daarom jaagt de Economische Agenda het initiatief Noordwaarts aan om te verkennen of het deze rol kan vervullen. Een belangrijke voorwaarde is dat het **bedrijfsleven** en de vraag die het heeft structureel onderdeel is van de werkwijze en dat aanbieders van onderwijs niet dominant zijn in de structuur waardoor ongelijkwaardigheid ontstaat. De samenwerking tussen bedrijven en onderwijs in het **Innovatiecluster Drachten** is daarbij een goed voorbeeld. Hier formuleert het hooginnovatief bedrijfsleven gezamenlijk haar specifieke vraag en koppelt dit met inzet van eigen mensen en budget aan de kennis van de Rijksuniversiteit Groningen. Een voorbeeld dat op meer plekken en niveaus navolging verdient.

Flexibele verkorte leerroutes

De Economische Agenda werkt samen met (mkb-)bedrijven, kennisinstellingen en overheden aan de ontwikkeling van 'flexibele verkorte leerroutes'. Hier ligt de eerste focus op **techniek en technologie**. Zo geven we in Groningen en Noord-Drenthe al concreet invulling aan een ontwikkeling die ook Wennink signaleert. Hij roept op tot een verandering van onze **leercultuur**. Het gaat om vaardigheden, bij- en omscholing en verkorte leerroutes. Gericht op wat iemand kan of kan leren en niet alleen op een diploma. Niemand hoeft aan de kant te staan. Jongeren, maar ook internationaal talent, migranten, zij-instromers en overig onbenut potentieel.

Tegenwoordig kiezen steeds minder jongeren techniek als studierichting. We willen kinderen al op jonge leeftijd interesseren voor techniek en technologie. We beginnen al in het **primair onderwijs**. De Sociale Agenda financiert het programma Tijd voor Toekomst. Een verlengde schooldag, waarbij scholen ook techniek kunnen aanbieden. Daarnaast zijn er diverse onderwijs-

De noordelijke kennis- en onderwijsinstellingen zijn de plek voor hoogwaardig onderzoek

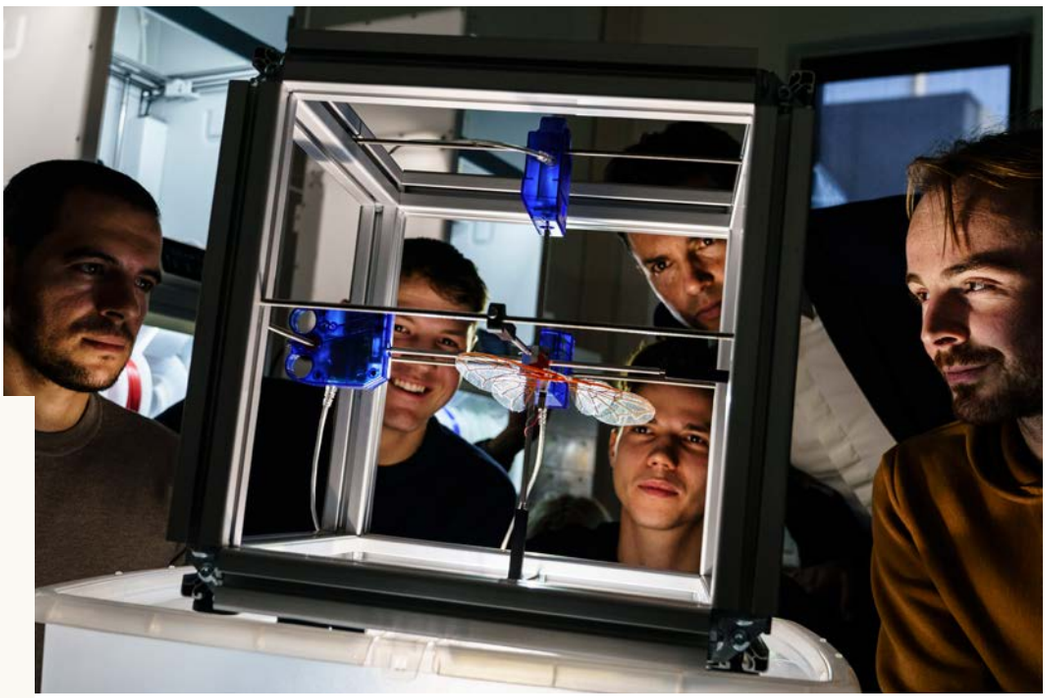

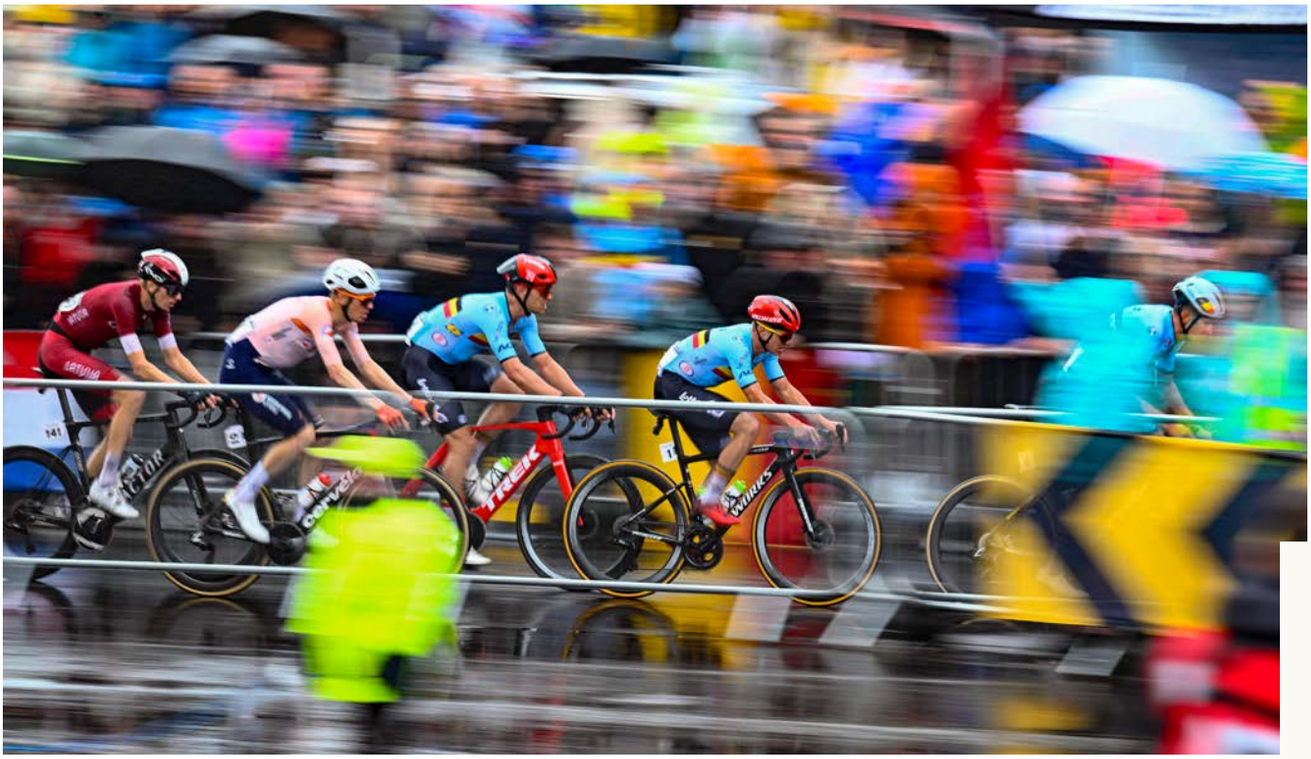

Met internationale evenementen de regio op de kaart zetten

programma's die zich richten op techniek in het (basis)onderwijs, zoals Sterk Techniekonderwijs en Techkwadraat.

Inzetten van AI

AI biedt de kans voor nieuwe banen in techniek, ICT, zorg en de vrijetijdseconomie. De noordelijke kennis- en onderwijsinstellingen zijn de plek voor hoogwaardig onderzoek en de volgende generatie AI-experts. Op alle niveaus is talent nodig. Van deskundigen die begrijpen hoe AI werkt en nieuwe toepassingen ontwikkelen, tot mensen die zorgen voor de ontwikkeling, het beheer en onderhoud van de benodigde infrastructuur. Ook zijn nieuwe vaardigheden nodig om AI verantwoord en praktisch in te zetten in het dagelijks werk. Het onderwijsprogramma BACH zet vanuit het AI-ecosysteem in op deze ontwikkeling.

4.2.3 Ambitie 3: Toerisme ontwikkelen als krachtige motor

De vrijetijdseconomie biedt grote kansen voor de economische ontwikkeling en aantrekkelijkheid van Groningen en Noord-Drenthe. Investeringen in cultuur, natuurbeleving en onderscheidende bestemmingen versterken het vestigingsklimaat, stimuleren ondernemerschap en trekken nieuwe bezoekers naar de regio. Dit uitvoeringsplan zet daarom in op een sterkere positionering van de regio en op de ontwikkeling van unieke verblijfslocaties, publiekstrekkers en evenementen.

De vrijetijdseconomie is een kans voor de hele regio en draagt direct bij aan de doelen van onze gezamenlijke agenda. Het is een mes dat aan meerdere kanten snijdt. Investeringen in de vrijetijdseconomie maken onze regio aantrekkelijker. Voor bezoekers, maar ook voor inwoners. Voor talent dat hier wil studeren, wonen en werken. En voor bedrijven die zich hier willen vestigen. Het is daarmee een kans voor nieuw ondernemerschap dat de lokale economie versterkt. Bovenal is het een kans om de wereld te winnen voor onze regio. Daarbij kan Groningen leren van de successen in (Noord-)Drenthe. Bij de uitvoering wordt waar mogelijk aangesloten op klimaat adaptieve gebiedsontwikkelingen, zodat koppelkansen voor een gezonde leefomgeving en vrijetijdseconomie eveneens worden benut.

Ontwikkeling vrijetijdseconomie

Met een reservering van 200 miljoen euro vanuit de Economische Agenda zet de regio een belangrijke stap vooruit. Het resultaat van deze stap is het Ontwikkelprogramma Ruimte voor Vrijetijd en de kansenkaart Noord-Drenthe. De vrijetijdseconomie kan zich nog verder ontwikkelen, zowel regionaal als nationaal. Er is een **vicieuze cirkel** van onvoldoende uniek aanbod en daarom onvoldoende bezoekers en vice versa. Er zijn onvoldoende unieke bestemmingen, er is sprake van onvoldoende onderscheidend profiel en we hebben behoefte aan meer publiekstrekkers. Dit vraagt om een **doorbraak** om een grotere behoefte te creëren.

Westpier Eemshaven

Een dynamische nieuwe kade die de regio verbindt met Noord-Europa en een startpunt voor bezoekers om de regio te ontdekken.

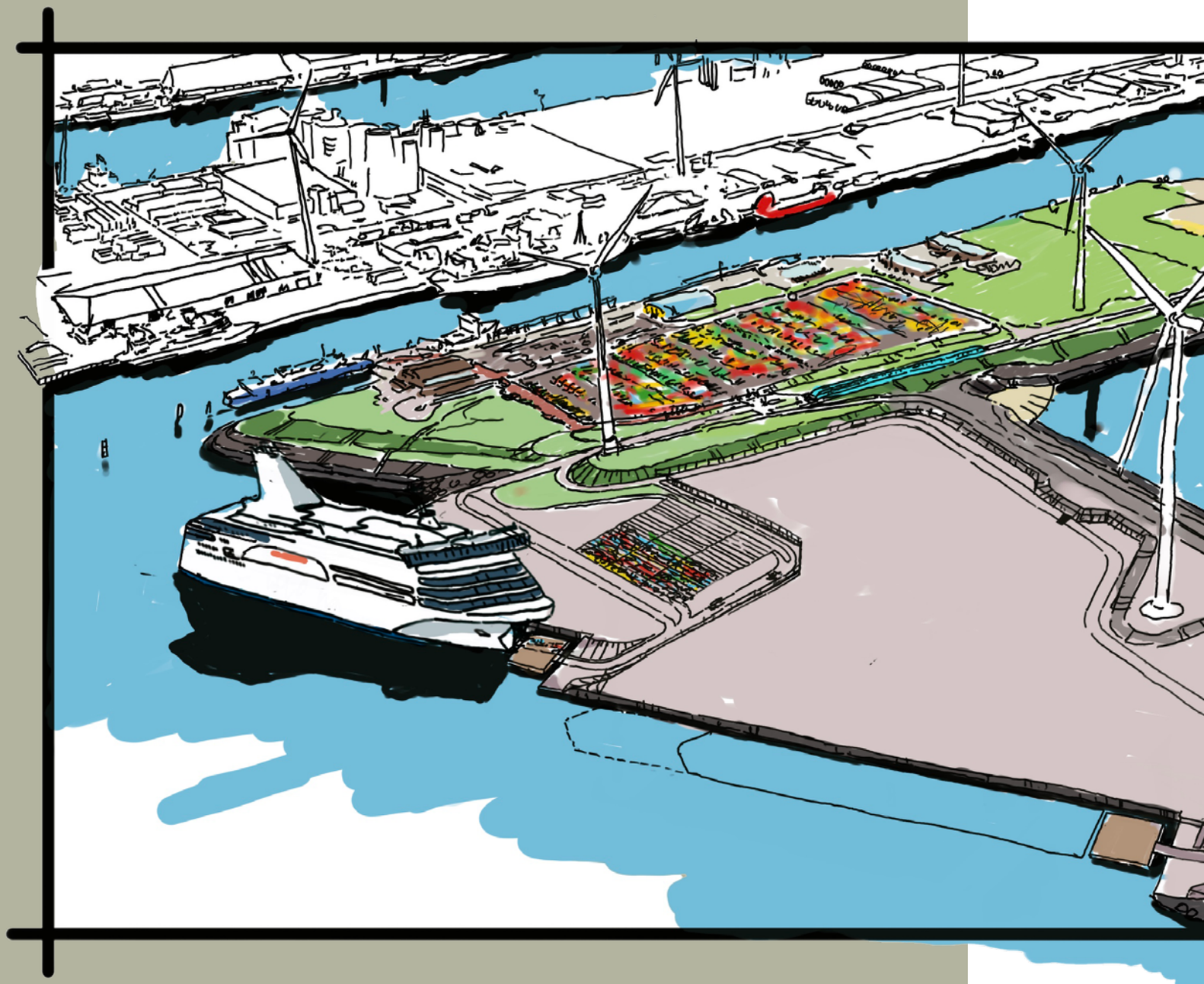

Bestemming Groningen moet stevig op de kaart. Een bestemming waarin cultuur- en natuurbeleving centraal staan. De komst van een nieuwe kade in de Eemshaven kan daarbij een impuls geven. Deze vormt een basis voor vaarverbindingen met Noord-Europa. Zo kunnen nieuwe verblijfsbezoekers kennismaken met al het moois wat Groningen en Noord-Drenthe te bieden hebben.

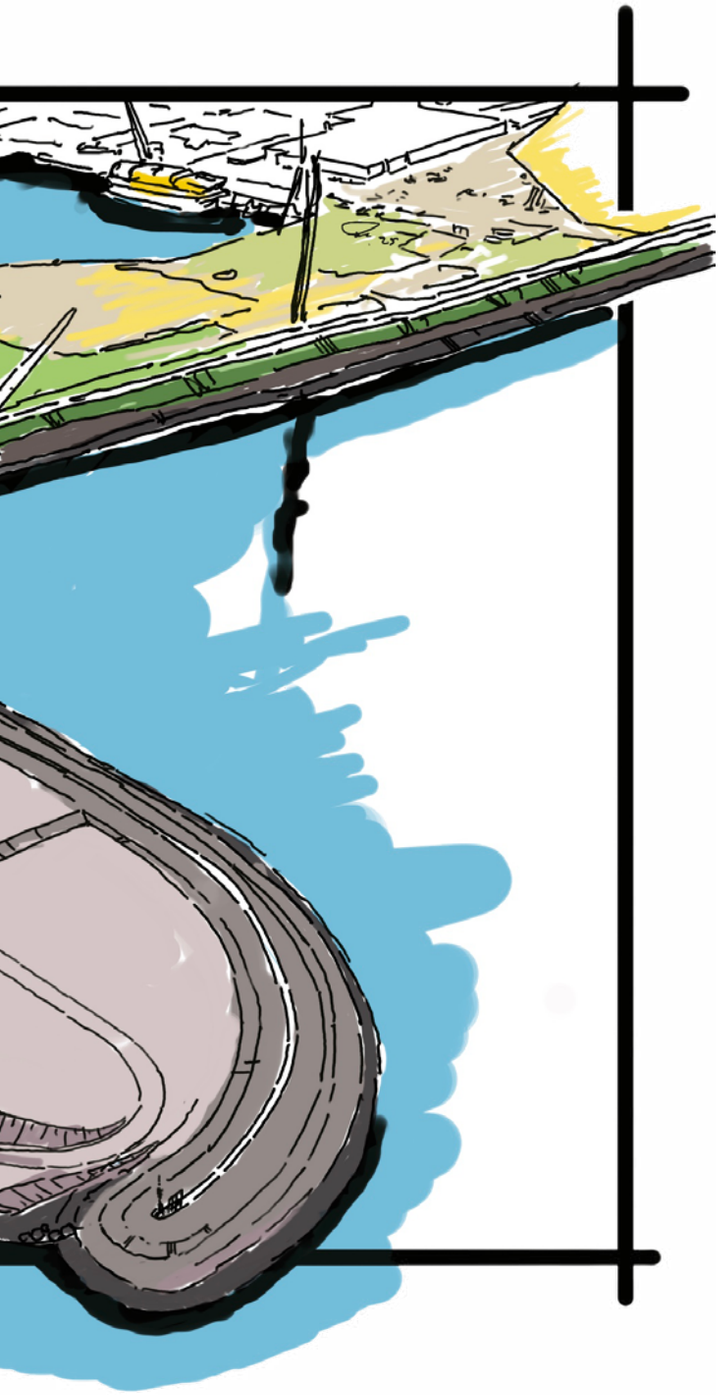

In dit meerjarig uitvoeringsplan richten we ons op het aantrekken van nieuwe **verblijfsbezoekers**. Meer bezoekers zorgen voor beweging in de markt. Ondernemers spelen daarop in met passende **accommodaties**. We werken langs drie lijnen:

- Het herbestemmen van erfgoed tot unieke verblijfsplekken.
- Het versterken van publiekstrekkers met bovenregionale aantrekkingskracht.
- Het ontwikkelen van onderscheidende evenementen die de regio nationaal en internationaal op de kaart zetten.

De nadruk ligt op uitvoering en zichtbaar resultaat. We werken aan het overkoepelende bestemmingsmanagement en verschillende overheden bouwen verder aan het fundament van 'Bestemming Groningen'.

Herbestemming erfgoed

We willen nieuwe, hoogwaardige en unieke verblijfsmogelijkheden realiseren die op zichzelf al een bezoek waard zijn. Dat doen we door erfgoed een nieuwe functie te geven. Voor de markt zijn dit vaak **risicovolle investeringen**, waardoor plannen niet vanzelf van de grond komen. Daarom ontwikkelen we samen met organisaties als Roemte en Het Groninger Landschap een **financieringsinstrument**. Hiermee kunnen we een deel van de risico's opvangen en ruimte maken voor de ontwikkeling van nieuwe locaties.

Publiekstrekkers met bovenregionale uitstraling

Bezoekers hebben een reden nodig om naar onze regio te komen. Daarom versterken we bestaande en nieuwe publiekstrekkers met bovenregionale uitstraling. We ontwikkelen een instrument voor **cofinanciering,** bijvoorbeeld een fonds om de (her)ontwikkeling van publiekstrekkers te ondersteunen. Zo kunnen plannen doorgroeien naar een **hoog ambitieniveau** en bijdragen aan een bredere bestemmingsontwikkeling.

Unieke evenementen en manifestaties

Evenementen zijn een goede manier om de regio en wat ons uniek maakt op de kaart te zetten. Daarom reserveren we middelen om bij te kunnen dragen aan twee soorten evenementen:

1. **Unieke evenementen** met een groot internationaal bereik die de regio duidelijk op de kaart zetten. Ze bieden de kans om aan een breed en nieuw publiek te laten zien wat Groningen en Noord-Drenthe bijzonder maakt. De focus ligt op evenementen met blijvende economische en maatschappelijke meerwaarde. Bijvoorbeeld het Wereldkampioenschap Wielrennen waarmee de regio in al haar verscheidenheid vanuit Stad en Ommeland kan worden getoond aan 250 miljoen internationale kijkers. Of de mogelijke kandidatuur van Groningen als Culturele Hoofdstad van Europa. Wat de **culturele eigenzinnigheid** van Groningen en de regio een unieke nieuwe impuls met een groot internationaal bereik geeft.

2. **Terugkerende evenementen** en manifestaties met **nationaal bereik**. Een voorbeeld is PLAY als een terugkerend ankerpunt in de evenementenkalender. Een moment waarop de regio bruist, pleinen veranderen in podia en instellingen de handen ineenslaan om interdisciplinaire projecten buiten hun muren te organiseren. De vorm is iedere keer anders en trekt telkens weer nationale aandacht. PLAY wortelt in de eeuwenoude gedachte van de spelende mens. Spel is een serieuze kracht die gemeenschappen vormt en nieuwe ideeën mogelijk maakt. De Economische Agenda ondersteunt PLAY, waarin noordelijke **toonaangevende culturele instellingen** met (inter)nationale reputatie zoals Eurosonic Noorderslag (ESNS), het Groninger Museum, Noorderlicht, Noorderzon en NITE hun krachten bundelen en gezamenlijk het programma opstellen. In die **samenwerking** schuilt de kracht. Met steeds een andere instelling die het voortouw neemt en steeds een andere artiest, kunstenaar of collectief als boegbeeld. PLAY vergroot andere bezoekersstromen en versterkt het vestigings- en woonklimaat. Het positioneert Noord-Nederland nadrukkelijker als culturele topregio waar experiment en kwaliteit hand in hand gaan. PLAY laat zien dat kunst en cultuur een **motor** zijn voor brede welvaart, voor innovatie en voor economische dynamiek. Zeker met de snelle technologische en maatschappelijke veranderingen zijn kunst en cultuur nodig om te oefenen met de toekomst. Met PLAY vindt onze regio zichzelf opnieuw uit, al spelend en met lef. Denk ook aan evenementen als FestiValderAa.

Ook het succesvolle jaarlijkse Zummerbühne, een Toukomstproject van Nationaal Programma Groningen, heeft zich bewezen als een unieke toevoeging voor onze regio. Samen met de Sociale Agenda ondersteunen we Zummerbühne tot 2028, de periode van dit uitvoeringsplan.

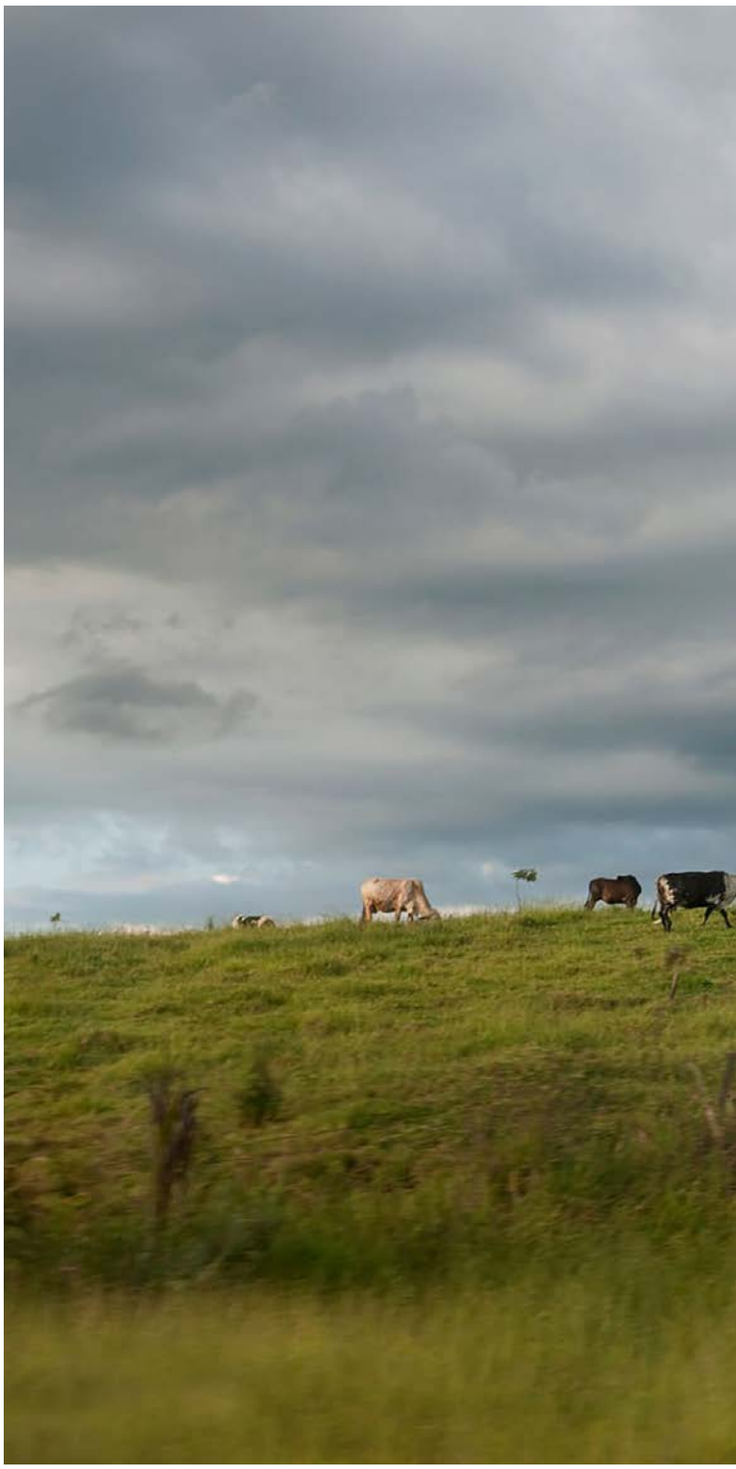

PLAY

Een nieuwe krachtige samenwerking van toonaangevende culturele instellingen in de regio.

4.2.4
Voorwaarde 1:
Vestigingsklimaat en ondersteuning van het mkb

Een sterk vestigingsklimaat en goede ondersteuning van het mkb zijn randvoorwaarden voor economische ontwikkeling in Groningen en Noord-Drenthe. Alleen met een extra impuls en ondersteuning op deze randvoorwaarden kunnen de drie ambities echt landen in de regio. Met dit uitvoeringsplan wil de Economische Agenda daarom de positie van het mkb versterken en werken aan een aantrekkelijk ondernemersklimaat. Een toekomstbestendig mkb vormt de ruggengraat van de noordelijke economie en verdient bijzondere aandacht. Het mkb staat voor een aantal grote uitdagingen (bijvoorbeeld het verhogen van de productiviteit, innoveren, verduurzamen en het opleiden, vinden en binden van personeel). Ondernemers staan voor de vraag: Hoe maak ik mijn bedrijf klaar voor de toekomst?

Noordelijk Ondernemershuis

De **directe**, **eerstelijns ondersteuning** van het mkb vraagt om meer samenhang en slagkracht. Nu is het aanbod divers en versnipperd. Het gezamenlijke doel is om toe te werken naar een Noordelijk Ondernemershuis. We richten ons op één **herkenbaar loket** en **gebundelde financiering** voor de eerste- en anderhalvelijns-ondersteuning. Eén plek waar ondernemers met alle ondersteuningsvragen over bedrijfsvoering terechtkunnen.

Omdat het mkb van groot belang is, wil de Economische Agenda ook zorgen voor praktische ondersteuning, dicht bij de ondernemer. Daarom werken we een regeling uit voor een **laagdrempelige bijdrage** aan een eigen, lokaal gemeentelijk **mkb-ondernemersfonds**. Hier is 5 miljoen euro voor beschikbaar. Een aantal gemeenten zoals Noordenveld, Het Hogeland en Eemsdelta deden al goede ervaringen op. Het gaat hierbij vooral om middenstanders en winkeliers. Met een **gemeentelijk ondernemersfonds** kunnen ondernemers gezamenlijk investeren in nieuwe verdienmodellen, vaardigheden en samenwerkingen. Zo versterken zij hun **concurrentiekracht**. Daarnaast helpt het fonds ondernemers om zich beter te organiseren en een stevige gesprekspartner te zijn voor overheid en kennisinstellingen.

Tot slot verkent de Economische Agenda de mogelijkheid om de huidige versnippering en kortcyclische financiering van mkb-ondersteuning te doorbreken. Hiervoor worden middelen uit het startkapitaal ingezet. Veel ondernemers lopen vast op de specifieke voorwaarden en haken af vóórdat innovaties de werkvloer bereiken. Dit speelt vooral in de maakindustrie, zorg en logistiek, waar arbeidskrapte en stagnerende productiviteit samengaan met achterblijvende digitalisering en beperkte digitale weerbaarheid. Daarom wil de agenda inzetten op een **brede ondersteuningsregeling voor mkb-opschaling** en **investeringen** in innovatie, concurrentiekracht, digitalisering, robotisering, digitale weerbaarheid en verdienvermogen van het regionale mkb. We sluiten aan bij bestaande regelingen binnen en buiten het aardbevingsgebied.

De Economische Agenda volgt de ontwikkeling van een regionaal Sociaal Impact Fonds om impactvol ondernemen mogelijk te ondersteunen.

Verduurzaming bedrijventerreinen

De **Herstructureringsmaatschappij Drenthe-Groningen** (HMDG) is een bv in oprichting met als doel om bestaande bedrijventerreinen te verduurzamen door ze te revitaliseren en te herstructureren. Het Rijk en beide provincies financieren de oprichting van deze herstructureringsmaatschappij. De Economische Agenda gaat deze financiering verdubbelen. Daarmee blijft de reguliere inzet van de HMDG gericht op het gehele werkgebied, terwijl de aanvullende middelen vanuit Nij Begun primair worden ingezet voor Noord-, Midden- en Oost-Groningen. De oprichting is een belangrijke stap om het vestigingsklimaat en de economische structuur in Drenthe en Groningen te verbeteren. De **noodzakelijke vernieuwing** komt nu onvoldoende vanuit de markt, terwijl dit wel nodig is voor een aantrekkelijker en beter vestigingsklimaat.

Daarnaast verkennen we hoe bedrijventerreinen in het Nij Begun-gebied verder kunnen voorbereiden op de toekomst, met oog voor de **leefomgeving** en **klimaatverandering**. Waar mogelijk leggen we verbanden met andere onderwerpen uit de agenda, zoals het Masterplan Regiocentra en het Masterplan Campussen.

Masterplan Regiocentra

De Economische Agenda draagt bij aan de uitvoering van het Masterplan Regiocentra en reserveerde hiervoor 180 miljoen euro. De samenwerking in het Masterplan Regiocentra is gericht op meer **slag- en executiekracht** voor het uitvoerbaar maken van de plannen en visies van gemeenten en provincies. Daarmee bouwen we voort op de bestaande Regiodeal Regiocentra Groningen en breiden deze uit met drie Noord-Drentse kernen. De regiocentra zijn belangrijk voor de **regionale economie** en de **sociale structuur**. Ze hebben direct invloed op het wonen, leven en werken van meer dan 300.000 inwoners buiten de Stad Groningen.

Het masterplan doorbreekt de negatieve spiraal van afnemende leefbaarheid in regiokernen en investeert in **versterking** van deze plekken. Zo worden het plekken waar mensen willen wonen, werken en verblijven. De elf Groningse centra maken de komende jaren de stap van visie naar projecten. De drie Noord-Drentse regiokernen hebben de analyse afgerond en werken aan hun visies. De agenda heeft oog voor alle regiocentra en voor de economische onderdelen van de plannen, met nadruk op Noord-, Midden- en Oost-Groningen.

Daarbij is de agenda de **ontwikkelmotor** voor de economische onderdelen van de toekomstvisies en sluit aanvullend aan op de Regio Deal Noord-Drenthe. De thema's wonen, infra en openbaar vervoer zijn uitgesloten, al zoekt het Masterplan Regiocentra wel naar koppelkansen. Zie bijlage 8.3 voor het vastgestelde afweegkader met daarin een verdeling van de 180 miljoen euro over de verschillende regiokernen.

4.2.5
Voorwaarde 2:
Zelfbewustzijn, imago en profiel

De volksaard in onze regio is van nature bescheiden, we zijn niet gewend onszelf op de borst te slaan. Terwijl Groningen en Noord-Drenthe zóveel te bieden hebben. Het is de hoogste tijd om dat verhaal zelfbewuster te vertellen. We zetten onze regio nadrukkelijker in de etalage. Een helder imago en sterke profilering zijn essentieel om onze ambities te kunnen halen. Meer zelfbewustzijn, een sterk imago en gerichte marketing zorgen voor (nieuwe) bedrijven in de regio, bezoekers die langer verblijven, talent dat hier wil zijn en nieuwe inwoners.

Groningen & Partners

Dit vraagt om een sterke organisatie én een helder, aantrekkelijk verhaal dat richting geeft aan (economische) marketing en profilering. Met de nieuwe organisatie **Groningen & Partner**s gaan we de kracht van onze regio sterker uitdragen. Samen met regionale partners én in nauwe samenwerking met Marketing Drenthe ontwikkelen we een wervend en onderscheidend verhaal dat houvast biedt voor techniek, innovatie, bedrijfsleven, (top)sport, cultuur en bestemmingsontwikkeling. Door de krachten van Groningen en Drenthe te verbinden, versterken we de gezamenlijke positionering van Noord-Nederland en vergroten we de aantrekkingskracht voor inwoners, bezoekers, talent en bedrijven.

Eerder genoemde **cultuurinitiatieven** zoals PLAY en Zummerbühne verdienen status en zichtbaarheid: als iconen die de regio nationaal op de kaart zetten. De opgestarte **samenwerking** tussen Groningen & Partners, de topsportclubs, overheid en bedrijfsleven is belangrijk om veel beter gebruik te maken van de kanalen en bereik van topsport om ons regionale merk uit te dragen. We ondersteunen de betere benutting van deze kanalen. Het doel is om veel aantrekkelijker te worden voor talent, bezoekers en zakelijke congressen.

Groningen Conventions en sterke platformen

Groningen Conventions werkt hier al aan door de positie en het marktaandeel in de **congresmarkt** te versterken door te investeren in de verkoopkracht. Hiermee willen we met de stad Groningen opnieuw de positie als vijfde congresstad van Nederland innemen. Daarnaast verkennen we samen met de regionale zenders, zoals RTV Noord en RTV Drenthe hoe we ook massamediaal laten zien wat hier allemaal gebeurt. We communiceren met **sterke platformen** structureel over de speerpunten van de Economische Agenda. Net als de Sociale Agenda, dragen we richting Groningers en Noord-Drenten op deze manier beter uit wat we doen. Dit is van belang voor **bewustwording** onder inwoners en daarmee voor de brede welvaart.

Met een sterke organisatie en een helder verhaal geven we richting aan marketing en profilering

Het voormalige Philipsterrein in Stadskanaal

De plannen voor het nieuwe bedrijven-terrein Dideldom. Een regiocentrum waar alles samen-komt: een campus, een treinstation én woningbouw.

5. Van ambities naar uitvoering

De stap van ambities naar realisatie staat centraal bij de Economische Agenda en het uitvoeringsplan. De stichting werkt als ontwikkelmotor die initiatieven helpt groeien van verkenning naar realisatie. Daarbij onderscheiden we drie fases van ontwikkeling naar uitvoering en ondersteuning. Dit hoofdstuk beschrijft deze drie fases en de specifieke acties en middelen die bij iedere fase horen.

Voor het realiseren van de gestelde ambities faseren en prioriteren we in dit meerjarig uitvoeringsplan de activiteiten voor het overgangsjaar 2026 en voor de periode 2027–2028 (als de uitvoering is opgestart). Daarbij kijken we in welke fase een project of activiteit zit. We sluiten, als dat mogelijk is, aan bij bestaande of lopende initiatieven. We kijken daarnaast naar initiatieven met grote urgentie en zetten ons in om deze te versnellen.

Ook bepalen we de ontwikkel- en zoekrichting voor de onderwerpen die dat nodig hebben. Hiervoor stellen we **ontwikkelbudget** beschikbaar. Het is belangrijk dat we de onderwerpen en bijbehorende ambities ordenen en daarbij uitgaan van de huidige **fase van de ontwikkeling**.

Het overzicht in figuur 5.1 laat zien in welke fase de bijdrage van de Economische Agenda bij de verschillende onderwerpen zit. Dat heeft gevolgen voor de inzet van de Economische Agenda. Bijvoorbeeld in de chemische procesindustrie en landbouw, waar al veel gebeurt buiten de agenda. De vraag is of en waar de Economische Agenda waarde kan toevoegen in deze sectoren. Dat gaan we nader verkennen.

De stichting van de Economische Agenda vervult de rol van **ontwikkelmotor van initiatieven**. We houden vast aan de drie ambities (zie hoofdstuk 4). We kiezen richting en stellen middelen beschikbaar om de stap naar een volgende fase te maken (zie figuur 5.1). Dit betekent dat we vooraf nog niet precies weten hoe de volledige verdeling van middelen eruitziet.

We willen graag zekerheid bieden aan bedrijven, initiatiefnemers en overheden met een initiatief. Dat doen we met (voorlopige) toekenningen (meer hierover in hoofdstuk 6). Op basis van deze toekenning kunnen zij hun plannen uitwerken en zorgen voor cofinanciering. Reserveren doen we alleen bij een concrete en directe bestedingsbehoefte, waarmee we inactief geld voorkomen.

Om projecten gereed te maken voor investeringen en te komen tot 'harde' toezeggingen zet dit meerjarig uitvoeringsplan waar nodig in op financiering van ontwikkelingstrajecten. De uitvoering van de Economische Agenda richt zich daarom op drie fases:

1. Ontwikkeling van initiatieven – kansrijke ideeën uitwerken.
2. Implementatie van projecten – uitvoeren en opschalen.
3. Ondersteuning met expertise – knelpunten oplossen en hulp bieden waar nodig.

5.1 Ontwikkeling van kansrijke initiatieven

In de ontwikkelfase helpen we kansrijke plannen verder te ontwikkelen. Het gaat om initiatieven die nog in een vroege fase zitten, maar veel potentie hebben. Het doel is om deze plannen uit te werken tot projecten die klaar zijn voor uitvoering. Dat kan bijvoorbeeld door samenwerkingen op te bouwen of onderzoek te doen naar haalbaarheid. Hiervoor gebruiken we het ontwikkelbudget.

Kernactiviteiten tijdens deze fase:

- Aanjagen van (co-)ontwikkeling.
- Verbinden door consortiumvorming en scheppen van randvoorwaarden voor het ecosysteem.
- Ontwikkelingen van projecten en programma's.
- Cofinancieren en opdrachtgeverschap voor de (aanbesteding van) ontwikkeling van projecten en programma's.

Figuur 5.1: Fase van ontwikkeling toegepast per thema

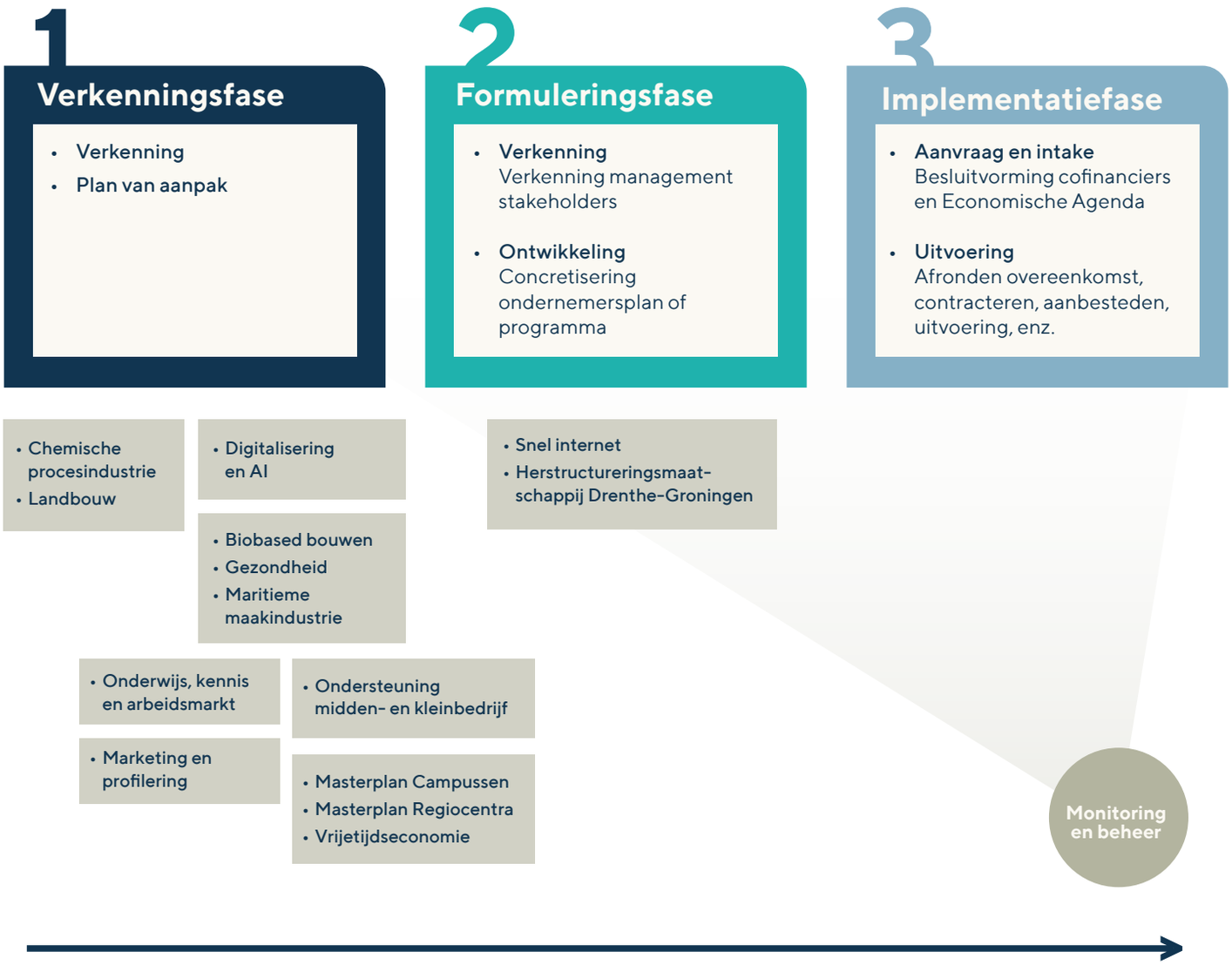

Voorbeelden van middelen:

- Subsidieprogramma's voor ontwikkeltrajecten en haalbaarheidstrajecten, zowel voor mkb, als opschaling van bedrijven of grotere projecten.
- Geld voor personele inzet bij programma-ontwikkeling op een specifiek thema.

5.2 Implementatie van projecten

In de implementatiefase richten we ons op het realiseren en opschalen van programma's, projecten en innovaties. Dat doen we bijvoorbeeld met subsidies en leningen voor innovatieve mkb-bedrijven en scale-ups. Voor grotere, innovatieve ondernemingen kan de Economische Agenda investeren met leningen of deelnemingen.

Waar mogelijk sluiten we aan bij bestaande fondsen en regelingen, en werken we samen met uitvoeringsorganisaties. Denk daarbij aan de RVO, regionale-, landelijke- of Europese financiering. Daarnaast is er ruimte voor strategische projecten met een groot effect op de regio. Deze vragen vaak om maatwerk.

Kernactiviteiten tijdens deze fase:

- (Co)financieren van risicodragende projecten.
- Aannemen van opdrachtgeverschap voor (aanbesteding van) programma- en projectbeheer.

Voorbeelden van middelen:

- Aanvullend kapitaal voor innovatie van ondernemingen, onder andere:
  - → Een subsidie of lening tot maximaal 2 miljoen euro voor mkb/innovatieve scale-ups.
  - → Een lening of deelneming tussen 2,5 en 25 miljoen euro voor innovatieve ondernemingen.
- Aanvullende financiering voor strategische projecten:
  - → Een subsidie voor (publieke) projecten, waarvan een bijdrage geleverd kan worden vanuit de Economische Agenda tussen 20-50% voor maximaal 30 miljoen euro (maatwerk).
  - → Een investering in deelprojecten en publiek-private partnerschappen tot 30 miljoen euro.

Financieringsbehoefte

De financieringsbehoefte voor de **implementatie van initiatieven** is nog niet in beeld. Dat is te vroeg, omdat de ontwikkelstap in veel gevallen nog gezet gaat worden. We verwachten dat we onderwerpen kunnen gaan clusteren in drie verschillende financieringsbehoeftes (of een mix van deze drie):

1. Subsidies voor mkb en in het bijzonder scale-ups zoals gemeentelijke mkb-ondernemersfondsen.
2. Leningen of deelnemingen binnen een fondsenstructuur zoals (of in aanvulling op) het Fonds Economische Agenda Startkapitaal bij de NOM.
3. Een bijdrage aan de Herstructureringsmaatschappij Drenthe-Groningen, snel internet of Masterplan Regiocentra.

5.3 Ondersteuning met expertise

In deze fase ondersteunt de stichting initiatiefnemers met expertise en kennis. Zo vormt zij de verbindende schakel tussen verkenning, ontwikkeling en uitvoering. Onze ondersteuning kan ook plaatsvinden tijdens de ontwikkelfase of implementatiefase van initiatieven.

De stichting helpt de initiatiefnemers met middelen en inzet, om te voldoen aan randvoorwaarden, bijvoorbeeld rond energievoorziening of vergunningverlening. Ook helpt zij om projecten sneller door verschillende fases te loodsen, knelpunten op te lossen en ontwikkelingen onder de aandacht te brengen. Daarbij kan het ook gaan om het signaleren van kansen in de markt, en het stimuleren van nieuwe toepassingen. Zo kunnen we kansrijke innovaties echt toepassen en zorgen we voor impact in de regio.

Kernactiviteiten tijdens deze fase:

- Monitoren en toezicht houden.
- Helpen bij afbakenen van ontwikkeling.
- Verzorgen van de overdracht naar volgende fases.

Helpen bij het realiseren van randvoorwaarden (zoals het bevorderen van samenwerking met stakeholders, energie, vergunningen, cofinanciering, afstemming nationaal/EU-beleid waar nodig).

Voorbeelden van middelen:

- Financiering voor versnelling tussen ontwikkelfases.
- Maatwerkcontracten met een netwerk aan experts in bijvoorbeeld innovatieve aanbestedingen, technische expertise of tijdelijke projectleiders.
- Ondersteuning bij monitoring en verantwoording.

5.4 Goed opdrachtgeverschap

Om echt slagkracht en daadkracht te brengen in de uitvoering, is goed opdrachtgeverschap nodig. Dat is een belangrijke rol van de stichting.

We kijken naar vergelijkbare programma's en leren van hun ervaringen. Het doel is **opdrachtgeverschap creëren**: een manier van werken die versnippering in de regio tegengaat, initiatieven bij elkaar brengt, aanjaagt en helpt op te schalen.

Concreet betekent dit:

- Duidelijke afbakening van externe en interne opdrachten.
- Goede afstemming met partners of in cofinanciering.
- Heldere besluitvormingsprocessen met passende mandaten.
- Steeds bepalen wat de toegevoegde waarde is ten opzichte van bestaande structuren.

6. Financiën

Voor de uitvoering van de Economische Agenda stelt het Rijk naast het eenmalige startkapitaal van 250 miljoen euro een bedrag van 100 miljoen euro per jaar beschikbaar. Dit eerste meerjarig uitvoeringsplan loopt van 2026 tot en met 2028 en gaat over maximaal 300 miljoen euro.

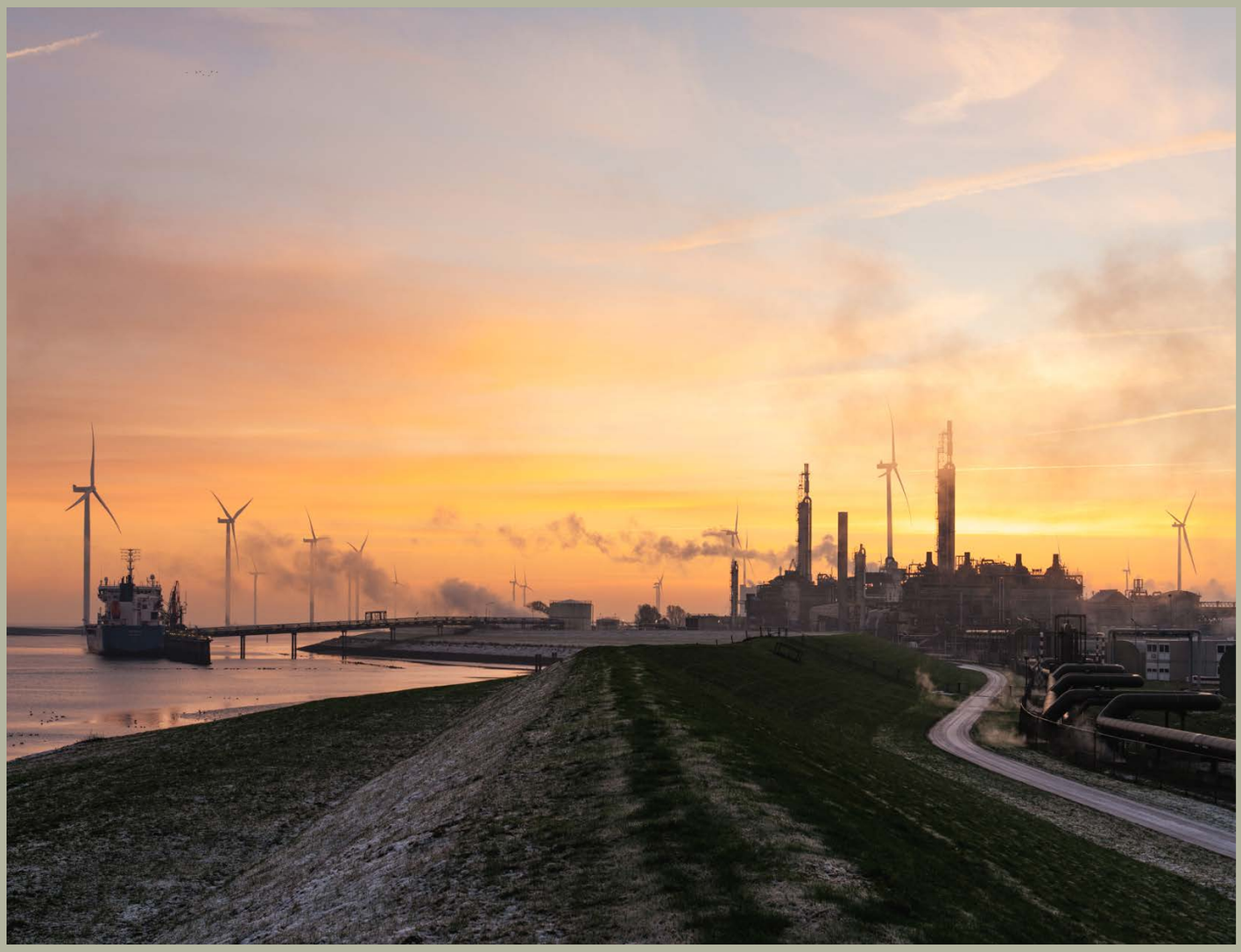

6.1 Het financieel kader van het meerjarig uitvoeringsplan

Het bedrag dat de Economische Agenda daadwerkelijk toekent, hangt af van de snelheid waarmee de stap naar **concrete uitvoering** kan worden gezet. In de eerste jaren ligt de nadruk vooral op **investeren in ontwikkeling**. In de jaren daarna verschuift de focus naar de uitvoering van projecten die hun **haalbaarheid** en **uitvoerbaarheid** hebben bewezen.

We werken dit uit langs vier lijnen:

1. De (voorlopige) toekenningen en inzet vanuit het **startkapitaal**. Besluitvorming hierover vond al of vindt nog plaats op basis van de bestaande werkwijze. Dit betreft Djewels, de AI-fabriek, de Westpier Eemshaven, het Fonds Economische Agenda Startkapitaal en de middelen voor het investeren in mkb en scale-ups. Het resterende deel van het startkapitaal kan bij gebleken succes worden ingezet via het Fonds Economische Agenda Startkapitaal. Als dit aan de orde is volgt hierover een afzonderlijk besluit.
2. De (voorlopige) **toekenningen** en **reserveringen** van dit meerjarig uitvoeringsplan. Hierbij gaat het ook om reserveringen die de Economische Agenda al maakte voor vrijetijdseconomie (200 miljoen euro), het Masterplan Campussen (150 miljoen euro) en het Masterplan Regiocentra (180 miljoen euro) bij de vaststelling van de Economische Agenda in juni 2025. Wanneer de rest van de reserveringen daadwerkelijk beschikbaar komt, hangt af van de ontwikkelsnelheid binnen deze thema's. Dit gaat naar verwachting over een periode tussen de 10 en 15 jaar. Verder gaat het om voorlopige toekenningen voor de Herstructureringsmaatschappij Drenthe-Groningen, Noordwaarts, digitalisering en AI, snel internet en profilering en marketing.
3. Het **ontwikkelbudget** om de rol van ontwikkelmotor te vervullen voor de onderwerpen die dat nodig hebben. De ontwikkelfase levert bewijs voor haalbaarheid en bepaalt de financiering. Pas dan is de bijdrage vanuit de Economische Agenda vast te stellen.
4. **Organisatiekosten** van de uitvoeringsstructuur voor de Economische Agenda.

Reservering, voorlopige toekenning, (daadwerkelijke) toekenning en prognose

Om misverstanden te voorkomen is het cruciaal de begrippen reservering, voorlopige toekenning en toekenning helder te hebben. Het uitvoeringsplan hanteert de volgende definities:

Reservering: Voorlopig vastgelegde middelen die nog niet definitief zijn toegekend, maar wel bedoeld zijn en blijven voor toekomstige besteding voor het thema of onderwerp waarvoor ze gereserveerd zijn.

Voorlopige toekenning: Toekenning van middelen onder voorwaarden. Dit kan een besluit zijn van de stichting of van Perspectief Nij Begun[5], het uitvoeren van een aanbesteding of het inrichten van een organisatie of regeling als ontvanger van de middelen. Ook kan er een inhoudelijke voorwaarde gelden waaraan het project of het programma nog moet voldoen.

Toekenning: Dit vindt plaats nadat aan de gestelde voorwaarden is voldaan en een positief besluit is genomen.

Prognose ontwikkelkosten: Een inschatting van de benodigde ontwikkelkosten op basis van dit uitvoeringsplan. Dit gaat over de ontwikkelkosten die bij elk thema vermeld staan in de bijlagen (8.1 tot en met 8.1.15) en een inschatting van bijkomende kosten voor bijvoorbeeld inzet van extra expertise en extern uit te voeren haalbaarheidsopdrachten.

definities

5. Zie ook paragraaf 3.2.1. Het bestuur van Perspectief Nij Begun bestaat uit kroonbenoemde bestuurders. Dat zijn de commissaris van de Koning van de provincie Groningen, de burgemeesters en de dijkgraven.

definities

Tabel 1. (Voorlopige) toekenningen en inzet startkapitaal

Nr.	Onderwerp	Financiering voor	Status	Bijdrage agenda
1	Djewels	Implementatie	Toegekend	€ 30 miljoen
2	AI-fabriek	Implementatie	Toegekend	€ 60 miljoen
3	Fonds Economische Agenda Startkapitaal	Implementatie	Toegekend	€ 60 miljoen
4	Westpier Eemshaven	Implementatie	Voorlopige toekenning o.v.v. besluitvorming	€ 36 miljoen
5	Ontwikkeling en investeren mkb + innovatieve scale-ups	Ontwikkeling en implementatie	Reservering	€ 32 miljoen
Totaalbedrag (voorlopig) toegekend/gereserveerd startkapitaal:				**€ 218.000.000,-**
Resterend vanuit startkapitaal van 250 miljoen euro:				**€ 32.000.000,-**

Tabel 2. (Voorlopige) toekenningen en reserveringen meerjarig uitvoeringsplan

Nr.	Onderwerp	Financiering voor	Status	Bijdrage agenda
6	Snel internet	Implementatie	Voorlopige toekenning	Maximaal € 25 miljoen
7	Herstructureringsmaatschappij Drenthe-Groningen	Ontwikkeling en implementatie	Voorlopige toekenning	€ 10 miljoen
8	Marketing en profilering via Groningen & Partners, Conventions, topsport en media	Ontwikkeling en implementatie	Reservering	€ 10 miljoen
9	Digitalisering en AI	Ontwikkeling en implementatie	Reservering	€ 10 miljoen
10	Noordwaarts	Ontwikkeling en implementatie	Voorlopige toekenning	€ 1,45 miljoen
11	Vrijetijdseconomie	Ontwikkeling en implementatie	Voorlopige toekenning vanuit totale reservering	€ 7 miljoen
12	Masterplan Regiocentra	Ontwikkeling en implementatie	Voorlopige toekenning vanuit totale reservering	€ 21 miljoen
13	Masterplan Campussen	Ontwikkeling en implementatie	Voorlopige toekenning vanuit totale reservering	€ 225.000,-
Totaalbedrag (voorlopig) toegekend/gereserveerd in dit meerjarig uitvoeringsplan:				**€ 85.175.000,-**

Tabel 3. Inschatting benodigde ontwikkelkosten meerjarig uitvoeringsplan

Nr.	Onderwerp	Financiering voor	Status	Bijdrage agenda
14	Maximale inschatting ontwikkelkosten thema's uit meerjarig uitvoeringsplan (zie bijlagen 8.1-8.1.15)	Ontwikkeling	Prognose	Maximaal € 13 miljoen per jaar (2027 en 2028)

Tabel 4. Organisatiekosten uitvoeringsstructuur Economische Agenda

Nr.	Onderwerp	Financiering voor	Status	Bijdrage agenda
15	Uitvoeringskosten uitvoeringsstructuur	Ontwikkeling en implementatie	Voorlopige toekenning	€ 4 miljoen

Figuur 6.1: Langjarige prognose 2026–2036

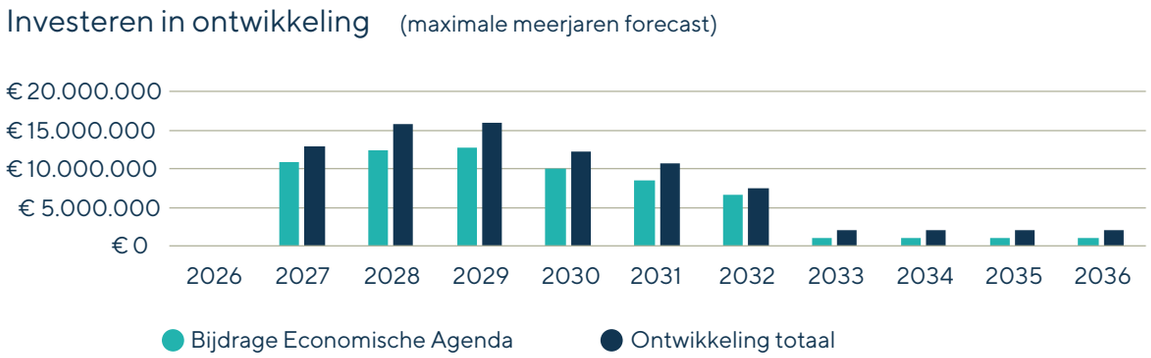

De tabellen 1 t/m 4 geven inzicht in de bestedingen gedurende de looptijd van dit meerjarig uitvoeringsplan. Figuur 6.1 geeft een **langjarige prognose** voor het ontwikkelbudget over de periode 2026–2036. Dit overzicht is gebaseerd op huidige plannen met als doel grotere, impactvolle en investeerbare projecten te financieren en te implementeren. Het ontwikkelbudget is nadrukkelijk ook bedoeld om andere partijen in staat te stellen bij te dragen aan de ontwikkelstappen. Denk hierbij aan (uitvoerings) organisaties als NOM, SNN, Campus Coalitie, Groningen & Partners en de betrokken overheden. Dit kan zowel binnen als buiten de Economische Agenda. Het betreft nadrukkelijk een prognose.

In de overzichten hierboven staan de **financiële kaders** voor de stichting. Nadat de stichting is opgericht, gaat zij aan de slag met de uitvoering van dit meerjarig uitvoeringsplan. Dan kan de stichting ook (voorlopige) toekenningen definitief maken. In de jaarplannen maakt de stichting de volgende concretisering:

- De inzet van de middelen die in dat jaar zijn gereserveerd.
- De omvang en de inzet van de ontwikkelopdracht en de ontwikkelkosten in dat jaar.
- De omvang en inzet in de uitvoering van projecten of financiële instrumenten.

De jaarplannen worden ingediend met een gevalideerde en gedetailleerde begroting. Het openbaar lichaam stelt de jaarplannen vast en informeert de betrokken overheden en volksvertegenwoordigers via de kroonbenoemden.

Indexatie van de middelen

Voor de indexatie van de middelen van de Economische Agenda wordt aangesloten bij het PEGA-wetsvoorstel, artikel 14a,2. De loon- en prijsbijstelling regelt de indexatie. Jaarlijks bepaalt het ministerie van Financiën (en later binnen het departement) hoe om te gaan met de loon- en prijsbijstelling.

6.2 Fonds Economische Agenda Startkapitaal

De Economische Agenda zet financiële instrumenten in om innovatie en groei van bedrijven te versnellen. Het Fonds Economische Agenda Startkapitaal is een gemixt financieringsmodel en geeft ruimte binnen staatssteunkaders. Met dit fonds zetten we publiek kapitaal in om private investeringen aan te trekken en (risicovolle) innovaties mogelijk te maken.

Uit marktanalyse blijkt dat er behoefte is aan een fonds dat meer risico kan nemen dan bestaande financiers. Dit fonds moet bedrijven met internationale groeipotentie ondersteunen en tegelijkertijd bijdragen aan economische ontwikkeling in de regio. Dit geeft bedrijven en scale-ups de mogelijkheid om te groeien of zich te vestigen in het Nij Begun-gebied.

Als eerste stap is vanuit het **startkapitaal,** samen met de NOM en de provincie Groningen, een fonds opgericht om bedrijven (of consortia van bedrijven) te financieren. Er is in totaal 60 miljoen euro beschikbaar voor **leningen** en/of **aandelenkapitaal**. Voor een urgente financieringsbehoefte kan het fonds bijdragen in de opschaling en commercialisering van sleuteltechnologieën, tot maximaal 50% tussen 2,5 en 25 miljoen euro. Dit past binnen de thema's (duurzame energie, gezondheid, landbouwtechnologie, duurzame industrie en vrijetijdseconomie), doelen en randvoorwaarden van de agenda.

Het fonds is begin 2026 geopend. Als na **evaluatie** blijkt dat het fonds de verwachtingen waarmaakt, kan het openbaar lichaam besluiten over een vervolg. Dit vervolg moet uiteraard passen binnen de beschikbare middelen per jaar.

6.3 Een gemengd financieringsmodel

De Economische Agenda helpt om innovatieve, maar ook risicovolle bedrijven en projecten aantrekkelijker te maken voor private investeerders en andere publieke financiering. Een manier om dit te doen is een gemengd financieringsmodel.

Een gemengd financieringsmodel betekent de inzet van **publiek geld** (van de overheid) om private investeringen aan te trekken voor projecten met maatschappelijke impact. De Economische Agenda neemt daarbij bewust een deel van het risico op zich. Dit kan bijvoorbeeld via een subsidie, een achtergestelde lening, of een investering waarbij de Economische Agenda als eerste verlies opvangt als het misgaat.

Subsidies

Subsidies blijven een belangrijk middel. Ze verkleinen ontwikkel- en innovatierisico's, bijvoorbeeld bij onderzoek (R&D) of in een testfase. Daarna kan extra publiek of privaat geld worden ingezet om het project verder te laten groeien. De subsidie werkt dus als een **katalysator**: niet om alles te betalen, maar juist om andere investeerders over de streep te trekken. In de praktijk zorgt deze combinatie ervoor dat publieke middelen beter worden gebruikt en dat **succesvolle innovaties** sneller op de markt komen.

Er is geen vaste aanpak: gemengd financieren vraagt altijd om maatwerk.

6.4 Kansen zoeken binnen de kaders rond staatssteun

De Economische Agenda investeert binnen de Europese staatssteunkaders, maar zoekt waar nodig ruimte om risicovolle innovaties mogelijk te maken en zo publieke doelen te realiseren.

De stichting van de Economische Agenda en eventuele uitvoerende (partner)organisaties moeten werken binnen de Europese staatssteunregels. De randvoorwaarden zijn helder:

- De stichting werkt op afstand van de politiek.
- De stichting richt zich op (co-)investeringen, subsidies, leningen en deelnemingen.
- De stichting mag geen private investeerders van de markt verdringen.

Deze aanpak sluit goed aan bij de manier waarop dit type financiering wordt toegepast.

Marktconformiteit

Ingewikkelder zijn de voorwaarden over marktconformiteit en businessplannen. Soms worden risico's doorgerekend door heel hoge rente- of rendementseisen te vragen. Dit kan financieringsconstructies onrealistisch maken. Het gevolg is dat een project strandt en het beleidsdoel (innovatie en opschaling) uit beeld raakt.

Het ontbreken van private financiering betekent niet altijd dat een plan onvoldoende kwaliteit heeft. Vaak zijn de **risico's** te groot voor kleinere investeerders of fondsen. Als de overheid dan te streng vasthoudt aan marktconforme **rendementseisen**, werkt het publieke instrument minder goed. Dit kan bijvoorbeeld komen door te hoge ontwikkelkosten, een verhoogd risico of te weinig durfkapitaal. Juist dit soort investeringen hebben vaak veel **onzekerheid** en een lange **terugverdientijd**.

De Economische Agenda kan een belangrijke rol spelen bij het financieren van goede plannen met een hoger risicoprofiel. Het **Fonds Economische Agenda Startkapitaal** is hier een eerste voorbeeld van. In dit fonds geldt een lagere eis voor revolverendheid op portfolioniveau (minder dan 100%), terwijl wel wordt voldaan aan de voorwaarden van marktconformiteit.

Uiteraard levert dit een **spanningsveld** op. De Economische Agenda wil daarom expertise en kennis in huis halen om dit gesprek goed te voeren. Om **effectief te kunnen investeren** is soms ruimte

nodig om af te wijken van standaard marktregels. Op deze manier houden we rekening met het hogere risico en het publieke belang. De kernvraag is daarom niet of elk project precies marktconform is, maar of het publieke instrument iets toevoegt aan wat de markt zelf al doet, binnen de regels voor staatssteun.

De Economische Agenda staat hierin niet alleen. Ze werkt samen met het Rijk en leert van organisaties waaronder SNN, NOM, RVO, Nationaal Programma Groningen, InvestNL (inclusief de nieuw op te richten Nationale Investeringsbank), maar ook EU-programma's en het Nationaal Groeifonds.

6.5 Inzet en verantwoording van middelen

Transparantie over de inzet van middelen is een belangrijk uitgangspunt binnen de Economische Agenda. Het meerjarig uitvoeringsplan bevat geen projectgebonden financieringsbesluiten; de definitieve omvang van bijdragen vanuit de agenda wordt per initiatief bepaald op basis van de verdere uitwerking, haalbaarheid, beschikbare cofinanciering en de bijdrage aan de doelstellingen van de agenda.

Via de reguliere verantwoordings- en monitoringscyclus wordt inzicht gegeven in de inzet van middelen, de voortgang van projecten en de behaalde resultaten. Indien projecten niet doorgaan, vertraging oplopen of middelen niet volledig worden benut, blijven deze beschikbaar binnen de kaders en doelstellingen van de Economische Agenda en kunnen deze worden ingezet voor herprioritering.

Hiermee blijft ruimte behouden om gedurende de looptijd van de agenda in te spelen op nieuwe kansen en ontwikkelingen, terwijl tegelijkertijd wordt geborgd dat middelen doelgericht en transparant worden ingezet.

ons nij begun

7. Samenwerking, randvoorwaarden en monitoring

Met de Economische Agenda werken we de komende dertig jaar aan economische structuurversterking van Groningen en Noord-Drenthe. Dat is een belangrijke impuls voor de regio. Maar de agenda staat niet op zichzelf. Alleen door samenwerking, afstemming en door aan te sluiten op bestaande, reguliere taken, inspanningen en verantwoordelijkheden kan de agenda echt toegevoegde waarde hebben voor de regio.

maken we samen

7.1 De Economische Agenda staat niet op zichzelf

De agenda en dit meerjarig uitvoeringsplan zijn afhankelijk van de inzet van bedrijven, overheden en kennisinstellingen. De agenda signaleert, jaagt aan, verbindt en faciliteert. Maar zij neemt het werk en de bestaande verantwoordelijkheden van anderen niet over. Daarnaast is goede afstemming nodig op activiteiten van organisaties die zich (deels) op dezelfde doelen en thema's richten zoals Nationaal Programma Groningen, Economic Board Groningen en de Sociale Agenda. En het vraagt om samenwerking met uitvoeringsorganisaties die regelingen uitvoeren zoals RVO, NOM en SNN.

Ook al zijn de ambities groot, de agenda dekt niet alles. Belangrijke thema's zoals **infrastructuur**, **openbaar vervoer** en **woningbouw** vallen buiten de reikwijdte. Ze zijn wel cruciaal om de doelen te bereiken, maar afhankelijk van inzet via andere trajecten, met andere middelen en in overleg met het Rijk.

Daarnaast krijgt elk project te maken met **randvoorwaarden** en **omstandigheden**. Denk aan milieugebruiksruimte, wettelijke voorwaarden en normen, vergunningverlening en ruimtelijke procedures. Ook speelt schaarste een rol zoals bij de beschikbaarheid van voldoende zoet water. Cruciaal in een 'water smart economy'. Hetzelfde geldt voor energie en voldoende uitvoeringscapaciteit. De agenda kan helpen met het organiseren van capaciteit om de stap van ontwikkeling naar implementatie te brengen.

De agenda stelt ook voorwaarden aan de **uitvoering**. Zo moeten investeringen bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit (zie ook paragraaf 7.3.5). Deze eis is duidelijk, maar het stellen van de norm (wat is ruimtelijke kwaliteit?) en het nemen van het besluit over het halen van de norm ligt bij de reguliere overheden.

Kortom, het succes van de Economische Agenda hangt sterk af van **samenwerking**, **afstemming** en **aansluiting** op bestaande, reguliere taken, inspanningen en verantwoordelijkheden. Alleen zo kunnen we samen echt toegevoegde waarde hebben voor de regio.

Werkwijze kwartiermakerij met opdrachtnemers

De afgelopen periode werkte het **kwartiermakersteam** van de Economische Agenda volgens de opzet van de nieuwe uitvoeringsstructuur. Voor dit uitvoeringsplan hebben we per onderwerp een (regionale) **opdrachtnemer** met een brede expertise aangesteld. Dit zijn mensen met een groot netwerk en kennis van het specifieke onderwerp en de regionale economie. Hun opdracht was vooral om aan te scherpen waar de doorbraak en de toegevoegde waarde van de Economische Agenda liggen. De opdrachtnemers brachten in beeld waar versnelling mogelijk is, hoe bestaande initiatieven elkaar kunnen versterken en waar nieuwe ontwikkelrichtingen nodig zijn.

De opdrachtnemers werkten zoals de nieuwe stichting straks ook zal werken: vanuit het **triple helixprincipe** (in nauwe samenhang tussen het bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden). Zo ontstond een breed gedragen aanpak die vanuit verschillende perspectieven is bekeken. Waar een concrete opdracht nog een stap te ver was, kozen we voor een **gesprekstafel**. Dit deden we rond landbouw en chemische procesindustrie. In deze gesprekken onderzochten we waar en hoe de Economische Agenda kan aansluiten bij wat er al rond deze thema's gebeurt.

De bijdrage van de opdrachtnemers is naast de Economische Agenda gelegd. Daarbij is gekeken of dit inhoudelijk binnen de kaders van de agenda past. De Economische Agenda is en blijft het kader. Er is geen verdere 'selectie' toegepast. Wel is gekeken in welke fase een bepaald voorstel of project zit, en wat dan de eerstvolgende stap is. Ook is bepaald wat nu urgent is en wat later kan, bijvoorbeeld omdat het nog in een vroege ontwikkelfase zit. De inbreng van de opdrachtnemers vormt de basis van de overzichten per onderwerp zoals opgenomen in de bijlages 8.1.1 tot en met 8.1.15.

De gekozen werkwijze heeft twee belangrijke **effecten**:

- In de eerste plaats zorgt het voor een **inhoudelijke basis** die past bij de praktijk van de regio. De prioriteiten en ontwikkelrichtingen in dit meerjarig uitvoeringsplan zijn niet van bovenaf bedacht. Ze zijn ontstaan in **gesprek** en **samenwerking** met partijen die dagelijks werken met economische ontwikkeling, innovatie en de arbeidsmarkt in de regio.
- In de tweede plaats is deze aanpak een **goede voorbereiding** op het werk van de stichting. We zetten de eerste stappen in een nieuwe manier van samenwerken, prioriteren en sturen.

De regio is weliswaar aan zet, maar wel in het besef dat overleg en **afstemming** met het Rijk cruciaal zijn om gezamenlijke kansen te identificeren en te pakken. Ook zorgen we ervoor dat de Economische Agenda aansluit op nationaal beleid en op de strategische keuzes van het Rijk. Het Rapport Wennink benadrukt dit. Het geeft een extra onderbouwing van de keuzes in dit meerjarig uitvoeringsplan en laat zien dat het noorden belangrijk is voor de economische toekomst van Nederland.

Breed eigenaarschap

Deze manier van werken zorgt dus voor breed eigenaarschap en maakt duidelijk dat de uitvoering alleen gezamenlijk kan. De betrokken partijen herkennen hun rol en zien hoe hun inzet bijdraagt aan de **gezamenlijke doelen**. Daarmee vormt dit plan zowel een inhoudelijk kompas als een eerste organisatorisch **fundament** voor een nieuwe manier van werken. De combinatie van regionale verankering en nationale afstemming leidt tot een stevig regionaal geworteld meerjarig uitvoeringsplan dat past in Rijkskaders. Het markeert een nieuwe samenwerking die economische groei gericht op brede welvaart mogelijk maakt.

7.2 Aansluiting op de zorgplicht van het Rijk (Groningenwet)

De Economische Agenda is onderdeel van de zorgplicht van het Rijk om brede welvaart in Groningen en Noord-Drenthe te vergroten.

Naast de verantwoordelijkheid voor het herstel van schade en veiligheid, is in de Groningenwet voorgesteld om het Rijk ook **zorgplichten** te geven op het gebied van verduurzaming en het vergroten van de brede welvaart in Groningen en Noord-Drenthe. Het kabinet vult zijn zorgplicht in door een bijdrage te leveren aan de totstandkoming en uitvoering van de Economische Agenda (en de bijdrage aan de Sociale Agenda). In het uitvoeringsprogramma Rijk wordt deze bijdrage nader ingevuld (zie artikel 13q van het PEGA-wetsvoorstel).

Dit **uitvoeringsprogramma van het Rijk** neemt de **gezamenlijke doelen** van regio en Rijk uit de Economische Agenda over en bevat onder meer de bijdrage aan rijkskant. Parallel aan het uitvoeringsprogramma Rijk werkt de stichting een **uitvoeringsprogramma voor de regio** uit. In de uitvoeringsprogramma's duiden Rijk en regio voor de periode 2026–2030 hoe zij vanuit hun taken en verantwoordelijkheden bijdragen aan de gezamenlijke doelen van de Economische Agenda, de Sociale Agenda en de Isolatieaanpak van Nij Begun.

7.3 Aansluiten op ruimtelijk beleid

Net als alle andere (ruimtelijke) initiatieven en projecten moeten de projecten met inzet vanuit de Economische Agenda passen binnen (en aansluiten op) het ruimtelijke beleid en de eigen gebiedsopgaven van gemeenten, provincie, waterschappen en Rijk. Op al deze overheidsniveaus is de laatste jaren gewerkt aan beleidsontwikkeling op basis van de Omgevingswet die in 2024 in werking is getreden.

Het Rijk is bezig met het opstellen van een nieuwe Nationale Omgevingsvisie: de Nota Ruimte. Het programma NOVEX is gericht op de uitvoering van de Nationale Omgevingsvisie. NOVEX heeft drie doelen: het versnellen van de uitvoering van de omgevingsvisie, het versterken van de **ruimtelijke regierol** van de Rijksoverheid en het vernieuwen van de samenwerking in de (uitvoerings)relatie met provincies en in gebieden.

Er is en wordt gewerkt aan het NOVEX-gebied Groningen en Masterplan Zeehavens en het NOVEX-gebied Regio Groningen-Assen. Ook is er een **Ruimtelijk Arrangement** gesloten. Deze programma's staan niet op zichzelf, maar laten goed zien hoe ze **samenhangen** met de Economische Agenda. Het zijn in ieder geval ook de beleidsmatige plekken waar **verbinding** moet worden gelegd met de onderwerpen infrastructuur, bereikbaarheid en wonen.

7.3.1 NOVEX-gebied Groningen | Masterplan Zeehavens

In het samenwerkingsverband NOVEX-gebied Groningen | Masterplan zeehavens werken Rijk en regio samen aan een sterk economisch ecosysteem van stad, havens, industrie en kennisinstellingen.

De samenwerking is gericht op het bij elkaar brengen van de zeehavens en Stad. Een ecosysteem waarin haven en industrie goed gekoppeld zijn aan de kennisclusters en talentvolle arbeidskrachten. Hiervoor zijn goede afspraken over ruimtelijke ontwikkeling en samenwerking essentieel.

Het Rijk, de provincie, de waterschappen Hunze en Aa's en Noorderzijlvest en de gemeenten Groningen, Het Hogeland, Eemsdelta en Midden-Groningen hebben een **gezamenlijk ontwikkelperspectief** opgesteld. Daarmee hebben ze één vertrekpunt en kunnen zij samenwerken aan de ontwikkeling van het gebied door regie te voeren, kansen te benutten en gezamenlijke inzet te bepalen. In 2026 werken ze aan een **gebiedsprogramma** inclusief uitvoerings- en investeringsagenda. Het ontwikkelperspectief is gericht op de volgende ontwikkellijnen:

- Een aantrekkelijk en robuust landschap met water als levensader.
- Een sterke samenleving en sterke dorpen en steden.
- Onderscheidende clusters en netwerken door het versterken van het economisch ecosysteem en netwerkontwikkeling.

7.3.2 NOVEX-gebied Regio Groningen-Assen (RGA)

In het NOVEX-gebied Regio Groningen-Assen werken het Rijk, de regio, provincies, gemeenten en waterschappen samen aan een 'schaalsprong' in wonen, werken en economische ontwikkeling.

In dit gebied werken de organisaties aan het realiseren van **36.000 woningen** en het creëren van **28.000 arbeidsplaatsen** voor 2040. Dit gebeurt in samenhang met belangrijke andere opgaven zoals energie, bereikbaarheid en groenontwikkeling. NOVEX-RGA werkt aan het concretiseren van de **economische opgave**. Momenteel loopt een onderzoek naar de kwalitatieve en kwantitatieve spreiding van de 28.000 arbeidsplaatsen die het gebied moet realiseren.

Tot slot heeft de RGA in de **ontwerp-Nota Ruimte** de status van '**initiëren-gebied'** gekregen. Het Rijk ziet potentie voor een **schaalsprong** wat betreft verstedelijking, mits hier forse economische ontwikkeling aan voorafgaat. Regio en Rijk werken samen aan de uitwerking hiervan en onderzoeken hierbij de samenhang met de Economische Agenda.

7.3.3 Ruimtelijk Arrangement Rijk-Groningen

Het Ruimtelijk Arrangement Rijk-Groningen bevat afspraken tussen Rijk en regio over de ruimtelijke ontwikkeling van de provincie.

Dit arrangement sloten de provincie Groningen en het Rijk op 7 januari 2026. Hierin zijn wederkerige bestuurlijke afspraken gemaakt over woningbouw, energie(-infrastructuur), economie, water en bodem, landbouw en natuur, erfgoed en defensie. Het doel is om tot **uitvoering** van **ruimtelijke opgaven** in de provincie te komen en om nationaal en provinciaal beleid af te stemmen. Speciale aandacht is er voor Nij Begun en het Masterplan Regiocentra. Met als doel het bouwen van een gezamenlijke agenda voor ruimtelijke ordening. Voor de verdere uitwerking van dit ruimtelijk arrangement zal de **ontwerp-Nota Ruimte** het uitgangspunt zijn.

7.3.4 MIRT-verkenning en Verkenning Gebiedsontwikkeling Nedersaksenlijn

De Nedersaksenlijn is een belangrijke randvoorwaarde voor de economische ontwikkeling van de regio en het slagen van de Economische Agenda.

Op 7 oktober 2025 zijn het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en de regio gestart met de MIRT-verkenning (Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport) voor de Nedersaksenlijn. Dit nieuwe **treinspoor** is een essentiële randvoorwaarde voor het slagen van de Economische Agenda: betere bereikbaarheid, kortere reistijden, en de verbinding van gebieden en campussen. Het ondersteunt zo de economische ontwikkeling en brede welvaart in de regio. Tegelijk vraagt dit om **aanvullende gebiedsgerichte investeringen**, zoals woningbouw, werklocaties en voorzieningen rond stations, die worden uitgewerkt in de **Verkenning Gebiedsontwikkeling Nedersaksenlijn**. Met deze verkenning wordt gewerkt aan een **toekomstperspectief** en **ontwikkelstrategie** voor de regio. Beide trajecten zijn langjarig van aard en beogen gedeeltelijk dezelfde doelstellingen. Investeringen vanuit de Economische Agenda die landen langs de Nedersaksenlijn kunnen zorgen voor een extra impuls in de regio. Daarom is het van belang de beide trajecten goed op elkaar te blijven afstemmen.

7.3.5 Ruimtelijke kwaliteit

De Economische Agenda investeert alleen in projecten die bijdragen aan ruimtelijke kwaliteit en een aantrekkelijke leefomgeving.

Zoals uit de doelen en randvoorwaarden blijkt, investeert de Economische Agenda met het oog op een toekomstbestendige economie in een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving. Alleen programma's en projecten die de ruimtelijke kwaliteit bevorderen komen voor een bijdrage in aanmerking. Dit betekent:

- Behouden en versterken van wat er is.
- Toevoegen van ruimtelijke kwaliteit bij nieuwe initiatieven.
- Beperken van negatieve impact door zorgvuldige inpassing in het landschap.

Daarmee legt de agenda de lat hoog. **Wat we doen, doen we goed.** Deze voorwaarden gelden algemeen, maar hebben met name betrekking op te ontwikkelen programma's en projecten met een **fysieke uitwerking**. Om deze randvoorwaarden in te kunnen vullen dient het langs drie lijnen goed te werken:

1. De **eis** stellen. De agenda stelt voorwaarden: zonder oog voor ruimtelijke kwaliteit geen bijdrage vanuit de agenda. Daarmee is de lat enkel in formele zin gelegd. De eis is nog zonder inhoud, norm of referentie.

2. De **norm** stellen. De vraag wat ruimtelijke kwaliteit is en welke norm daarbij past, ligt in handen van de overheden. Met name de provincie en gemeenten leggen dit vast in visies en omgevingsplannen en in programma's rond ruimtelijke kwaliteit.
3. De **uitkomst** beoordelen. Ook het oordeel over het resultaat ligt in handen van de overheden. Voldoet het plan aan de gestelde norm en voorwaarden?

Timing en samenwerking

Bovenstaande gaat over rollen en verantwoordelijkheden. Als de betrokkenen deze pakken en invullen, is de basis stevig gelegd. Zoals vaak zijn ook hier timing en samenwerking minstens zo cruciaal. **Timing** omdat het gesprek over ruimtelijke kwaliteit alleen maar resultaat kan hebben als het vanaf het begin is gevoerd. **Samenwerking** omdat het oordeel geen momentopname is maar het resultaat van een cyclus van onderzoeken, ontwerpen, bespreken, aanscherpen en verbeteren. Dit vraagt om samenwerking tussen initiatiefnemer en overheden. En tussen de overheden onderling. Waarbij het denkbaar is dat de overheden rond normstelling, agendering of beoordeling samen optrekken, adviseren en besluiten. De regionale lessen vanuit de **versterkingsaanpak** en Nationaal Programma Groningen zijn daarbij van belang. Waar **mogelijk** sluit de Economische Agenda hierbij aan.

7.4 De Economische Agenda en internationalisering

De Economische Agenda versterkt de regionale economie, maar zoekt tegelijk actief aansluiting bij internationale samenwerking en Europese programma's.

Het meerjarig uitvoeringsplan van de Economische Agenda richt zich primair op de versterking van de economie van Groningen en Noord-Drenthe. Tegelijkertijd erkent de agenda dat **economische kansen** en de **internationale positionering** niet binnen grenzen passen. Daarom wordt actief ingezet op het versterken van de **noordoostelijke backbone** en op intensieve samenwerking binnen Noord-Nederland en met aangrenzende regio's in Duitsland en Noord-Europa. Daarbij ligt het voor de hand om aansluiting te verkennen bij grensoverstijgende samenwerkingsprogramma's, zoals Interreg.

De Economische Agenda wil de programma's en (co)financiering **verbinden** waar dit een meerwaarde heeft. Daarmee kunnen we de internationale positie van Groningen en Noord-Drenthe versterken. We kunnen samen met de daartoe aangewezen partijen externe Europese financiering of partnerschappen aantrekken. Hierbij geldt dat de Economische Agenda nadrukkelijk niet een vervanging is van bestaande (Europese) fondsen, subsidies of (Rijks) programma's.

Budget strategische internationale acquisitie

Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat heeft een **budget** gereserveerd, met als doel **strategische internationale en bovenregionale acquisities** (bedrijven) die bijdragen aan het **verdienvermogen** van de regio op lange termijn. Financieringen binnen dit budget moeten voldoen aan de voorwaarden uit de Economische Agenda. De kaders van dit budget zijn vastgesteld door de minister van Economische Zaken en Klimaat. Dit ministerie beheert ook het budget. Richting concrete voorstellen vindt proactieve samenwerking plaats met de Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA), de NOM, de provincie, betrokken gemeenten en regionale commerciële belanghebbenden.

7.5 Monitoring

De stichting is verantwoordelijk voor de voortgang en resultaten van de agenda en zorgt voor de monitoring daarvan. De voortgang van de agenda is twee keer per jaar één van de onderwerpen van gesprek tussen regio (de colleges) en Rijk in het kader van de Staat van Groningen en Noord-Drenthe. De Staat van Groningen en Noord-Drenthe brengt onder meer in beeld wat de effecten zijn van maatregelen uit de Economische Agenda. Het kabinet legt op basis van dit instrument verantwoording af aan de Tweede Kamer en moet daarbij aangeven of, en zo ja welke, maatregelen nodig zijn om de doelen te halen.

Voor de monitoring van de Economische Agenda zijn (1) **indicatoren** en (2) **streefwaarden** geselecteerd. Deze zijn uitgewerkt in bijlage 8.2. In totaal zijn zestien kernindicatoren benoemd, met daaraan gekoppeld absolute streefwaarden. Deze zijn transparant en direct te koppelen aan beleidsinstrumenten. Ze voorkomen dat we ons richten op een steeds verschuivend nationaal gemiddelde. De streefwaarden bestaan uit een ambitie- en drempelwaarde, die gelden voor het richtpunt in 2055.

Vaak is er een aanzienlijke **vertraging** tussen het opschrijven van een bepaalde interventie, het uitvoeren ervan en het moment dat het effect ervan is terug te zien in cijfers. Daarom gaat de Economische Agenda op termijn ook de effecten monitoren, om te kunnen bepalen of het aannemelijk is dat de doelstellingen worden behaald.

8. Bijlagen

8.1.1 Duurzame energie

Ambitie	Noord-Nederland loopt voorop in de energietransitie en speelt een belangrijke rol in het beschikbaar maken en krijgen van duurzame energie. In eerste instantie omdat deze beschikbaarheid van betrouwbare duurzame energie een doorslaggevende voorwaarde is voor de toekomst van onze eigen noordelijke economie en industrie. In tweede instantie om een bijdrage te leveren aan de energievoorziening van Nederland en Europa. Altijd in deze volgorde met oog voor wederkerigheid en brede welvaart. De agenda investeert niet in transport, productie en conventionele infrastructuur.
Welke doorbraak wil de Economische Agenda realiseren?	De energietransitie vertraagt of loopt vast. Dit verzwakt de concurrentiepositie en toekomstbestendigheid van de economische activiteiten. We focussen op een mix van innovatieve energie-oplossingen en industriële toepassingen met hoge toegevoegde waarde. Gericht op het versterken van het regionale verdienvermogen door energie-innovatie, schaalbare technologie en nieuwe ketens. De Economische Agenda is realistisch. De energiemarkt is een wereldmarkt met wereldspelers waarbij de mogelijkheden van de agenda in verhouding minimaal zijn.
Maatregel/activiteit	• Onderzoek naar haalbaarheid van twee of drie energiehubs rond het IndustrieCluster Oost-Groningen en de Eemshaven/Oosterhorn (5,8 miljoen euro ontwikkelbudget voor de periode 2026-2028). • Aansluiten bij onderzoek door marktpartijen naar mogelijkheden blauwe waterstoffabriek (250-300 megawatt) in de Eemshaven met de intentie deze gezamenlijk te realiseren. • Onderzoek naar verruiming mogelijkheden Fonds Economische Agenda Startkapitaal voor meer ruimte voor investeringen in (opschaling van) energie-techbedrijven (onderzoeksbudget 150.000 euro). • Plan voor de Hydrogen Valley Campus betrekken bij het Masterplan Campussen. • Gezamenlijk verkennen hoe de New Energy Coalition kan doorontwikkelen tot mogelijk Energie Development Center voor de regio.
Rol Economische Agenda	• Katalysator energiehubs en scale-ups en innovatieve projecten voor mkb. • Financier en katalysator ecosysteemontwikkeling via haalbaarheidstrajecten. • Mogelijke cofinanciering bij energieprojecten. Te bepalen na verrichten (haalbaarheids)onderzoeken.
Status 2026	• Haalbaarheidstrajecten en financiering organiseren om initiatieven te versnellen. • Begin 2026 Fonds Economische Agenda Startkapitaal geopend.
Concrete resultaten 2027-2028	• Haalbaarheidsonderzoeken energiehubs uitvoeren. Scoping project Blauwe waterstoffabriek al dan niet in samenhang met andere bronnen in een brede energiemix. Bepalen wie dit haalbaarheidsonderzoek gaat trekken. • Bepalen aansluiting bij en verruiming mogelijkheden Fonds Economische Agenda Startkapitaal voor (opschaling) energie-techbedrijven.
Cofinanciering	Nader te bepalen.
Opdrachtnemer/ eigenaar/governance	• Haalbaarheid energiehubs vanuit stichting samen met extern consultancy (via aanbestedingsopdracht). • Met de NOM in overleg over opschaling Fonds Economische Agenda Startkapitaal.
Toezegging/besluit 2026	• Ontwikkelbudget voor bepalen haalbaarheid van de energiehubs: 5,8 miljoen euro. • Ontwikkelbudget algemeen: 300.000 euro.

8.1.2 Digitalisering en AI

Ambitie	Noord-Nederland positioneren als toonaangevende Europese regio voor verantwoorde software en AI. Door het ontwikkelen en ontsluiten van een noordelijk AI-ecosysteem rond de AI-fabriek wordt digitale innovatie ingezet voor maatschappelijke waarde, economische groei en brede welvaart.
Welke doorbraak wil de Economische Agenda realiseren?	Het bouwen van een nieuwe economie rond de komst van de AI-fabriek. Binnen Nederland wordt Groningen dé R&D-plek voor maatschappelijke waarde en verantwoorde software- en AI-ontwikkeling. Daarmee vormt Groningen samen met Eindhoven (hardware) en Amsterdam (big tech) een complementaire nationale driehoek. In Noordwest-Europa behoort Groningen tot de top drie regio's voor verantwoorde software en AI-ontwikkeling, met een sterke focus op digitale soevereiniteit. De ambitie is om in tien jaar tijd minimaal 1.000 AI-startups op te richten en te ontwikkelen, met een gezamenlijke waarde van ruim 10 miljard euro en 5.000 tot 10.000 nieuwe banen. AI wordt toegepast om het dagelijks leven van mensen te verbeteren in zorg en gezondheid, landbouw, industrie en productie, het mkb en binnen onderwijs en campussen. Deze sectoren worden niet vervangen door AI, maar kunnen wel slimmer werken mét AI: een kans voor talent in plaats van een bedreiging. De ontwikkeling van een nieuw ecosysteem trekt bedrijven, talent en opleidingen aan en versterkt de regionale economie. Hiervoor is naast coördinatie inzet op drie randvoorwaarden nodig: talent, vraag en rekenkracht. Samen vormen ze het vliegwiel waarmee AI voor iedereen van waarde gaat zijn: bedrijven, kennisinstellingen, overheden en inwoners. In samenwerking met partijen zoals de Hanze en Samenwerking Noord verkent de agenda hoe we ondernemers kunnen ondersteunen bij het verbeteren van hun cyberbeveiliging, het veilig omgaan met data en het weerbaar maken van hun digitale infrastructuur. Dit zorgt ervoor dat ook kleinere bedrijven kunnen profiteren van de digitale transitie zonder onnodige risico's te lopen en het is gericht op het bereiken van zoveel mogelijk ondernemers. Daarbij moet minder afhankelijkheid van projectsubsidies ontstaan.
Maatregel/activiteit	• Aanjagen van het noordelijk digitaal AI-ecosysteem door onder andere het instellen van een ontwikkelraad. • Aanjagen en creëren van use-cases (zoals Vrouwkracht en AI in de landbouw) waarmee de AI-fabriek wordt ontsloten voor ondernemers. • Aanjagen en organiseren van een accelerator waarmee het vliegwiel van de AI-fabriek wordt ingezet om nieuwe bedrijvigheid te creëren. • Verkennen van een investeringsfonds voor bedrijven, instellingen en overheden, in samenhang met vragen vanuit andere deelonderwerpen van de Economische Agenda.
Rol Economische Agenda	Zie hierboven bij het kopje 'maatregel/activiteit'.
Status 2026	• Organiseren van expertise in team kwartiermaker. • Start opbouw en organisatie van het AI-ecosysteem. • Voorbereiding ontwikkeling investeringsfonds.
Concrete resultaten 2027-2028	• Functionerend en toegankelijk AI-ecosysteem rond de AI-fabriek. • Operationeel innovatieprogramma voor AI en verantwoorde software. • Operationeel investeringsfonds voor AI-gerelateerde bedrijven en initiatieven.
Cofinanciering	Nader te bepalen.
Opdrachtnemer/ eigenaar/governance	De stichting, in samenwerking met het Samenwerking Noord, de consortiumpartners van de AI-fabriek en de belangrijkste partijen in het AI-ecosysteem.
Toezegging/besluit 2026	Ontwikkelbudget voor ecosysteemontwikkeling: 700.000 euro. Een reservering voor een accelerator en een investeringsfonds in 2027-2028: 10 miljoen euro.

8.1.3 Snel internet

Ambitie	Het volledige Nij Begun-gebied digitaal ontsluiten zodat iedereen kan meedoen in de digitale economie van de toekomst. Snelle en betrouwbare internettoegang is een randvoorwaarde voor wonen, werken, ondernemen en innoveren, met speciale aandacht voor landelijke adressen waar marktpartijen dit tot nu toe niet (rendabel) realiseren.
Welke doorbraak wil de Economische Agenda realiseren?	Iedereen doet mee – of kan meedoen – in de economie van de toekomst. Door het versneld realiseren van snelle digitale ontsluiting voor het hele Nij Begun-gebied werken we een belangrijke achterstand weg, vooral voor landelijk en afgelegen adressen waarvoor eerdere initiatieven geen oplossing boden.
Maatregel/activiteit	Realiseren van snel internet voor 4.000 adressen. Daarnaast komt er buiten Nij Begun om een maatwerkoplossing voor de resterende 1.000 adressen waar een standaard aansluiting niet betaalbaar is.
Rol Economische Agenda	De Economische Agenda stelt de financiële middelen beschikbaar en agendeert de noodzakelijke besluiten. Voor de maatwerkoplossing voor de laatste adressen is een besluit nodig over een rechtstreekse bijdrage aan de provincie Groningen, die de uitvoering regelt via een aanbesteding. Daarmee faciliteert de agenda én jaagt de agenda aan.
Status 2026	• Besluitvorming over het beschikbaar stellen van middelen (maximaal 25 miljoen euro) in 2026 of 2027 aan provincie Groningen voor de aanbesteding. • Voeren van gesprekken met gemeenten over maatwerk voor de laatste 1.000 adressen.
Concrete resultaten 2027-2028	• Start aanbesteding om 4.000 adressen te voorzien van snel internet via reguliere ontsluiting. • Een uitgewerkte maatwerkoplossing voor de laatste 1.000 adressen.
Cofinanciering	Totale benodigde bijdrage voor snel internet maximaal 25 miljoen euro. Eventuele extra middelen zullen uit cofinanciering moeten komen.
Opdrachtnemer/ eigenaar/governance	Uitvoering vindt plaats bij derden. De provincie Groningen organiseert de uitvoering (via aanbesteding) als wordt gekozen voor een rechtstreekse bijdrage.
Toezegging/besluit 2026	Voorlopige toekenning voor aanbesteding snel internet: maximaal 25 miljoen euro.

8.1.4 Gezondheid

Ambitie	Een sterke regionale economie waarin mensen gezond blijven. Een transitie van zorg naar gezondheid. Waarbij de Economische Agenda zich richt op het creëren van nieuwe bedrijvigheid door kennis en innovaties te ontwikkelen en toe te passen.
Welke doorbraak wil de Economische Agenda realiseren?	Vergroten van de slagkracht en concurrentiepositie van bestaande bedrijven in de regio. Zodat zij de kans krijgen om op te schalen en door te groeien. Nieuwe ideeën kunnen leiden tot het starten van nieuwe bedrijven. Ze kunnen ervoor zorgen dat onze regio aantrekkelijker wordt voor Nederlandse en buitenlandse bedrijven. Kansen liggen vooral in het benutten van Lifelines in combinatie met AI en verder versterken van de positie rond LIFE-Cooperative. De Economische Agenda zet in op: 1. **Gezondheidsdata en kunstmatige intelligentie**: Lifelines is Europa's grootste multigenerationale biobank met 167.000 deelnemers, 8 miljoen samples en 750 wetenschappelijke publicaties. Te verrijken met data uit ziekenhuizen en van huisartsen. In samenwerking met de AI-fabriek, datapoort en Health Data Valley op zoek naar mogelijkheden om deze gegevens verantwoord in te zetten zodat een duurzaam verdienmodel ontstaat. 2. **Biomedische technologie:** Opschaling van economische ontwikkeling door diagnostische kennis, expertise en de specifieke healthy-ageing-kennis in Groningen en Noord-Drenthe.
Maatregel/activiteit	• Eerste impulsprojecten rond gezondheidsdata/AI en biomedische technologie door investeringen (leningen) beschikbaar te stellen voor urgente en kansrijke impulsprojecten, binnen de kaders van het Fonds Economische Agenda Startkapitaal. Bij succes besluiten over ophogen van het fonds. Samen met het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en Lifelines verkennen van structurele, toekomstbestendige financiering. • Programmamanagement en monitoring als onderdeel van de stichting van de Economische Agenda. Draagt zorg voor het aanleggen en versterken van verbindingen tussen ecosystemen en monitort de voortgang op de plannen rondom impulsprojecten, projectportfolio en ecosysteemontwikkeling. Maakt waar mogelijk verbinding met toepassingen rond preventie en leefstijl en care technologie. Totaal voor ontwikkeling en programmamanagement 450.000 euro per jaar voor de jaren 2027 en 2028.
Rol Economische Agenda	Aanjagen en faciliteren van de samenwerking en middelen voor projectfinanciering.
Status 2026	Openstelling Fonds Economische Agenda Startkapitaal voor eerste urgente projecten en het beschikbaar stellen van ontwikkelbudget.
Concrete resultaten 2027-2028	• Zicht op succes van aanvragen van urgente projecten via het Fonds Economische Agenda Startkapitaal. • Duidelijkheid over structurele financiering voor Lifelines, mede gebaseerd op verantwoorde inzet van data en bijdrage van Rijk en regio. • Versterkte samenwerking en ecoysteem rond 'gezondheidsdata en AI' en 'biomedische technologie' en zicht op mogelijke raakvlakken met preventie en care technologie.
Cofinanciering	Cofinanciering impulsprojecten volgens voorwaarden van het Fonds Economische Agenda Startkapitaal. Cofinanciering van ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport voor Lifelines.
Opdrachtnemer/ eigenaar/governance	• De stichting: managen, monitoring en ecosysteemontwikkeling. • NOM: (impuls)projectfinanciering via het Fonds Economische Agenda Startkapitaal.
Toezegging/besluit 2026	Ontwikkelbudget en programmamanagement: 900.000 euro.

8.1.5 Maritieme maakindustrie

Ambitie	De Economische Agenda focust op het versterken van de arbeidsproductiviteit, innovatiekracht en economische structuur van de maritieme sector in Noord-Nederland. Met als doel de nationale en internationale strategische relevantie van deze sector te vergroten. De ambitie is om via intensievere regionale samenwerking tussen bedrijven, kennisinstellingen en overheden een toekomstbestendig maritiem ecosysteem te ontwikkelen dat bijdraagt aan economisch verdienvermogen, verduurzaming en het aantrekken en behouden van talent.
Welke doorbraak wil de Economische Agenda realiseren?	De beoogde doorbraak is het realiseren van de noodzakelijke transities binnen de sector: van traditionele scheepsbouw naar een digitaal, modulair en gerobotiseerd productieproces dat is voorbereid op nieuwe energieconcepten en efficiënter gebruik van middelen. In aansluiting bij de Sector Agenda Maritieme Maak Industrie moet robotisering leiden tot een structurele verlaging van de arbeidskosten bij cascobouw met 10–15% tegen 2030 (ten opzichte van 2023). Hiermee kan de maritieme maakindustrie haar concurrentiepositie behouden en versterken. Met als doel: het realiseren van toonaangevende hightech maritieme regio met een sterke samenwerking tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden.
Maatregel/activiteit	• Bepalen samenwerking tussen de stichting van de Economische Agenda en de Digital & Green Maritime Coalition (DGMC). • Onderzoek naar haalbaarheid buitendijkse werf. • Onderzoek naar digitalisering en robotisering via de versterking van test- en opleidingslocaties zoals het Regionaal Opleidings- en Testcentrum Slimme Scheepsbouw (ROTSS). • Onderzoek ontwikkeling optimaal droge ladingschip en modulematige scheepsbouw. • Onderzoek naar een garantiefonds. • Totaalbudget voor onderzoek en ontwikkeling: 4 miljoen euro voor de periode 2026-2028.
Rol Economische Agenda	(Mede) opdrachtgever voor de (extern uit te voeren) haalbaarheidsonderzoeken in samenwerking/afstemming met DGMC.
Status 2026	• DGMC opgericht. • Afbakening van onderzoeken naar ontwikkeling, investering en haalbaarheid.
Concrete resultaten 2027-2028	• Samenwerking en rolverdeling bepaald met DGMC. • Aanbestede en uitgevoerde haalbaarheidsonderzoeken.
Cofinanciering	De haalbaarheidsonderzoeken dragen 100% van de kosten tot het aangegeven maximum. Voor aanvulling is cofinanciering nodig. De onderzoeken geven inzicht in (co)financiering van de diverse projecten.
Opdrachtnemer/ eigenaar/governance	De stichting is opdrachtgever voor de aan te besteden haalbaarheidsonderzoeken.
Toezegging/besluit 2026	Ontwikkelkosten voor het uitvoeren van haalbaarheidsonderzoeken, voorlopige toekenning: 4 miljoen euro.

8.1.6 Chemische procesindustrie

Ambitie	Een sterke positie van de noordelijke chemische industrie, versterkt door verduurzaming van de industrie en de grondstoffentransitie. We maken de stap naar hoogwaardige groene chemie in Groningen en Noord-Drenthe gebaseerd op noordelijke samenwerking met Heerenveen en Emmen. Met als doel een fosielvrije sector en een sterke, autonome positie op het vlak van chemische grondstoffen.
Welke doorbraak wil de Economische Agenda realiseren?	De sector staat voor grote uitdagingen. Hoge energieprijzen, stikstofproblematiek, financiële middelen, en ontbreken van consistent ruimtelijk beleid en randvoorwaarden. Het gebied Delfzijl-Eemshaven-Emmen profileert zich als Chemport Europe. Dit cluster is een belangrijke speler in de chemische industrie, energieproductie en de productie van kunststoffen, vezels en metalen. Het cluster vraagt om versterking en opschaling en transitie. Een grote opgave waarbij de mogelijkheden van de agenda in het niet vallen. De sector investeert zelfstandig en volop. Het initiatief 10x10x10 heeft als doel de komende tien jaar 1 miljard euro aan investeringen te doen in de transitie naar circulair.
Maatregel/activiteit	Voor dit onderwerp in het uitvoeringsplan is geen concrete opdracht geformuleerd. Een rondetafelgesprek met een brede samenstelling was bedoeld om te bepalen waar en hoe de Economische Agenda het beste kan aansluiten en een plus kan leveren op alles wat in de sector al gebeurt. Deze positie is nog niet definitief bepaald en is een onderwerp voor de stichting om uit te werken in 2027. In de tussentijd richt de Economische Agenda zich in ieder geval op belangrijke randvoorwaarden. Kennis en onderwijs via de campussen, bijvoorbeeld met een prominente plek voor Portlands. Er wordt een ontwikkelbudget beschikbaar gesteld gericht op de versterking van vestigingsvoorwaarden, verbetering vergunningsprocessen, community building, faciliteiten en fieldlabs, en gericht financierings- en subsidieinstrumentarium. Daarnaast kan een bijdrage voor de vestiging en opschaling van bedrijven in de duurzame (chemische) industrie via het Fonds Economische Agenda Startkapitaal plaatsvinden.
Rol Economische Agenda	Aanjagen verbetering vestigingsklimaat. Faciliteren via het Fonds Economische Agenda Startkapitaal.
Status 2026	• Verkennen bijdrage ecosysteemontwikkeling. • Monitoring aansluiting Fonds Economische Agenda Startkapitaal bij chemische procesindustrie.
Concrete resultaten 2027-2028	Verder uitwerken rol van de Economische Agenda in relatie tot groene chemie. Uitbouwen Fonds Economische Agenda Startkapitaal specifiek voor groene chemie.
Cofinanciering	Nader te bepalen. Samenwerking met het ministerie van Economische Zaken en Klimaat, gemeenten, provincie, omgevingsdiensten en Chemport noodzakelijk.
Opdrachtnemer/ eigenaar/governance	Stichting van de Economische Agenda.
Toezegging/besluit 2026	Ontwikkelbudget: 300.000 euro.

8.1.7 Biobased bouwen

Ambitie	Versnelling van de overgang naar het gebruik van biobased bouwmaterialen, met als doel het verduurzamen van de bouwsector, het reduceren van CO_2-uitstoot en het versterken van de regionale economie. Noord-Nederland ontwikkelt zich daarmee tot koploper in biobased bouwen, met een sterke en schaalbare regionale bouwketen van land tot pand.
Welke doorbraak wil de Economische Agenda realiseren?	Het grootschaliger toepassen van biobased bouwmaterialen vormt de basis voor een structurele versterking van de verwerkingscapaciteit en verwerkingsindustrie in de regio en biedt de landbouw een beter en stabieler verdienmodel door de teelt van toepasbare gewassen. Daarmee ontstaat nieuwe, vooral praktisch geschoolde, werkgelegenheid en positioneert Noord-Nederland zich als landelijke proeftuin voor biobased bouwen: van agrarische productie tot bouwtoepassing, inclusief erfgoed, demonstratiehubs en R&D.
Maatregel/activiteit	• Boosten van vraagcreatie, mede door koppeling met de uitvoering van de isolatieaanpak (maatregel 29). • Verkennen van pilots voor grootschalige toepassing van biobased materialen bij nieuwbouwwijken. • Boosten van aanbodcreatie door het ontwikkelen van een regio-overstijgende businesscase voor de biobased bouwketen, inclusief opschaling van verwerkingscapaciteit en verbetering van het verdienmodel voor telers. • Volgen van marktontwikkelingen en kansen van carbon credits (verhandelbare certificaten voor vermeden CO_2-uitstoot) om ketens te versterken en een basis te bieden voor een aanvullend verdienmodel.
Rol Economische Agenda	De Economische Agenda richt zich primair op het aanjagen en verbinden van initiatieven binnen de biobased bouwketen en het beschikbaar stellen van middelen voor structurele versterking van de verwerkingscapaciteit. De agenda borgt de samenhang met andere Nij Begun onderdelen, zoals de isolatieaanpak.
Status 2026	• Bepalen van aansluiting bij vraagcapaciteit. • Bepalen van de samenloop en koppeling met de isolatieaanpak. • Bepalen vormgeving van investeringsfonds voor verwerkingscapaciteit.
Concrete resultaten 2027-2028	Een plan om de productie van biobased bouwmaterialen goed aan te laten sluiten op de vraag, ook in relatie tot de isolatieaanpak en nieuwe woonwijken. Duiden inzet investeringsfonds t.b.v. verwerkingscapaciteit van biobased bouwmaterialen. Uitleg over hoe het investeringsfonds wordt ingezet om de verwerkingscapaciteit voor biobased bouwmaterialen te vergroten.
Cofinanciering	Niet van toepassing.
Opdrachtnemer/ eigenaar/governance	De stichting zorgt voor de koppeling met de isolatieaanpak en onderzoekt de mogelijkheden voor een fonds voor investeringen in verwerkingscapaciteit.
Toezegging/besluit 2026	Ontwikkelbudget: 150.000 euro.

8.1.8 Landbouw

Ambitie	Noord-Nederland positioneren als regio waar landbouw en natuur in balans zijn en waar economisch verdienvermogen hand in hand gaat met oplossingen voor maatschappelijke opgaven zoals voedselzekerheid, weerbaarheid en robotisering. Hierin kan het Noorden een voorbeeld zijn voor Nederland en Europa. Daartoe dienen jongeren ook te worden opgeleid om deze kansen te verzilveren.
Welke doorbraak wil de Economische Agenda realiseren?	De Economische Agenda wil bijdragen aan de transitie naar duurzame landbouw, waarin tegenstellingen tussen landbouw en natuur plaatsmaken om ondernemerschap te ondersteunen voor innovatieve, kennisintensieve en technologische ondersteunende landbouwsystemen.
Maatregel/activiteit	Voor dit onderwerp in het meerjarig uitvoeringsplan is geen concrete opdracht geformuleerd. Een rondetafelgesprek met een brede samenstelling was bedoeld om te bepalen waar en hoe de Economische Agenda het beste kan aansluiten en een plus kan leveren op wat er al in de sector gebeurt. Bijvoorbeeld in het traject Toekomst Landelijk Gebied en de Agro Agenda Noord-Nederland. Deze positie is nog niet definitief bepaald en is een onderwerp voor de stichting om uit te werken in 2027. Voor 2027 sluiten we aan bij de nationale AI-agenda voor landbouw, voedsel en natuur. Gezonde bodem, data en AI als praktische basis voor een bijdrage aan de landbouw van de toekomst. Daarbij is het cruciaal om aandacht te hebben voor bodem- en watersturend werken. De Economische Agenda reserveert een ontwikkelbudget voor het bepalen van de aansluiting op het versterken van innovatie, toepassing en opschaling van toekomstbestendige landbouw in Noord-Nederland.
Rol Economische Agenda	Signaleren van kansen, aanjagen van samenwerking en faciliteren bij het opzetten van een investeringsregeling.
Status 2026	Goedkeuring programma/subsidieregelingen.
Concrete resultaten 2027-2028	• Nadere inzet van de Economische Agenda rond landbouw bepalen. • Aansluiten bij lopende initiatieven als de Agro Agenda Noord-Nederland. • Aansluiten bij de nationale AI-agenda, bepalen regeling(en), in samenwerking met het SNN en de provincie Groningen.
Cofinanciering	Kaders bepalen bij subsidies (veelal 100% financiering van bepalen haalbaarheid).
Opdrachtnemer/ eigenaar/governance	Economische Agenda en provincie Groningen, met potentiële opdracht aan het SNN.
Toezegging/besluit 2026	Ontwikkelbudget: 300.000 euro, om te bepalen hoe we kunnen aansluiten bij het versterken van innovatie, toepassing en opschaling van toekomstbestendige landbouw in Noord-Nederland.

8.1.9 Onderwijs, kennis en arbeidsmarkt

Ambitie	Het opleiden, benutten en binden van talent aan bedrijven en de regio. Het doorbreken van de traditionele verkokering tussen sectoren en onderwijsniveaus, en tussen werkgevers en onderwijs. Een verandering van onze leercultuur, door het om- en bijscholen, evenals een levenlangontwikkelen structureel verankeren in onze arbeidsmarkt.
Welke doorbraak wil de Economische Agenda realiseren?	We zetten de stap van onderwijs naar leren en dat kunnen we alleen samen. De belangrijkste doorbraak is dan ook een nieuwe effectieve onafhankelijke vorm van samenwerking. Tussen kennisinstellingen onderling, van voortgezet onderwijs, beroepsonderwijs tot universiteit. Maar ook en vooral tussen onderwijs en bedrijfsleven. Sneller innoveren zodat de opleiding de praktijk gaat en kan volgen. Kortere leerroutes met oog voor ontwikkelen van skills en vaardigheden en niet alleen diploma's. Een leven lang bij- en omscholen waarbij iedereen mee kan doen. Kinderen die vanaf primair onderwijs in aanraking komen met techniek en technologie.
Maatregel/activiteit	Het onderzoeken en ontwikkelen van een nieuw platform vanuit het programma Noordwaarts. Een plek om methodisch samen te leren, innoveren en werken dwars door alle onderwijssectoren en in nauwe afstemming met werkgevers en bedrijven (1,45 miljoen euro ontwikkeling en mogelijke implementatie 2026-2028). Ontwikkelen van het programma 'flexibele verkorte leerroutes' met een eerste focus op technologie (100.000 euro per jaar voor ontwikkeling en mogelijk eerste pilot). Verkennen van aansluiten op (door)ontwikkeling van het succesvol gebleken aanbod verlengde schooldag. Dit richt zich op technologie en techniek in het primair onderwijs.
Rol Economische Agenda	De Economische Agenda financiert voor een deel het programma Noordwaarts. De agenda definieert de kaders en richting om een financieringsaanvraag te kunnen toekennen en vervult daarbij een katalyserende, faciliterende en versterkende rol om opschaling van projecten binnen het programma, en de impact, mogelijk te maken. Noordwaarts faciliteert zelf samenwerking, ontwikkelt initiatieven/projecten die binnen het programma gefinancierd kunnen worden. Het Masterplan Campussen heeft de rol om kennis, programmering en innovaties effectief te verbinden.
Status 2026	Start onderzoek en ontwikkeling Noordwaarts en programma flexibele verkorte leerroutes en aansluiting succesvol aanbod verlengde schooldag.
Concrete resultaten 2027–2028	• Start en projectontwikkeling binnen het programma Noordwaarts. • Organisatie voor toekenning van financiering en projectuitvoering programma flexibele verkorte leerroutes.
Cofinanciering	Nader bepalen bij ontwikkeling Noordwaarts, mogelijk vanuit Sociale Agenda en op niveau van concrete uitwerkingen of pilots.
Opdrachtnemer/eigenaar/governance	De stichting van de Economische Agenda vooruitlopend op Noordwaarts als platform in oprichting.
Toezegging/besluit 2026	• Voorlopige toekenning voor de ontwikkeling van het programma Noordwaarts: 1,45 miljoen euro. • Ontwikkelbudget voor ontwikkeling programma flexibele verkorte leerroutes en aansluiting (door)ontwikkeling succesvol aanbod verlengde schooldag gericht op technologie en techniek: 300.000 euro.

8.1.10 Masterplan Campussen

Ambitie	Het ontwikkelen van een krachtig kennisecosysteem en innovatie-ecosysteem in Noord-Nederland met een versterkte samenwerking tussen bedrijfsleven, kennis- en onderwijsinstellingen en overheden. Gericht op het vergroten van de brede welvaart, het aantrekken, opleiden en binden van talent dat goed aansluit op de praktijk én het vergroten van de innovatiekracht. De Economische Agenda reserveerde al 150 miljoen euro voor cofinanciering van de campusontwikkeling.
Welke doorbraak wil de Economische Agenda realiseren?	Het Masterplan Campussen richt zich op het ontwikkelen en behouden van talent door het innovatievermogen te vergroten en te zorgen voor een sterkere koppeling tussen kennis, onderzoek, onderwijs en praktijk met speciale aandacht voor het mkb. Het gaat om de volgende campuslocaties: Zernike Campus, Healthy Ageing Campus, Makeport Mercurius, Ruby, Portlands Campus, Vitaliteitscampus, Duurzaamheidscampus. Deze samenwerking krijgt via de agenda een nieuwe plek. Als onderdeel van de (onafhankelijke) uitvoeringsstructuur en met inzet van middelen. Hiermee vergroten we de kans om ambities naar de praktijk te brengen en triple helix samenwerking te optimaliseren. Inzet richt zich op: • Ecosysteemontwikkeling en gebiedsontwikkeling stimuleren en ondersteunen bij acht campussen, zoals beschreven in het 2025 Jaarplan Masterplan Campussen, vanuit de Campus Coalitie en de op te richten campus support organisatie. • De verdere ontwikkeling van de uitvoeringsstructuur van de Campus Coalitie en campus support organisatie richting de stichting van de Economische agenda, op de uitvoering van gezamenlijke taken en verantwoordelijkheden binnen de samenwerking en het ontwikkelen van financieringsinstrumenten.
Maatregel/activiteit	Het Masterplan Campussen is voor de periode 2026-2027 met een uitloop naar 2028 gefinancierd vanuit de al toegezegde middelen vanuit het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (50 miljoen euro). De Economische Agenda richt zich op het samenvoegen van de uitvoering onder de stichting van de Economische Agenda. Beschikbaar stellen van ontwikkelbudget via de huidige werkwijze van het masterplan voor de eerste fase van de haalbaarheid van de regiocampus Gezond Leven en Groningen Airport Eelde (maximaal 112.500 euro per campus met volledige cofinancieringsmatching, conform het masterplan). Hierbij geldt het kader en de voorwaarden vanuit de Campus Coalitie. Daarnaast is er ruimte voor campussupport om de locaties verder te helpen in competenties, menskracht en blauwdrukken.
Rol Economische Agenda	Aanjagen van de samenwerking en het onderbrengen van de uitvoering van het masterplan onder de werking van de Economische Agenda. Het beschikbaar maken van de gereserveerde 150 miljoen euro vanaf 2028.
Status 2026	Het ontwikkelen van een structuur voor de Campus Coalitie en de campus support organisatie. Dit wordt opgepakt in samenwerking met stichting/gemeenschappelijke regeling van de Economische Agenda. Dit is de eerste stap om het uitvoeren van de campusplannen onderdeel te maken van de uitvoering van de stichting van de Economische Agenda. Bijdrage in eerste fase haalbaarheidsonderzoek campussen Gezond Leven en Groningen Airport Eelde.
Concrete resultaten 2027-2028	Oprichting campussupportorganisatie en voorbereiding integratie in de stichting.
Cofinanciering	Bijdrage ministerie Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Cofinanciering op maat per ontwikkelstap campuslocaties.
Opdrachtnemer/ eigenaar/governance	Campus Coalitie in voorbereiding op integratie in de stichting van de Economische Agenda.
Toezegging/besluit 2026	• Voorlopige toekenning voor Gezond Leven en Groningen Airport Eelde: totaal 225.000 euro. • Ontwikkelkosten voor integratie organisatie binnen stichting Economische Agenda, aanvullend op reguliere campus support.

8.1.11 Vrijetijdseconomie

Ambitie	In 2035 willen Groningen en Noord-Drenthe drie keer zoveel verblijfsbezoekers verwelkomen, die dubbel zoveel uitgeven en langer blijven dan in 2025. Het behalen van deze ambitie is het uitgangspunt van de baanbreker vrijetijdseconomie, het Ontwikkelprogramma Ruimte voor Vrijetijd en de kansenkaart Noord-Drenthe. Opgesteld in samenwerking en onder regie van de provincie Groningen. De Economische Agenda heeft hiervoor 200 miljoen euro gereserveerd als cofinanciering.
Welke doorbraak wil de Economische Agenda realiseren?	De kansen van de vrijetijdseconomie zijn nog maar beperkt benut. De markt komt niet op gang zonder ingrijpen. Meer verblijfsbezoekers komen alleen als er reden is om te komen en als er plek is om te verblijven. Deze cirkel vraagt om een doorbraak. Het verhogen van het aantal bezoekers per jaar betekent tegelijkertijd het realiseren van verblijfsmogelijkheden én redenen om te verblijven. Doel is het toekomstig verdienvermogen van de regio rond vrijetijd verhogen, het bieden van kansen voor (nieuwe) ondernemers en bijdragen aan een aantrekkelijke leefomgeving. Waarin (nieuw) talent graag woont, werkt, onderneemt en recreëert. Bovendien is het resultaat ook cruciaal voor het versterken van ons regionale economische zelfbewustzijn en imago. Het brengt al het mooie en goede van Groningen en Noord-Drenthe veel meer onder de aandacht. De middelen vanuit de Economische Agenda vormen de hefboom tot een totaal aan investeringen van bijna 1,2 miljard euro.
Maatregel/activiteit	• Ontwikkelbudget om te komen tot een investeringsfonds voor erfgoedherbestemming samen met provincie en bestaande organisatie als Roemte en Groninger Landschap. • Ontwikkelbudget om te komen tot een investeringsfonds voor bestemmingsontwikkeling en publiekstrekkers gericht op de top van de aanbodpyramide. • Onderzoeksbudget om de haalbaarheid van grootschalige publieksevenementen te bepalen zoals de Europese Culturele Hoofdstad, PLAY of het wereldkampioenschap wielrennen. • Ontwikkelbudget voor periode 2026-2028 van totaal 3 miljoen euro gericht op instrumentarium voor herbestemming erfgoed, bestemmingsontwikkeling, bovenregionale publiekstrekkers en evenementen. Voorlopige reservering van 4 miljoen euro voor bijdrage aan evenementen PLAY en Zummerbühne.
Rol Economische Agenda	Signaleren, aanjagen en faciliteren. De Economische Agenda stimuleert samenwerking, stelt duidelijke kaders en monitort de resultaten zodat de provincie, gemeenten en bedrijven projecten samen kunnen uitvoeren. De Economische Agenda financiert initiatieven direct of indirect door middel van financieringsaanvragen via een fonds, subsidies en leningen.
Status 2026	• Uitvoeren van onderzoeken naar investeringsfondsen. • Onderzoek van de haalbaarheid van grootschalige publieksevenementen.
Concrete resultaten 2027-2028	• Aansluiting bij investeringsfonds erfgoedherbestemming (in oprichting) en omvang bijdrage uit reservering is bepaald. • Aansluiting bij investeringsfonds voor bestemmingsontwikkeling en omvang bijdrage uit reservering bepaald. • Inzet bepaald in bijdrage aan grootschalige publieksevenementen.
Cofinanciering	De middelen van de Economische Agenda moeten als hefboom werken en uiteindelijk leiden tot in totaal 1,2 miljard euro aan investeringen. Voor de opstartfase heeft de provincie 25 miljoen euro beschikbaar vanuit haar provinciaal programma onder Nationaal Programma Groningen.
Opdrachtnemer/ eigenaar/governance	Provincie Groningen, in afwachting van een regionale structuur voor advisering, ondersteuning en uitvoering en bestuurlijke route voor aanvragen bij de stichting van de Economische Agenda.
Toezegging/besluit 2026	• Voorlopige toekenning voor een ontwikkelbudget voor de periode 2026-2028: 3 miljoen euro. • Voorlopige toekenning implementatiebudget: 4 miljoen euro.

8.1.12 Mkb-ondersteuning

Ambitie	Het mkb vormt een belangrijk deel van het fundament van onze economie. Daarbij staat dit mkb voor een aantal grote uitdagingen op het gebied van productiviteit, innovatie, verduurzaming en het opleiden, vinden en binden van personeel. Kortom, uitdagingen gericht op het toekomstig verdienvermogen en organiserend vermogen. De ambitie is het organiseren van een goede, effectieve en efficiënte ondersteuning van het mkb gericht op toekomstbestendigheid van het ondernemerschap.
Welke doorbraak wil de Economische Agenda realiseren?	• Het aanbrengen van samenhang, slagkracht en efficiëntie in de eerste- en anderhalvelijnsondersteuning. De mkb-ondersteuning is op dit moment gefragmenteerd en divers. Samen met de provincie Groningen, de provincie Drenthe, de Groninger gemeenten, het ministerie van Economische Zaken en Klimaat en partners als de EBG en de NOM zien wij de noodzaak om dit te verbeteren. De doorbraak is een Noordelijk Ondernemershuis: één herkenbaar loket voor eerste- en anderhalvelijnsondersteuning voor het mkb. Gefinancierd door bestaande financiering te bundelen. • De oprichting van gemeentelijke ondernemersfondsen die ondernemers in staat stellen om gezamenlijk te investeren in nieuwe verdienmodellen, vaardigheden en samenwerkingen. • We willen een brede regeling maken die het mkb helpt om te groeien en te investeren in innovatie, digitalisering, robotisering, concurrentiekracht en verdienvermogen. Veel ondernemers lopen nu vast: bestaande regelingen hebben strenge voorwaarden of richten zich op te beperkte doelen. Daarom sluiten we, waar dat kan, aan bij regelingen die al bestaan – zowel binnen als buiten het aardbevingsgebied.
Maatregel/activiteit	• Een ondersteuningsregeling via het SNN voor het oprichten van gemeentelijke ondernemersfondsen. Voor de regeling is 5 miljoen euro beschikbaar uit het startkapitaal. • Een brede mkb-ondersteuningsregeling (voorzien via het SNN) voor in ieder geval schone technologie, digitalisering, robotisering en vrijetijdseconomie met een totale maximale inzet van 27 miljoen euro vanuit het startkapitaal. • Een bijdrage om mee te kunnen doen met het Project Shaping the Future of Work. Gericht op het samen met vakmensen op de werkvloer ontwerpen, testen, verder ontwikkelen en toepassen van intelligente robotica en digitale hulpmiddelen. De Economische Agenda reserveert maximaal 5 miljoen euro tussen 2027-2031 om aan te haken bij het landelijke selectieproces van het kenniscentrum en de voorbereidingen daarvoor te treffen.
Rol Economische Agenda	Aanjagen van samenwerking en faciliteren van regelingen. De Economische Agenda fungeert voor de regelingen als opdrachtgever via de provincie Groningen/Drenthe aan het SNN als de voorziene uitvoerder van de regeling, mits dit past binnen de formele voorwaarden.
Status 2026	• Gesprekken opstarten met het SNN en met partners over het Noordelijk Ondernemershuis. • Regelingen vanuit het startkapitaal via het SNN inrichten en openstellen in 2026/2027. • Besluit over toekenning subsidie Shaping the Future of Work.
Concrete resultaten 2027-2028	• Oprichting Noordelijk Ondernemershuis door samenwerkende partijen. • Openstelling mkb-regelingen via het SNN. Indien financiering overgeheveld kan worden van het Rijk, via de regio naar de uitvoeringsorganisatie. • Start project (zodra subsidie is toegekend) Shaping the Future of Work.
Cofinanciering	Financiering Noordelijk Ondernemershuis uit bundeling reguliere financiering. Nader te bepalen cofinancieringsvoorwaarden voor brede mkb-ondersteuningsregeling (investeringen).
Opdrachtnemer/ eigenaar/governance	SNN (voorziene uitvoerder), provincie Groningen/Drenthe (opdrachtgevers).
Toezegging/besluit 2026	• Voorlopige toekenning mkb-regelingen: maximaal 27 miljoen euro uit het startkapitaal. • Voorlopige toekenning gemeentelijke ondernemersfondsen: 5 miljoen euro.

8.1.13 Herstructureringsmaatschappij Drenthe-Groningen (HMDG)

Ambitie	Verbeteren van de economische structuur in Drenthe en Groningen – met focus op Noord-, Midden- en Oost-Groningen – door meer en nieuwe waarden te maken voor bestaande bedrijventerreinen. Doel is toekomstbestendige bedrijventerreinen door revitaliseren en herstructureren.
Welke doorbraak wil de Economische Agenda realiseren?	Voldoende fysieke ruimte voor economie is bij zowel provincies, gemeenten als het Rijk een belangrijke uitdaging. Het doel is een beter vestigingsklimaat op bestaande bedrijventerreinen door deze efficiënter te gebruiken en de kwaliteit te verbeteren. Voorwaarden voor een beter regionaal verdienvermogen en stimulans voor ondernemerschap. Revitalisering en herstructurering van bedrijventerreinen is op veel plekken moeilijk of komt niet op gang door een onrendabele top in de business case en de risico's die ermee gepaard gaan. De Economische Agenda wil helpen om deze impasse te doorbreken. De HMDG (is een bv) is in oprichting als belangrijk middel om de doorbraak te realiseren en bovenstaande ambitie te concretiseren. Het is gebaseerd op goede voorbeelden elders zoals de succesvolle Herstructureringsmaatschappij Overijssel. De Economische Agenda ondersteunt de oprichting van de HMDG door de provincies Groningen, Drenthe, de regio Groningen-Assen en het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. De agenda sluit daar ook aan bij de HMDG. In 2026 wordt samen met de oprichters gewerkt aan een specifieke opdracht voor het Nij Begun-gebied binnen de HMDG. Daarbij is ook aandacht voor een mogelijke verbreding van de opdracht naar het openbaar gebied, energie, klimaat en ontsluiting waar dit de reguliere taak van gemeenten overstijgt. Daarbij leggen we waar mogelijk verbanden met andere onderwerpen uit de agenda zoals het Masterplan Regiocentra en het Masterplan Campussen.
Maatregel/activiteit	• Verdubbelen kapitaalinleg door de oprichters van de HMDG (in oprichting) met 10 miljoen euro in een revolverend fonds specifiek voor het Nij Begun-gebied met een nader te bepalen inlegritme. • Ontwikkelbudget voor het formuleren van specifieke voorwaarden en uitwerking opdracht Nij Begun-gebied.
Rol Economische Agenda	Aanjagen en faciliteren. Cofinanciering voor de investeringen die uitgevoerd worden door de HMDG.
Status 2026	• Oprichting HMDG door de provincies Drenthe en Groningen. • Uitwerken opdracht Nij Begun-gebied inclusief toekomstbestendigheid bedrijventerreinen en mogelijke dwarsverbanden met het Masterplan Regiocentra en het Masterplan Campussen.
Concrete resultaten 2027-2028	Ondersteuning voor de concretisering en scope van de financieringsaanvraag van de HMDG aan de Economische Agenda, met aandacht voor toekomstbestendigheid van bedrijventerreinen inclusief raakvlakken met het Masterplan Regiocentra en het Masterplan Campussen. Concretisering van de rol van de agenda in relatie tot de stichting van de HMDG, inclusief de organisatie in samenwerking met de provincie Drenthe en Groningen.
Cofinanciering	Provincie Groningen (2,5 miljoen euro), provincie Drenthe (2,5 miljoen euro) en het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (5 miljoen euro).
Opdrachtnemer/ eigenaar/governance	De bv HMDG (in oprichting).
Toezegging/besluit 2026	• Voorlopige toekenning 10 miljoen euro. • Ontwikkelbudget om de opdracht vanuit Economische Agenda voor de HMDG te concretiseren: 150.000 euro.

8.1.14 Masterplan Regiocentra

Ambitie	Regiocentra zijn cruciaal voor de regionale economische groei, het vestigingsklimaat voor mkb en versterking van de sociale structuur. Versterking en verbetering van deze regionale centra heeft directe invloed op het wonen, leven en werken van meer dan 300.000 inwoners. Het Masterplan Regiocentra en het convenant Regio Deal Regiocentra Groningen richten zich op het ontwikkelen van en investeren in de fysieke leefomgeving van veertien regiocentra (waarvan elf in Groningen en drie in Noord-Drenthe) om daarmee de brede welvaart te vergroten. De Economische Agenda reserveerde al een bedrag van 180 miljoen euro als bijdrage om de uitvoering van het Masterplan Regiocentra op gang te helpen en aan te jagen. Met oog voor alle centra en de economische onderdelen van de plannen maar met een nadruk op Noord-, Midden- en Oost-Groningen.
Welke doorbraak wil de Economische Agenda realiseren?	Het versterken van executiekracht om gemaakte plannen en visies uit te voeren (vanuit de samenwerking in het Masterplan Regiocentra). De samenwerking in het Masterplan Regiocentra is gericht op meer slag- en executiekracht voor het uitvoerbaar maken van de plannen en visies van gemeenten en provincie(s). De Groningse gemeenten stelden toekomstvisies op met uiteenlopende investeringen voor de komende 15 jaar. Een geschatte benodigde maatschappelijke bijdrage voor de elf Groningse regiocentra bedraagt 1,8 miljard euro (met een afwijkingsmarge van plus of min 30%) over een periode van 30 jaar. De eerste vijftien jaar is er een tekort van ongeveer 950 miljoen euro aan (publieke) investeringen. De ambitie is het realiseren van een verviervoudiging van het huidige investeringsniveau per inwoner per jaar. De drie Noord-Drentse gemeenten bevinden zich in de analysefase. De bijdrage van 180 miljoen euro katalyseert de opstartfase en uitvoering van het Masterplan Regiocentra. Het stelt gemeenten in staat voortvarend plannen verder uit te werken en cofinanciering vrij te maken of aan te trekken.
Maatregel/activiteit	Subsidie via provincie Groningen op basis van het afwegingskader van bureau Rebel voor uitvoering van gemeentelijke projecten binnen het Masterplan Regiocentra. Verloop afgestemd op de snelheid van planontwikkeling. Om tot gezamenlijke ontwikkeling van uitvoerbare projectvoorstellen te kunnen komen is uitvoeringscapaciteit bij gemeenten en provincie(s) essentieel. Daarom zorgen provincie Groningen en de gemeenten via de Regio Deal Regiocentra en de Economische Agenda voor borging van gezamenlijkheid en capaciteit bijvoorbeeld door gezamenlijke inhuur van externe capaciteit die gemeenten ondersteunt bij planvorming. Deze gezamenlijkheid geldt als voorwaardelijk voor het beschikbaar stellen van de middelen.
Rol Economische Agenda	Aanjagen van samenwerking en ondersteunen met middelen uit de reservering van 180 miljoen euro. Via een subsidie aan de provincie Groningen die vervolgens aan de hand van een vastgesteld afwegingskader als subsidies aan de Groningse en Noord-Drentse gemeenten wordt verstrekt.
Status 2026	• Q1 2026: Bestuurlijke besluitvorming binnen masterplan en meerjarig uitvoeringsplan over het afwegingskader als verdelingsmechanisme (gemeenten en provincie op basis van advies door bureau Rebel). • Q1 2026: Afronding analyse drie Noord-Drentse gemeenten. • 2026: Verdere uitwerking van projecten. • 2026: Uitwerking kader, criteria, aanvraag- en toekenningsproces en de governance rondom de verdeling van de middelen, voor investeringen/subsidies vanuit de Economische Agenda.
Concrete resultaten 2027-2028	• Procedure en criteria uitwerken en concretiseren voor financiering van projecten vanuit het Masterplan Regiocentra (Rebel + gemeenten + provincie). • Prioriteren van investeringen. • Definitieve besluitvorming als onderdeel van het uitvoeringsplan. • Visies vanuit veertien regiocentra uitwerken tot concrete projectvoorstellen, waarvoor een financieringsaanvraag gedaan kan worden bij de provincie Groningen vanuit het budget van de Economische Agenda. • Plan ontwikkelen om viervoud aan cofinanciering aan te trekken.
Cofinanciering	De provincie Groningen en gemeenten organiseren samen de vormgeving van de aanvraagprocedure en het verdeelmechanisme voor de ontwikkelingsfase en ontwikkelen gezamenlijk plannen die voorzien in een stimulans voor een (viervoudig) multiplieereffect, dat bijdraagt aan het realiseren van de opgave in de regiocentra.

Opdrachtnemer/ eigenaar/governance	De provincie Groningen levert ondersteuning voor vertegenwoordiging van het Masterplan Regiocentra in Nij Begun en heeft een trekkersfunctie. De beide provincies hebben een faciliterende en coördinerende rol richting de twaalf gemeenten.
Toezegging/besluit 2026	• Vaststelling verdeling van middelen per gemeente binnen de reservering van 180 miljoen (op basis van afwegingskader en verdeelmechanisme). • Voorlopige toekenning uit reservering voor eerste projecten: 21 miljoen euro.

8.1.15 Marketing en profilering

Ambitie	De ambitie is om Groningen én Noord-Drenthe als herkenbaar, aantrekkelijk en economisch sterk merk te positioneren gericht op economische groei, talentbinding en toeristische aantrekkingskracht.
Welke doorbraak wil de Economische Agenda realiseren?	Onze regio is bescheiden en slaat zichzelf niet op de borst, terwijl al het moois dat Groningen en Noord-Drenthe te bieden hebben een plek in de etalage verdient. Daarom moeten we meer laten zien wat we doen en doen wat we zeggen. Duidelijk en onderscheidend. Trots en zelfverzekerd. Regionaal, nationaal en internationaal. Maar natuurlijk ook om daarmee belangstelling aan te wakkeren. Van bedrijven, verblijfsbezoekers en nieuwe inwoners. Van de zakelijke markt als het gaat om congressen. Ze weten nu niet wat ze missen en dat moet veranderen. De merknaam Groningen en Noord-Drenthe moet beter worden uitgedragen. Met een nieuw en wervend verhaal dat houvast biedt voor profilering, talent, techniek, bedrijfsleven, sport en cultuur. Een verhaal dat de profilering van de strategische keuzes vanuit de Economische Agenda ondersteunt.
Maatregel/activiteit	• Een structurele bijdrage van 1 miljoen euro per jaar (basisfinanciering) vanaf 2026 – matchen met huidige inzet van overheden in Groningen & Partners, een sterke regionale marketingorganisatie en de verdere ontwikkeling van het regionale merkverhaal, met gerichte thematische inzet vanaf 2027. Voorwaarde voor deze bijdrage is dat de stichting als medeopdrachtgever en financier een gelijkwaardige positie krijgt als de gemeente Groningen en provincie Groningen. • Reservering van 2,5 miljoen euro per jaar voor specifieke inzet op basis van de agenda gericht op de zakelijke congressen via Groningen Conventions (500.000) en de inzet van kanalen van de topsportclubs (2 miljoen euro) onder voorwaarde van eenduidige positionering van Groningen & Partners hierin, uitwerking in concrete samenwerkingsovereenkomsten met duidelijke objectiveerbare deliverables. • Met regionale media (RTV Noord en RTV Drenthe) verkennen van gezamenlijke ontwikkeling van massamediale platforms.
Rol Economische Agenda	(Co)financiering en (co)opdrachtgeverschap. De rol van de Economische Agenda bestaat uit het mede bepalen van de inhoud, het faciliteren van samenwerking en het bijdragen aan de financiering.
Status 2026	Bijdrage in basisfinanciering en op het formuleren van het merkverhaal met andere opdrachtgevers.
Concrete resultaten 2027-2028	• Bijdrage basisfinanciering Groningen & Partners. Vanaf 2027 vindt specifieke inzet en financiering plaats via opdrachten per thema vanuit de Economische Agenda. • Nadere afspraken over inzet, resultaten en verantwoording.
Cofinanciering	Bijdrage Groningen & Partners vanuit de oprichtende overheden. Bijdragen in specifieke campagnes nader te bepalen.
Opdrachtnemer/ eigenaar/governance	De stichting van de Economische Agenda voor opdracht tot specifiek campagnes en medeopdrachtgever Groningen & Partners samen met overheden die ondersteunen bij de oprichting.
Toezegging/besluit 2026	• Voorlopige toekenning bijdrage basisfinanciering Groningen & Partners voor de periode 2026-2028: 3 miljoen euro. • Reservering voor Conventions en marketing topsport en bedrijfsleven: 7,5 miljoen euro.

8.2 Overzicht kernindicatoren Economische Agenda

	Kernindicator	Bron	Frequentie (meest recent)	Drempelwaarde	Ambitiewaarde
1	Emissie-intensiteit	CBS	Eenmalig (2020)	Nader uit te werken	Nader uit te werken
1	Tevredenheid met woonomgeving*	CBS	Driejaarlijks (2024)	Elke deelregio (variërend van 72%-90%) behoudt minstens hetzelfde niveau	Geen enkele deelregio onder de 82%
2/3	Mediaan besteed-baar inkomen*	CBS	Jaarlijks (2022)	Halvering achterstand regio t.o.v. NL: ca. €39.300	Regio gelijk aan NL: ca. €41.700
2/3	Huishoudens onder lage inkomens-grens*	CBS	Jaarlijks (2022)	Halvering achterstand regio t.o.v. NL: 4,5%	Regio gelijk aan NL: 4,4% en geen enkele gemeente zit boven de 5% (m.u.v. Groningen als gemeente: niet hoger dan 5,5%)
2	Gestarte vestigingen	WSJG/KVK	Per kwartaal (2024)	Halvering achterstand regio t.o.v. NL: 140 per 10.000 inwoners	Regio gelijk aan NL: 156
2	Aantal vestigingen van snelgroeiende bedrijven	WSJG/KVK	Jaarlijks tot 2020	Regio gelijk aan referentie landelijk: 12	Regio gelijk aan NL: 13
2	EEI	Universiteit Utrecht/Birch	Jaarlijks (2024)	Oost-Groningen verbetert naar 7: Noord-Drenthe en Delfzijl naar 7,5 tot 8: Overig Groningen niet slechter	Oost-Groningen verbetert naar 7. Noord-Drenthe en Delfzijl naar 8 tot 8,5: overig Groningen naar 13
3	Stay rate	Talentmonitor Groningen	Nader te bepalen	Halvering achterstand regio op alle opleidingsniveaus t.o.v. NL: mbo: 61%, hbo: 45%, wo: 30%	Regio doet het beter dan NL: mbo: 65%, hbo: 55%, wo: 35%
3	Inverse van stay rate	Talentmonitor Groningen	Nader te bepalen	Halvering achterstand stay rate regio t.o.v. NL (zie hierboven) in combinatie met een inverse stay rate voor provincie Groningen die niet onder de 23% daalt	Stay rate voor de regio gelijk aan NL (zie hierboven) in combinatie met een inverse stay rate voor de provincie Groningen die niet onder de 23% daalt
3	Onbenut arbeidspotentieel	CBS	Jaarlijks (2024)	Regio gelijk aan NL: 8,7% en Groningen als gemeente richting aan referentie stad: 11%	Regio doet het beter dan NL en hal-veert afstand tot referentie landelijk: 7,1% en Groningen als gemeente gelijk aan referentie stad: 10,2%
4	Aantal spin-offs voortkomend uit kennisinstellingen	RUG	Jaarlijks (2022)	Nader uit te werken	Nader uit te werken
4	Verleende NL-octrooien per 100.000 inwoners	RVO	Vijfjaarlijks (2023)	Regio zit op 30 per 100.000 inwoners	Regio zit op 38 per 100.000 inwoners
5	ISI van Groningers	Imagomonitor Groningen	Jaarlijks (2024)	Provincie vergelijkbaar met Friesland en Noord-Brabant: 7	Provincie hoger dan Friesland en Noord-Brabant: 7,5
5	ISI van niet-Groningers	Imagomonitor Groningen	Jaarlijks (2024)	Provincie vergelijkbaar met Friesland en Noord-Brabant: 5,5	Provincie hoger dan Friesland en Noord-Brabant: 6,5
5	Verwachting Groningers over ISI van niet-Groningers	Imagomonitor Groningen	Jaarlijks (2024)	Provincie vergelijkbaar met Friesland en Noord-Brabant: 4	Provincie hoger dan Friesland en Noord-Brabant: 6
5	ISI van niet-Groningse bedrijven	Imagomonitor Groningen		Regio richting score van (zeer) goed: 5,5	Regio op score (zeer) goed: 7

8.3 Afweegkader en verdeling middelen Masterplan Regiocentra

Vooraf

In de Economische Agenda (vastgesteld op 13 juni 2025) is 180 miljoen euro cofinanciering voor het Masterplan Regiocentra toegezegd. Dit masterplan heeft betrekking op veertien regiocentra (elf Groningse en drie Drentse). Op 26 juni 2025 is het Masterplan Regiocentra gepresenteerd. Dit boek bevat inzicht in de toekomstvisies voor de elf Groninger regiocentra. Voor de drie Drentse centra wordt bezien welke stappen het meest passend zijn. De regiocentra vervullen een cruciale rol voor de brede welvaart in Groningen en Noord-Drenthe. De centra vormen een netwerk van voorzieningen voor ruim 350.000 inwoners, maar kampen tegelijkertijd met achterblijvende investeringen en stapeling van sociaaleconomische en ruimtelijke opgaven.

Binnen de Economische Agenda Nij Begun is 180 miljoen euro gereserveerd als cofinanciering voor de economische onderdelen van het Masterplan Regiocentra. De inzet van deze middelen dient plaats te vinden naar omvang en urgentie van de opgave en op basis van kwalitatief sterke plannen.

Adviesbureau Rebel is gevraagd advies uit te brengen over de wijze waarop de beschikbare middelen zodanig kunnen worden toegedeeld, zodat deze toedeling aansluit bij de doelstellingen van de Economische Agenda van Nij Begun en recht doet aan de verschillen in opgavegrootte tussen de regiocentra.

Advies Rebel

Afweegkader: bepalen van de opgave

Eenvoudige verdeelmodellen, zoals een gelijke verdeling per gemeente of per inwoner, sluiten onvoldoende aan bij verschillen in urgentie en zwaarte van de opgave. Om die reden zijn deze varianten afgevallen.

Het advies is te kiezen voor een model dat rekening houdt met de opgave in de verschillende regiocentra. Dit wordt bepaald door te kijken naar de sociaaleconomische en de ruimtelijke opgave.

Het geadviseerde afweegkader onderscheidt een sociaaleconomische opgave en een ruimtelijke opgave. Bij de sociaaleconomische opgave wordt gekeken naar thema's en daarbij horende indicatoren, die aansluiten bij de doelen van de Economische Agenda en beschikbaar zijn op wijk- en buurtniveau. De ruimtelijke opgave is gebaseerd op de Leefbaarometer en omvat woningvoorraad, fysieke omgeving, voorzieningen, sociale samenhang en overlast en onveiligheid. De scores op alle dimensies zijn vertaald naar een vijfpuntsschaal (1–5), variërend van enigszins aanwezig tot zeer groot (zie onderstaande tabel 1). Hiermee ontstaat per regiocentrum een eenduidige opgavegrootte. Zie bijlage 1 voor een beschrijving van de gebruikte indicatoren voor de sociaaleconomische en ruimtelijke opgaven.

Verdeling van middelen op basis van de zwaarte van de opgave

Uit tabel 1 volgt het voorstel om de volledige 180 miljoen euro vooraf te verdelen over de regiocentra op basis van de indicatoren berekende opgavezwaarte. Hierdoor wordt vooraf inzichtelijk voor ieder regiocentrum welk bedrag beschikbaar is.

De opgave is – op basis van sociaaleconomische en ruimtelijke indicatoren – uitgedrukt in een vijfpuntsschaal[1]. Het voorstel is om bij de verdeling van de middelen dit ook terug te laten komen, waarbij de regiokern met grootste opgave een factor vijf krijgt ten opzichte van de regiokern met de kleinste opgave. De volgende tabel geeft aan wat dit betekent voor de bedragen waar de verschillende regiokernen dan perspectief op krijgen.

Vervolg proces

De komende periode zal benut worden voor een advies over de voorwaarden waaronder plannen of maatregelen in aanmerking komen voor cofinanciering vanuit de Economische Agenda. Het gaat daarbij om ruimtelijk-fysieke ingrepen die de economische functie van de centra versterken.

Indicatoren voor de sociaaleconomische en ruimtelijkeopgave

De score van de regiocentra op alle indicatoren is vertaald in een score van 1 tot 5. De sociaaleconomische opgave bestaat uit één dimensie en de ruimtelijke kwaliteit bestaat uit vijf dimensies, namelijk: fysieke omgeving, woningvoorraad, voorzieningen, sociale samenhang en overlast en onveiligheid. Hieronder worden de dimensies en onderliggende indicatoren verder uitgesplitst.

Sociaaleconomische indicatoren

In onderstaande tabel staan de indicatoren die gebruikt zijn om de sociaal-economische opgave in beeld te brengen. De aparte scores op deze indicatoren zijn samengevoegd tot één dimensie. Deze dimensie telt één keer mee in de uiteindelijke score.

Gebruikte vijf dimensies en onderliggende indicatoren voor de ruimtelijke opgave

In onderstaande tabel staan de vijf dimensies die de ruimtelijke opgave vormen. Omdat alle dimensies gelijk wegen en de ruimtelijke opgave uit vijf van de zes dimensies bestaat, bepaalt zij vijf zesde van de totale score.

1. Enigszins aanwezig = 1, aanwezig = 2, gemiddeld = 3, groot = 4 en zeer groot = 5

Tabel 1. Opgavezwaarte per regiocentrum

Gemeente	Regiocentrum	Opgave
Eemsdelta	Appingedam	Zeer groot
Eemsdelta	Delfzijl	Zeer groot
Het Hogeland	Bedum	Gemiddeld
Het Hogeland	Uithuizen	Groot
Midden-Groningen	Hoogezand-Sappemeer	Groot
Oldambt	Winschoten	Groot
Pekela	Nieuwe Pekela	Groot
Stadskanaal	Stadskanaal | Musselkanaal	Groot
Veendam	Veendam	Groot
Westerkwartier	Leek | Tolbert	Gemiddeld
Westerwolde	Ter Apel	Groot
Aa en Hunze	Gieten	Aanwezig
Noordenveld	Roden	Aanwezig
Tynaarlo	Zuidlaren	Enigszins aanwezig

Tabel 2. Perspectief op bijdrage per regiocentrum

Regiocentrum	Score	Aandeel Score	Bedrag in miljoenen €
Appingedam	5	10%	18,4
Delfzijl	5	10%	18,4
Bedum	3	6%	11,0
Uithuizen	4	8%	14,7
Hoogezand-Sappemeer	4	8%	14,7
Winschoten	4	8%	14,7
Nieuwe Pekela	4	8%	14,7
Stadskanaal |Musselkanaal	4	8%	14,7
Veendam	4	8%	14,7
Leek |Tolbert	3	6%	11,0
Ter Apel	4	8%	14,7
Gieten	2	4%	7,3
Roden	2	4%	7,3
Zuidlaren	1	2%	3,7

Sociaal-economische indicatoren

Thema	Indicator	Definitie (CBS/CMO STAMM)	Link met Economische Agenda
Arbeid	Netto-arbeids-participatie	Aandeel van de bevolking (15–75 jaar) dat werkt of werk zoekt (CBS).	Hogere participatie vergroot productiviteit, benut talent en ondersteunt het doel van een toekomstbestendige arbeidsmarkt en talentbehoud.
Inkomen van huishoudens	20% huishoudens met hoogste inkomen	Huishoudens die behoren tot het hoogste inkomenskwintiel (besteedbaar inkomen).	Laat zien of de regio hoogbetaalde banen aantrekt; stimuleer kennisintensieve bedrijvigheid en innovatie.
Inkomen van huishoudens	40% huishoudens met laagste inkomen	Huishoudens in de twee laagste inkomenskwintielen.	Geeft bestaanszekerheid en kansen-ongelijkheid weer; relevant voor agenda-maatregelen rond scholing en arbeidsmarkttoeleiding.
Inkomen van huishoudens	Huishoudens met een laag inkomen	Huishoudens onder de CBS-lage-inkomensgrens (reëel gecorrigeerd naar 2000).	Meet risico op armoede en koopkracht-problemen; ondersteunt beleid voor scholing, activering en sociale inclusie.
Hoogst behaald onderwijsniveau	Havo, vwo, mbo2–4 en hbo, wo	Som van aandeel bevolking waarvan het hoogst behaalde onder-wijsniveau havo, vwo of mbo2, mbo3 en/of mbo4 en hbo of wo betreft.	Vergroot de "skills-middenlaag" en verbetert wendbaarheid van de regionale economie. Kennis en innovatie versterken de economische structuur; sluit aan bij de kennislijn van de agenda.
Sociale zekerheid /arbeidsmarkt	WW % van 15–65 jaar	Aandeel inwoners van 15–65 jaar met een WW-uitkering.	Indicator voor arbeidsmarktdynamiek; lagere werkloosheidswet (WW) weerspiegelt succesvolle matching en duurzame werkgelegenheid.

Dimensies ruimtelijke opgave

Dimensie	Omgevingskenmerk	Dimensie	Nabijheid monumenten
Fysieke omgeving	Nabijheid snelweg	**Woningvoorraad**	Bouwhoogte
	Nabijheid hoofdweg		Woningleegstand
	Nabijheid spoorbaan		Bouwperiode
	Nabijheid hoogspanning		Particuliere huur
	Nabijheid zendmast		Koopwoningen
	Nabijheid windturbines		Overbewoning
	Functiemenging		Bouwtype
	Nabijheid groen	**Voorzieningen**	Afstand tot onderwijs
	Nabijheid duinen		Afstand tot horeca
	Nabijheid open natuur		Afstand tot cultuur
	Nabijheid agrarisch		Afstand tot winkels
	Nabijheid water		Afstand tot zorg
	Nabijheid semibebouwd		Bereikbaarheid
	Aardbevingsrisico		Voorzieningendichtheid
	Hittestress		Baanbereikbaarheid
	Geluidsbelasting	**Sociale samenhang**	Diversiteit levensfase
	Overstromingsrisico		Inkomensdiversiteit
	Luchtkwaliteit		Mutatiegraad
	Ongevallen		Ontwikkeling huishoudens
	Autodichtheid		Sociale cohesie
	Winkelleegstand	**Overlast en onveiligheid**	Geweldsmisdrijven
			Vernielingen
			Ordeverstoringen
			Overlast en onveiligheid

8.4 Begrippenlijst

Adaptief vermogen	Het vermogen van systemen, organisaties of gemeenschappen om zich aan te passen aan veranderende en nieuwe omstandigheden, zoals door technologische ontwikkelingen of klimaatverandering.
Artificial Intelligence (AI)/Kunstmatige Intelligentie	Engelse benaming voor het begrip kunstmatige intelligentie, afgekort AI. Technologie die machines in staat stelt om taken uit te voeren die normaal gesproken menselijke intelligentie vereisen zoals leren, redeneren en beslissingen nemen.
Biobased	Materialen die hoofdzakelijk bestaan uit natuurlijke/organische grondstoffen. Bijvoorbeeld hout, bamboe of hennepvezel.
Biomedische technologie	De toepassing van technologieën in de medische sector om ziekten te diagnosticeren, behandelen en voorkomen, inclusief de ontwikkeling van medische apparaten en therapieën.
Brede welvaart	Dit gaat over wat mensen belangrijk vinden als het gaat om welvaart. Deze term is ontwikkeld als alternatief voor het meten van welvaart in puur economische termen uitgedrukt in euro's. Naast de economische aspecten kijkt brede welvaart ook naar gezondheid, leefomgeving, staat van de natuur, vrijetijdsbesteding, onderwijs en tevredenheid met het leven.
Campus	Een plek waar bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden gevestigd zijn en samenwerken op het gebied van onderzoek, ontwikkeling van technologie en andere innovaties gericht op toepassing in het bedrijfsleven. Een campus bevat vier kernelementen: (1) focus op R&D en technologie gedreven activiteiten van bedrijven, (2) fysieke hoogwaardige vestigingsmogelijkheden en onderzoeksfaciliteiten, (3) aanwezigheid van een mbo-, hbo- en/of wo-instelling als kennisdrager en (4) actieve en open innovatie.
Chemische procesindustrie	Industrie die grondstoffen door gebruik van chemische processen tot een eindproduct maakt. Dit gaat om eindproducten zoals kunststoffen en geneesmiddelen.
Circulariteit	Het hergebruiken van producten, materialen en onderdelen om zo resten afvalstromen opnieuw te gebruiken in plaats van weg te gooien.
Cofinanciering	Wanneer cofinanciering wordt gevraagd, betekent dit dat de partijen ook uit eigen middelen en/of andere fondsen geld moeten inbrengen.
Deelneming	Een financieel belang (meestal aandelen) in een onderneming, bedoeld om zeggenschap uit te oefenen of strategisch samen te werken.
Durfkapitaal	Een financieringsvorm waarbij investeerders kapitaal verstrekken aan startups en snelgroeiende bedrijven met veel potentie. In ruil voor de investering krijgen zij vaak aandelen en soms inspraak in de bedrijfsvoering. Deze investeringen hebben een hoog risico, maar kunnen in potentie ook een stuk meer opleveren dan traditionele investeringen.
Ecosysteem	Ondernemerschap staat niet op zichzelf maar is afhankelijk van diverse factoren en partijen met kennis, sociale netwerken, kapitaal, cultuur en wet- en regelgeving. Ondernemerschap verhoudt zich tot de leefomgeving. Dit ecosysteem benadrukt de onderlinge afhankelijkheid van deze elementen en de context waarin ondernemerschap kan plaatsvinden.

Executiekracht	Het vermogen van een organisatie om ideeën en beleid effectief om te zetten in concrete acties, zodat ze leiden tot zichtbaar en meetbaar resultaat in de praktijk.
Gemeenschappelijke regeling	Juridische samenwerking tussen publieke partijen om samen taken uit te voeren om de Groningse en Noord-Drentse economische structuur te versterken.
Generiek	Generiek betekent een benadering die breed toepasbaar is en niet specifiek gericht op een toepassing.
Hightech maakindustrie	De sector die zich richt op de productie van geavanceerde technologieën en producten, kenmerkend door hun hoge innovatieve en technische complexiteit.
Innovatie-ecosysteem	Het geheel van bedrijven, onderzoeksinstellingen, overheden en andere partijen die samenwerken om innovaties te ontwikkelen en het verspreiden van nieuwe ideeën te bevorderen.
Investeringsgereed	Status waarin een project voldoet aan alle voorwaarden en klaar is om met de investering te starten.
Jaarplan	Plan met uitwerking van het meerjarig uitvoeringsplan met daarin voorziene activiteiten, doelen, begroting en de jaarrekening voor één kalenderjaar. De stichting stelt het jaarplan op. Het wordt vastgesteld door het bestuur.
Kapitaalintensief	Een bedrijf of sector die veel geld en middelen (kapitaal) nodig heeft om te produceren in verhouding tot de hoeveelheid arbeid die er wordt ingezet.
Kennis- en innovatie ecosysteem	Netwerk waarin kennis van kennisinstellingen en bedrijven samenkomt en uitgewisseld wordt. Een campus draagt bij aan ontwikkeling van ecosystemen.
Maritiem	Dit omvat alles wat met schepen, scheepvaart, havens en de bijbehorende (maak)industrie te maken heeft.
Marktconformiteit	Prijzen of kosten blijven vergelijkbaar met de reguliere markt. Het doel is oneerlijke voordelen te vermijden.
Meerjarig uitvoeringsplan	De strategie waarin voor meerdere jaren (2026-2028) concreet is vastgelegd hoe de ambities van de Economische Agenda worden gerealiseerd: onderwerpen, acties, inclusief tijdspad en inzet van middelen, evenals de rol van de agenda. Het plan wordt tenminste elke vijf jaar vastgesteld.
Openbaar lichaam	Een organisatie die door de overheid is opgericht met een gemeenschappelijke regeling die verantwoordelijk is voor bepaalde publieke taken. Het bestuur van het openbaar lichaam van de Economische Agenda bestaat uit de kroonbenoemde bestuurders: de burgemeesters van de 13 Groningse en Noord-Drentse gemeenten, de dijkgraven van de waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's en de commissaris van de Koning van de provincie Groningen.
Precisielandbouw	Het gebruik van technologieën zoals GPS en sensoren om landbouwprocessen nauwkeuriger te maken, zodat processen efficiënter en duurzamer worden, bijvoorbeeld bij het toedienen van water of meststoffen.

Research en Development (R&D)	Onderzoek naar en ontwikkeling van nieuwe producten, diensten of technologieën, vaak uitgevoerd door bedrijven (private R&D) en/of kennisinstellingen (publieke R&D).
Reservering	Voorlopig vastgelegde middelen die nog niet definitief zijn toegekend, maar wel bedoeld zijn en blijven voor toekomstige besteding voor het thema of onderwerp waarvoor ze gereserveerd zijn.
Revolverend	Een financieringssysteem waarbij rendement op investeringen, opbrengsten van verkoop van aandelen of rente op leningen opnieuw wordt ingezet voor andere projecten.
Startkapitaal	Eenmalig bedrag ter hoogte van 250 miljoen euro dat het Rijk beschikbaar stelt aan urgente projecten voor de economische structuurversterking in Groningen en Noord-Drenthe, bovenop de jaarlijkse 100 miljoen euro in de periode 2026-2055.
Stichting	De stichting van de Economische Agenda adviseert in triple helix setting de gemeenschappelijke regeling over het realiseren van de doelen, maakt voorstellen voor het meerjarig uitvoeringsplan en de jaarplannen, evenals voor het uitvoeringsprogramma van de regio. De stichting voert taken uit voor zover de gemeenschappelijke regeling haar daartoe de opdracht geeft of mandaat verleent.
Sleuteltechnologie	Technologie die van cruciaal belang is voor de ontwikkeling van nieuwe producten of industrieën zoals kunstmatige intelligentie, nanotechnologie of biotechnologie.
Startkwalificatie	Een havo, vwo, mbo-niveau 2 of een hoger diploma. Met een start-kwalificatie heeft iemand meer kans om een baan te krijgen.
Start-ups	Start-ups zijn jonge, innovatieve bedrijven die vaak snel groeien.
Scale-ups	Scale-ups zijn een fase verder dan start-ups: bedrijven die inmiddels succesvol uit de start-up fase zijn gekomen en zich verder willen uitbreiden/ontwikkelen.
Substitutie	Het vervangen van een product, proces of geldstroom door een alternatief. In het geval van producten en processen vaak gericht op duurzame of efficiëntere alternatieven. Bij geldstromen gaat het vaak om bezuinigen op eigen inzet door deze te vervangen met externe middelen.
Toekenning	Een daadwerkelijke toekenning of committering vindt plaats nadat aan de gestelde voorwaarden is voldaan en een positief besluit is genomen.
Triple helix	Samenwerkingsmodel tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden om innovatie en economische ontwikkeling te versterken.
Uitvoeringsprogramma Rijk	Document van het Rijk waarin wordt vastgelegd hoe het Rijk invulling geeft aan haar zorgplicht ten aanzien van brede welvaart in Groningen en Noord-Drenthe, volgend uit de Groningenwet.

Voorlopige toekenning	Toekenning van middelen onder nadere voorwaarden. Dit kan een nader besluit zijn door de stichting of het openbaar lichaam, het uitvoeren van een aanbesteding of het inrichten van een organisatie of regeling als ontvanger van de middelen. Ook kan er een inhoudelijke voorwaarde gelden waaraan het project of het programma nog moet voldoen.

Afkortingen

CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
EBG	Economic Board Groningen
EEI	Entrepreneurial Ecosystem Index
DGMC	Digital Green Maritime Coalition
FEAS	Fonds Economische Agenda Startkapitaal
HMDG	Herstructureringsmaatschappij Drenthe-Groningen
ISI	International Statistical Institute
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
NEC	New Energy Coalition
NFIA	Netherlands Foreign Investment Agency
NOM	Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij
PEGA	Parlementaire Enquête Gevolgen Aardgaswinning
RGA	Regio Groningen-Assen
RUG	Rijksuniversiteit Groningen
RVO	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
SNN	Samenwerkingsverband Noord-Nederland
UMCG	Universitair Medisch Centrum Groningen
WSJG	Waar Staat Je Gemeente

Colofon

Fotografie

BLADZIJDE	FOTOGRAAF
4-5	KAW
6-7	Absent Matter
8	Ronnie Zeemering
12-13	Harmen van der Vaart - MEDIAVAART
17	Deon Prins
18	Djewels B.V.
22-23	IMDS Roden
25	Shutterstock
26	Ronnie Zeemering
28-29	Absent Matter
30	via Pixabay
31	UMCG/Sylvia van Schie
32	Shutterstock, Scharfsinn
34	Reyer Boxem
35	Cor Vos Agency
36-37	Sweco
40-41	PLAY, montage Blommers Schumm
42-43	Ronnie Zeemering
44-45	MINT
46-47	Sylvia Germes
50	Groningen Seaports, Brenda van de Wal
55	Gemeente Tynaarlo, Marcel Jurian de Jong
57	Julia Odenkirchen
58	Ronnie Zeemering
61	Groningen Seaports, Tine Eelman

Ontwerp en opmaak
dit's grafisch ontwerp

Teksten
Kwartiermakersteam Economische Agenda

Meerjarig uitvoeringsplan 2026-2028
Dit document is opgesteld door de kwartiermaker van de Economische Agenda op basis van een samenwerking tussen de gemeenten in Groningen en Noord-Drenthe, de provincie Groningen, de waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's en het Rijk. De uitwerking van de vijftien thema's is gebaseerd op inbreng van ervaringsdeskundigen uit de regio.

N